

Crna Gora

Ministarstvo finansija

***Smjernice makroekonomske
i fiskalne politike za period
2022 - 2025***

Jul 2022

SADRŽAJ

1	SREDNJOROČNI CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE	3
2	MAKROEKONOMSKI OKVIR.....	4
2.1	Makroekonomska kretanja u 2021. i početkom 2022. godine.....	5
2.2	Makroekonomske projekcije za period 2022-2025. godine	7
3	JAVNE FINANSIJE	12
3.1	Javne finansije u 2021. godini.....	12
3.2	Projekcije javnih finansija za period 2022-2025. godine	13
3.3	Stanje i projekcije javnog duga i garancija za period 2021-2025. godine.....	16
3.4	Fiskalni rizici za period 2022-2025. godine	19
3.5	Upravljanje javnim finansija.....	20
4	IZDACI BUDŽETA DRŽAVE	22
4.1	Pregled budžetskih izdataka po programskoj klasifikaciji.....	24
4.2	Pregled budžetskih izdataka po ekonomskoj klasifikaciji.....	61
5	UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE.....	70
5.1	Limiti potrošnje Potrošačkih jedinica prvog nivoa	72
6	Limiti potrošnje u tekućem i budžetu državnih fondova.....	74
7	KRITERIJUMI FISKALNE ODGOVORNOSTI.....	77
7.1	Uslovi utvrđeni numeričkim Fiskalnim pravilima	77
7.2	Uslovi utvrđeni Limitima budžetske potrošnje.....	78
8	PRILOG – MAKROEKONOMSKI I FISKALNI INDIKATORI.....	80
	Tabela - Makroekonomske projekcije 2022-2025 – Osnovni scenario	80
	Tabela - Fiskalne projekcije 2022-2025 – Centralni nivo države	81
	Tabela - Fiskalne projekcije 2022-2025 – Lokalni nivo države	82
	Tabela - Fiskalne projekcije 2022-2025 – Opšti nivo države.....	83

1 SREDNJOROČNI CILJEVI EKONOMSKE POLITIKE

Polazeći od identifikovanih izazova u obezbijedivanju održivog rasta i razvoja, strateški cilj ekonomske politike Crne Gore je ostvarenje pametnog, održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta koji će doprinijeti unaprijeđenju kvaliteta života svih njenih građana.

Fiskalna politika kao glavni instrument ekonomske politike, u periodu 2022-2025. godine biće usmjerena na stvaranje uslova za makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost, kako bi se u uslovima postepenog ekonomskog, nakon pandemije COVID 19, obezbijedila dugoročna održivost javnih finansija i pružila puna podrška ekonomskom rastu..

Fiskalnu održivost u najvećoj mjeri determinišu poreska politika i politika upravljanja rashodima. U dijelu poreske politke, u periodu 2022-2025. godine, snažan focus biće na sprovođenju strukturnih reformi i unapređenju funkcionisanja poreskog sistema u cilju smanjenja "sive ekonomije" i proširenja poreske baze i efikasnog generisanje prihoda.

Kada je u pitanju upravljanje javnom potrošnjom, strategija politike u srednjem roku zasniva se na racionalizaciji "neproaktivne potrošnje", optimizaciji državne uprave i odgovorno upravljanje fondom zarada., kao i zadržavanje visokog nivoa izdvajanja za kapitalne i razvojne projekte, nakon završetka prioritetne dionice autoputa Bar Boljari, čijom se implementacijom generiše nova vrijednost i podstiče ekonomski rast.

Dakle, glavni cilj fiskalne politike u posmatranom periodu je stabilizacija makroekonomskog ambijenta, obezbijedivanje održivosti javnih finansija i stvaranje uslova za dinamičan ekonomski rast. S tim u vezi, u posmatranom periodu projektuje se:

1. ekonomski rast na nivou od prosječno preko 6 % u periodu 2022-2025. godine
2. kontinuirano smanjenje deficita javnih finansija sa procjenjenih 7,65 % u 2022 na 4% BDP-a u 2025. godni;
3. ulaganje u finansiranje kapitalnih projekata od oko 1,3 milijarde. € u periodu 2022-2025. godine;
4. obezbijedivanje održivosti javnog duga u dugom roku.

Imajući u vidu i dalje snažno prisustvo pritiska na javne finansije i ograničenost fiskalnog prostora, u narednom periodu potrebno je implementirati dodatne mjere fisklane konsolidacije koje će obezbijediti bolju naplatu i ostvarenje dodatnih budžetskih prihoda, kao i optimizovati javnu potrošnju uz njeno strukturiranje u korist javnih investicija, kako bi se obezbijedila održivost javnih finansija u dugom roku, a istovremeno stvorio fiskalni prostor za obezbijedivanje podrške dinamičnom ekonomskom rastu.

2 MAKROEKONOMSKI OKVIR

Ubrzani oporavak u turizmu, napredak u vakcinaciji, politika otvorenih granica, uz povećanu poresku disciplinu i implementacija elektronske fiskalizacije, omogućili su snažniji oporavak crnogorske ekonomije od očekivanog u 2021. godini. Nakon krizne 2020, očuvana je fiskalna stabilnost, ublaženi makroekonomski rizici i podržani prospekti dinamičnijeg oporavka. Početak 2022. godine bilježi pozitivne domaće rezultate i dobra očekivanja.

Međutim, globalnu ekonomiju je u procesu oporavka od Covid pandemije, u februaru 2022. potresla nova eksterna kriza, izazvana ratom u Ukrajini. Izgledi rasta su oslabljeni, dok je inflacija dostigla višedecenijske maksimume, što se prelijeva i na crnogorsku ekonomiju. Vlada Crne Gore je, da bi ublažila efekte inflacije po ograničavanje kupovne moći stanovništva i uticaj po privredu, donijela mjere podrške kao sastavni dio anti-inflacionog paketa, kojima se snižavaju poreske stope na neke ključne prehrambene inpute i proizvode, uz dodatne stimulanse biznis sektoru.

Snažniji rast od očekivanog tokom 2021, generisaće dobru osnovu za brži oporavak crnogorske ekonomije u srednjem roku. Očekuje se da ključni pokretači rasta u periodu 2022-2025, prema prognozama, budu privatna potrošnja, investicije i snažna izvozna aktivnost. Potrošnja i ciklus ulaganja će biti podstaknuti usvajanjem seta zakona po osnovu Ekonomskog programa povećanja neto minimalne i prosječne zarade u državi, čija je implementacija počela od 1. januara 2022, a koji podrazumijeva smanjenje poreskog opterećenja rada po poslodavce, uz uvođenje rastućih marginalnih stopa oporezivanja, odnosno takozvanog progresivnog oporezivanja. Očekuje se da mjere pospješe ekspanziju kupovne moći i kreditne aktivnosti, uz smanjenje visokog nivoa neformalne ekonomije.

Dobre domaće prognoze, naročito za 2022. godinu, uslovljene su velikim globalnim neizvjesnostima i snažnim inflatornim pritiscima, koji ograničavaju rast kupovne moći domaćinstava i profitabilnost privrede. Crna Gora će u naredne dvije godine, uprkos negativnim eksternim efektima prelijevanja rata u Ukrajini, biti najbrže rastuća ekonomija u regionu Zapadnog Balkana. Sve relevantne međunarodne institucije predviđaju potpuni oporavak turizma Crne Gore u narednoj godini i prevazilaženje pretpandemijskih nivoa, uz poboljšanje uslova na tržištu rada, postepeni rast broja zaposlenih i dalji pad stope nezaposlenosti ispod pretkriznog nivoa.

Na bazi oporavka u odnosu na pretkrizni nivo tokom 2021. i 2022. godine, za naredni trogodišnji period predviđaju se dinamične stope ekonomskog rasta. Crna Gora se znatno brže oporavila od Covid krize u odnosu na očekivanja, te će stoga svoje razvojne potencijale, fiskalnu politiku i finansijska sredstva usmjeriti ka jačanju konkurentnosti domaće ekonomije, njenoj održivosti i inkluzivnosti. Strateški cilj razvojnih politika će biti usmjeren ka diversifikaciji ekonomske aktivnosti u pravcu jačanja sopstvene poljoprivredne proizvodnje, stvaranja veće otpornosti u industrijskoj proizvodnji, kao i snaženja domaćih energetske potencijala. Sa druge strane, razvoj informacionih tehnologija i digitalizacija su postavljeni kao horizontalni prioriteti, koji su ugrađeni u svaku oblast privredne aktivnosti, dok put ka održivom turizmu predstavlja dalji korak jačanja tradicionalno najsnažnijeg crnogorskog sektora.

2.1 MAKROEKONOMSKA KRETANJA U 2021. I POČETKOM 2022. GODINE

Prema preliminarnim kvartalnim podacima Monstata¹, crnogorska ekonomija je u 2021. zabilježila snažan oporavak i realni rast od 12,4% u odnosu na 2020. Nakon pada u prvom kvartalu 2021. od 6,5%, zabilježen je rast ekonomske aktivnosti od 19,0%, 25,8% i 8,2% u naredna tri kvartala godine. Shodno ostvarenim pokazateljima, najveći pozitivan doprinos stopi rasta u 2021. dali su izvoz roba i usluga (21,1 p.p) i privatna potrošnja (3,5 pp). Turizam je ostvaren na nivou od oko 70% prihoda iz 2019, što je u skladu s planom i očekivanjima Vlade. Strane direktne investicije su u 2021. podržale ostvareni ekonomski rast, pa je prema podacima Centralne banke Crne Gore u 2021, neto priliv SDI iznosio 580,9 miliona eura, što je za 23,5% više u odnosu na 2020.

Dinamični ekonomski trendovi nastavljaju se i u 2022. godini, uz ostvareni visoki rast ekonomije u prvom kvartalu, koji je prema preliminarnim podacima Monstata, iznosio 7,2% u odnosu na isti kvartal 2021². U istom periodu, godišnji rast ekonomije EU(27) iznosio je 5,6%. Sve kategorije domaćeg BDP-a zabilježile su pozitivan rast, pri čemu je notiran snažan rast izvoza roba i usluga (64,4%) i privatne potrošnje (13,8%). Oporavak je zabilježila investiciona aktivnost, koja je u prvom kvartalu 2022. bila veća 1,6% realno na godišnjem nivou, što je značajan pozitivan signal za ulaganja u nastavku tekuće godine, kao i započinjanje novog ciklusa u narednom periodu. Preliminarni podaci Centralne banke Crne Gore pokazuju da su prihodi od turizma za prva tri mjeseca 2022. iznosili 45,4 mil.€, što je rast od 86,5% u odnosu na isti period 2021. Promet u maloprodaji i trgovini na veliko bilježi godišnji rast u prvom kvartalu od 36,5%, dok je broj prevezenih putnika na aerodromima u istom periodu iznosio 170 hiljada i bilježi rast od 159%, ili 2,5 puta više u poređenju sa prvim kvartalom 2021. godine. Broj noćenja u turizmu, u kolektivnom smještaju, je za prvih pet mjeseci 2022. veći 179,3% na godišnjem nivou, dok je industrijska proizvodnja u maju veća 15,4% međugodišnje.

Cijene sirove nafte na svjetskim berzama se, nakon istorijski najnižeg nivoa zabilježenog u toku pandemije, tokom 2021. godine ubrzano oporavljaju i dostižu pretkrizne nivoe. Sihronizovano povećanje tražnje koje je nastupilo nakon popuštanja mjera za sprječavanje širenja koronavirusa, uz ekspanzivnu politiku centralnih banaka i novčanu pomoć koju su države širom svijeta pružale, dovelo je do naglog rasta cijena na globalnom nivou. Rast inflacije najviše je rezultat rasta cijena energenata, metala i hrane. Zbog visoke uvozne zavisnosti, eksterni faktori su determinisali porast cijena i u Crnoj Gori, pa je prosječna inflacija u 2021. godini iznosila 2,4%.

Za period januar-maj 2022. godine, **prosječna inflacija** bilježi godišnji rast od 9,0%, pri čemu je nakon stope od 7,4% u prvom kvartalu godine, u aprilu i maju inflacija zabilježila rast od 11,2%, odnosno 11,7% u poređenju sa istim mjesecima 2021, usljed inflatorne spirale uzrokovane nizom eksternih faktora. Najveći pozitivni doprinos rastu potrošačkih cijena za pet mjeseci 2022. pružile su cijene hrane i bezalkoholnih pića (5,8 p.p) i prevoza (2,0 p.p). Samo u maju, došlo je do velikog porasta cijena hrane i bezalkoholnih pića od 20,7% na godišnjem nivou, dok su cijene goriva, prema podacima Monstata, veće 34,2% u poređenju sa istim mjesecom 2021.

¹ <http://monstat.org/cg/page.php?id=1896&pageid=20>

² <https://monstat.org/cg/page.php?id=1988&pageid=20>

Na **tržištu rada** je u 2021. godini evidentan umjereni oporavak, dok je od početka 2022. godine krenula primjena manjeg poreskog opterećenja na rad. Prema administrativnim podacima Monstata, prosječan broj zaposlenih u 2021. godini iznosio je 189 hiljada i veći je za 6,9% u poređenju sa 2020. Prema Anketi o radnoj snazi, prosječna stopa nezaposlenosti u 2021. godini iznosila je 16,6%, što predstavlja smanjenje od 1,3 p.p u odnosu na 2020. godinu.

U prvih pet mjeseci 2022. godine, prosječan broj zaposlenih iznosio je 216,1 hiljadu i veći je čak 23,2% na godišnjem nivou, sa tendencijom daljeg rasta u narednom periodu. U narednoj godini se očekuje povratak dalji pad stope nezaposlenosti na nivo ispod pretkriznog. Prema podacima Monstata, u prvih pet mjeseci 2022. godine, prosječna bruto zarada iznosila je 876 eura, a neto zarada 703 eura, što predstavlja rast od 11,0% odnosno 32,9% u odnosu na isti period 2021. Ovakvo povećanje zarada prevashodno je rezultat primjene novih obračuna zarada regulisanih setom zakona i povećanjem nivoa minimalne zarade na 450 eura, čija je implementacija počela od 1. januara 2022. Početak 2022. godine obećava dalja pozitivna kretanja na tržištu rada i potpuni oporavak u budućem periodu, ali da bi se ovaj trend dalje nastavio, neophodno je povećati poresku disciplinu, omogućiti sprovođenje zakonskih propisa, obezbijediti podršku preduzetništvu i suzbiti prelazak radnih mjesta prema sivoj zoni.

Uprkos brojnim izazovima koje je donijela pandemija koronavirusa, **bankarski sektor** je tokom 2021. godine sačuvao likvidnost i solventnost, što je rezultat dobrog poslovanja banaka iz pretpandemijskog perioda, kao i mjera podrške od strane regulatora finansijskog sistema – Centralne banke Crne Gore (CBCG). Tokom 2021, mjere CBCG bile su prvenstveno usmjerene ka fizičkim licima, kao i ka mikro, malim i srednjim preduzećima. Očuvano i snažno povjerenje u bankarski sistem odrazilo se kroz dostizanje istorijskih maksimuma depozita i likvidne aktive banaka. Bankarski sektor na kraju izazovne 2021. godine bilježi neto profit u iznosu od 31,4 mil.€, što je 40,6% više u odnosu na decembar 2020.

Trendovi koji karakterišu bankarski sektor u prva četiri mjeseca 2022. godine bili su pozitivni. Bankarski sektor je održao stabilnost, likvidnost i dobru kapitalizovanost. Likvidna aktiva banaka na kraju aprila 2022. iznosi 1,47 milijardi eura i bilježi rast od 38,6% na godišnjem nivou. Ukupni krediti i depoziti, koji na kraju aprila tekuće godine iznose 3.548,8 mil.€, odnosno 4.377,3 mil.€, bilježe povećanje od 7,7%, odnosno 25,6% u odnosu na april 2021. Zabilježen je i blagi pad kamatnih stopa na ukupne kredite, koje efektivno u aprilu 2022. iznose 5,58% (aktivna) i 0,30% (pasivna).

Deficit tekućeg računa platnog bilansa u 2021. u iznosu od 454,9 mil.€. je smanjen za 58,3% u odnosu na 2020, podstaknut snažnim neto izvozom usluga i rastom doznaka, čime je eksterna pozicija države znatno poboljšana. Deficit tekućeg računa se smanjio na 9,3% BDP-a, što je istorijski najniži nivo učešća od 2006. godine. Izvoz roba i usluga sa stopom rasta od 95,1%, je premašio uvoz koji je porastao za 20,7%, sužavajući tako deficit bilansa roba i usluga na 19,5% BDP-a. Neto izvoz u 2021. je podržan snažnim oporavkom turizma i transportnih usluga, kao i izvozom električne energije i aluminijuma, ali i sporijim rastom uvoza usljed slabije dinamike investicione aktivnosti tokom pandemijskog oporavka ekonomije. Neto izvoz je pružio najveći pozitivni doprinos realnom rastu BDP-a u 2021. godini od 12,7 p.p. Deficit tekućeg računa u 2021. je u potpunosti finansiran neto stranim direktnim investicijama, koje su iznosile 11,8% BDP-a.

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena u periodu januar – maj 2022, prema preliminarnim podacima Monstata, iznosila je 1,6 milijardi eura, što je rast od 54,3% u odnosu na isti period 2021,

ostvaren zahvaljujući obostranom rastu izvoza i uvoza roba. Izvoz roba u vrijednosti od 336,2 mil.€ je povećan za 101,8%, vođen rastom tražnje zemalja regiona, kao i od strane EU, glavnog trgovinskog partnera Crne Gore, uz rast izvoznih cijena energenata i proizvoda metalske industrije. Za svega pet mjeseci 2022. godine, Crna Gora je premašila izvoz aluminijuma i električne energije iz cijele 2021. Uvoz roba u vrijednosti od 1.225,0 mil.€ je veći za 44,9%, usljed oporavka i rasta ekonomske aktivnosti i tokova potrošnje i investicija.

Ukupan priliv stranih direktnih investicija u 2021. iznosio je 927,3 mil.€ i zabilježio je rast od 39,2% u odnosu na 2020, zahvaljujuću dvostruko većem rastu vlasničkih ulaganja. U strukturi priliva stranih direktnih investicija, rast su zabilježile investicije u nekretnine i ulaganja u preduzeća i banke. Ovo je pokazalo da su strani investitori i u nesigurnim ekonomskim vremenima iskazali povjerenje koje imaju u Crnu Goru kao destinaciju za investiranje i poslovanje.

Trend rasta SDI nastavljen je i u periodu januar-april 2022. godine, pa je neto priliv SDI iznosio 213,9 mil.€, što je za 77,9% više u odnosu na uporedni period 2021. godine. Ukupan priliv SDI iznosio je 306,5 mil.€, što je više za 28,8%, a rezultat je rasta vlasničkih ulaganja.

2.2 MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE ZA PERIOD 2022-2025. GODINE

Geopolitička dešavanja sada predstavljaju najveći rizik po domaću makrofinansijsku stabilnost i fiskalne performanse. Crnogorska ekonomija na početku 2022. ostvaruje povoljne rezultate, sa najavama još jedne uspješne turističke sezone, uprkos reperkusijama niže realizacije turističkih posjeta sa emitivnih tržišta Ruske Federacije i Ukrajine. Izmijenjene regionalne i globalne okolnosti uticale su i na rekalkulaciju i donošenje novih planova u turizmu i povezanim djelatnostima, kako bi se Crna Gora prilagodila fluktuacijama u vrlo kratkom roku. Vlada je u saradnji sa brojnim tijelima i institucijama, sprovela adekvatno pozicioniranje i promociju Crne Gore kao destinacije na značajnim segmentima evropskog i globalnog tržišta, predstavljajući diversifikovani spektar domaće turističke ponude.

Procjenjuje se da će se rat u Ukrajini primarno odraziti na crnogorski turizam, visoku inflaciju i dalje povećanje neizvjesnosti. Uprkos tome, crnogorska ekonomija će u godinama koje slijede bilježiti dinamične stope ekonomskog rasta, uz dalju konvergenciju ka razvojnom prosjeku zemalja EU. Makroekonomske projekcije zasnovane su na pretpostavci daljeg oporavka i rasta privredne aktivnosti, u skladu sa najavljenim ulaganjima u prioritetnim sektorima, kao i implementaciji ekonomskog programa povećanja zarada i smanjenja poreskog opterećenja rada za poslodavce. Višegodišnji plan ulaganja i intenziviranje novog investicionog ciklusa će biti podržano i implementacijom prve faze Ekonomskog i investicionog plana Evropske komisije za Zapadni Balkan, čime će se mobilizovati značajna javna i privatna sredstva. Makroekonomski scenario za srednjoročni period uključuje i procjene relevantnih međunarodnih organizacija i njihove pretpostavke eksternih kretanja, uključujući regionalne privredne tokove i kretanja relevantnih cijena.

Sada je, prema preliminarnim procjenama Ministarstva finansija, za Crnu Goru projektovan nešto niži rast bruto domaćeg proizvoda od 4,7% u 2022. godini, što je pad od 1,7 procentnih poena u odnosu na prethodnu prognozu. Procjena ekonomske ekspanzije u 2022, dominantno je pod uticajem visokih cijena koje ograničavaju realni rast, dok će sa druge

strane BDP i većina njegovih komponenti u nominalnim iznosima biti znatno iznad pretkriznih nivoa. Procjena makroekonomskih kretanja u 2022. obuhvata i efekte donijetih paketa podrške i velikog broja mjera od strane Vlade Crne Gore. U periodu trajanja krize, imperativ će biti maksimalno ublažiti negativne posljedice po ekonomska kretanja i minimizirati nepovoljne implikacije koje se reflektuju po domaćinstva i poslovanje kompanija. Vlada je već usvojila brojne mjere, kojima se privremeno snižavaju cijene goriva, smanjuju stope poreza na dodatu vrijednost na osnovne životne namirnice i druge inpute u proizvodnji i dodatno se stimulišu poljoprivredni proizvođači i druga mikro, mala i srednja preduzeća, povećanjem dostupne finansijske podrške i većim brojem programskih linija kreditiranja. Usljed visoke inflacije tokom drugog kvartala godine, usvojene su nove mjere podrške domaćinstvima i privredi. Skupštinski Odbor za ekonomiju, finansije i budžet je na sjednici održanoj 14.06.2022. godine, podržao Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost, kojim se određuje nulta stopa PDV-a na promet hljeba, kao i Predlog zakona o dopuni Zakona o akcizama, radi izuzimanja plaćanja akcize na plastičnu ambalažu u industriji hrane i pića, uz prethodno pozitivno mišljenje Vlade na ova zakonska rješenja. Skupština Crne Gore je izmjene ovih zakona usvojila na sjednici održanoj 15. juna 2022. Sve naredne mjere podrške će biti specifično targetirane i usmjerene ka ranjivim kategorijama, dok će biti potrebno, pored kratkoročnih mjera, ubrzati i dugoročnu transformaciju crnogorske ekonomije. Budući da realizacija brojnih mjera ekonomske i razvojne politike zahtijeva značajna finansijska sredstva i resurse, odgovorno upravljanje i jačanje javnih finansija, od ključnog je značaja po dalji rast i razvoj. Kako se u prvoj polovini 2022. ostvaruju izrazito povoljne budžetske performanse, fiskalni prostor za dodatno reagovanje je adekvatan shodno novonastaloj situaciji na globalnoj ekonomskoj sceni.

Budući da su međunarodni ekonomski i finansijski tokovi izuzetno neizvjesni u aktuelnoj situaciji, te podložni fluktuacijama u vrlo kratkom roku, Ministarstvo finansija pažljivo prati i analiza sve potencijalne faktore koji mogu uticati na makroekonomsku stabilnost i planirani ekonomski rast u zemlji, te će u skladu sa zakonskim mogućnostima i raspoloživim resursima, adekvatno reagovati u slučaju dodatnih nestabilnosti na tržištu. Ukoliko se materijalizuju određeni rizici po makroekonomski scenario ili fiskalnu stabilnost, privredni rast bi mogao imati slabiji intenzitet.

Prema osnovnom scenariju, projektovani prosječni realni rast crnogorske ekonomije u narednom trogodišnjem periodu iznosiće 3,8%, sa stopama od 4,5% u 2023, 3,8% u 2024, i 3,1% u 2025. Prognoze ekonomskog rasta za naredni period uslovljene su snažnom ekspanzijom izvozne aktivnosti, po osnovu visokog rasta uslužnog sektora, ali i pojačane aktivnosti izvoza roba, dinamiziranjem privatne potrošnje usljed snažnog rasta zarada i ekspanzije kreditne aktivnosti, kao i otpočinjanjem novog investicionog ciklusa, koji će opredijeliti stvaranje veće dodate vrijednosti domaće privrede.

Prema projekcijama, najveći pozitivni doprinos ekonomskom rastu u periodu 2022-2025, pružiće domaća tražnja od 3,4 procentnih poena. Najveći pokretač sa strane potražnje biće privatna potrošnja (uticaj 1,8 p.p), usljed rasta prihoda u turizmu, visokog rasta doznaka, zaposlenosti i zarada, uz povećanje kreditiranja. Lična potrošnja domaćinstava biće snažno podstaknuta novim poreskim politikama i budžetskim mjerama, koje povećavaju raspoloživi dohodak i ubrzavaju privrednu i finansijsku aktivnost. Javnu potrošnju u narednom periodu reflektovaće veća vrijednost kapitalnih projekata, rast izdvajanja za zdravstvo i veći transferi stanovništvu, čemu će doprinijeti planirane reforme sistema socijalne i dječije zaštite. Izrazito povoljne performanse realizovanih budžetskih prihoda u prvim mjesecima 2022. godine, omogućavaju određeni fiskalni

prostor za potencijalno dodatno reagovanje u vidu targetiranih mjera podrške privredi i domaćinstvima. Intenziviranje aktivnosti na završetku projekta prve, prioritetne dionice autoputa, uz započinjanje novog snažnog investicionog ciklusa, opredijeliće visoki rast bruto investicija od 5,5% u periodu 2022-2025. Imajući u vidu da Crna Gora ima izuzetan potencijal u obnovljivim izvorima energije i ostaje regionalni lider u pogledu reformi tržišta električne energije, naročito su značajni projekti u sektoru energetike, kojim će se ubrzati dugoročna zelena transformacija crnogorske privrede. Prema procjenama Ministarstva finansija, energetske ulaganjima i drugim planiranim kapitalnim projektima u srednjem roku, će se značajno unaprijediti infrastruktura u energetici, modernizovati kapaciteti, što će poboljšati konkurentnost cjelokupne ekonomije i podstaći niskokarbonski razvoj, uz pozitivne multiplikativne neto efekte na rast, zaposlenost i investicije.

Dodatan pozitivni doprinos rastu u narednom srednjoročnom periodu od 0,6 p.p pružiće neto izvoz, podstaknut snažnom ekspanzijom u turizmu, povoljnim izvoznim performansama, ali će biti i djelimično limitiran dinamikom uvozne aktivnosti. Aktivnosti na pripremi turističke sezone za cilj imaju unaprijeđenje ambijenta poslovanja ugostiteljsko-turističke privrede, koje će biti plodno tlo za snažnu sezonu i ostvarenje prihoda od turizma, za koje se prema preliminarnim predviđanjima, očekuje da u 2022. godini budu na nivou od oko 80-85% nivoa ostvarenih prihoda iz 2019. godine, ili rast od preko 20% u odnosu na proteklu 2021. godinu. Već u 2023. godini se predviđa povratak i prevazilaženje ostvarenih prihoda u ovom sektoru, u odnosu na pretkrizni nivo. Tome će umnogome doprinijeti ključna emitivna tržišta Zapadne Evrope, otvaranje novih avio linija, uz tradicionalno veliko interesovanje turista iz regiona za boravak u Crnoj Gori. Početak operacionalizacije autoputa u 2022. godini, takođe će u velikoj mjeri ubrzati i olakšati dolazak turista iz okolnih zemalja, koje imaju visoko učešće u generisanju turističke potrošnje. Diversifikacija turističkog sektora, ne samo sa aspekta geografske koncentracije, već i u smislu produžene sezonalnosti, mogla bi značajno doprinijeti rastu prihoda iz turizma i njemu komplementarnih djelatnosti. Pored sektora turizma, najvažniji crnogorski izvozni proizvodi, električna energija i proizvodi iz metalnog sektora, opredijeliće snažan projektovani rast izvoza roba i usluga od 8,5% u periodu 2022-2025, podržan visokim cijenama ovih inputa na svjetskim tržištima i snažnijom diversifikacijom i izvoznim podsticajima. Istovremeno će i uvoz roba i usluga biti intenziviran (rast 5,1%), usljed jače potražnje, uslovljene visokom vrijednošću investicionih ulaganja i rastom privatne potrošnje.

Privredni rast u narednom srednjoročnom periodu podložan je visokim neizvjesnostima, budući da je evropska ekonomija snažno pogođena krizom rata u Ukrajini i znatno je više osjetljiva na sve reperkusije krize, u odnosu na ostale regione. Ovo je naročito važno po Crnu Goru i sve države Zapadnog Balkana, budući da je EU glavni trgovinski i finansijski partner regiona, najveći eksterni generator rasta ekonomije i novih radnih mjesta, kao i jedan od najvećih emitivnih tržišta u turističkom sektoru, kada je u pitanju Crna Gora. Sihronizovano usporavanje evropske ekonomije, monetarno zatezanje, dalje pogoršanje lanaca snabdijevanja i energetske neizvjesnosti, povećale bi inflaciju i ograničile kupovnu moć stanovništva EU, pa samim tim i očekivane prihode i ekonomski rast u Crnoj Gori. Produblivanje energetske krize u Evropi, koje bi bilo uslovljeno daljim neizvjesnim geopolitičkim akcijama i eventualnim prekidom snabdijevanja ključnim energentima ovom regionu od strane Ruske Federacije, prema prognozama Evropske komisije, ekonomiju EU bi odvelo u tehničku recesiju. Posljedice ovakvog scenarija za sada nijesu uključene u prognoze domaćih ekonomskih kretanja, a svakako bi predstavljale dodatni izazov po makroekonomsku i fiskalnu stabilnost.

U periodu 2022-2025, predviđaju se snažni domaći investicioni tokovi, imajući u vidu značajan obim radova koji se izvodi u više faza, kao i nova najavljena i planirana ulaganja, naročito u sektorima turizma, energetike, poljoprivrede, industrije i IT sektoru. Razvojna komponenta javnih investicija, u vidu infrastrukturnih projekata u raznim oblastima, i dalje će podržavati ekonomski rast i stvarati neophodne preduslove za ulaganja privatnog sektora. Investicioni ambijent u Crnoj Gori ostaje povoljan i stabilan, što u konačnom potvrđuje i visok udio neto stranih direktnih investicija, koje će ostati jedan od ključnih segmenata modela ekonomskog rasta, sa predviđenom strukturom od preko 10% u udjelu BDP-a u godinama koje slijede.

Kretanje BDP-a u periodu od 2022-2025 opredijeljeno je sljedećim kategorijama:

- Domaća tražnja će imati najveće pozitivno učešće u ekonomskom rastu od 3,4 p.p, a dominantno će doći po osnovu rasta privatne potrošnje i investicija. Poreska reforma i povećanje zarada, visoki prihodi u turizmu, trgovini i povezanim djelatnostima, oporavak tržišta rada i rast zaposlenosti, opredijeliće visoki rast lične potrošnje domaćinstava od 2,5% u ovom periodu. Potrošnja će biti dodatno podstaknuta mjerama podrške Vlade, povećanjem penzija i socijalnih transfera, visokim prilivom doznaka iz inostranstva i značajnim porastom kreditiranja domaćeg stanovništva od strane bankarskog sektora;
- Investicije će nakon usporavanja prije Covid krize i pada u 2021, zabilježiti oporavak u narednom četvorogodišnjem periodu i visoki rast od 5,5% ili preko 1,5 mlrd.€ prosječno u periodu 2022-2025. Investicije će se stabilizovati na održivijem nivou od oko 26% u strukturi BDP-a, naročito imajući u vidu sve realizovane investicije u proteklom periodu, koje se odnose na ulaganja u infrastrukturu, uz otklonjeni veliki dio uskih grla u ekonomiji, ali i veliki broj ulaganja u strateški važne sektore poput turizma, energetike, poljoprivrede i prerađivačke industrije. Najave visokih ulaganja u inovacione djelatnosti i IT industriju takođe doprinose očekivanjima snažnog investicionog ciklusa i jačanja konkurentnosti i produktivnosti domaće ekonomije;
- Javna potrošnja će takođe doprinijeti ekonomskom rastu i prema projekcijama ostvariće rast od oko 2,0% u srednjem roku. Ulaganja u infrastrukturu i druge kapitalne projekte, snaženje postojećih socijalnih servisa i implementacija novih, veći transferi stanovništvu, povećana izdvajanja za zdravstvo i obrazovanje, faktori su koji će opredijeliti potrošnju države u narednom periodu;
- Izvoz roba i usluga će u periodu 2022-2025 ostvariti pozitivan doprinos rastu BDP-a od 4 p.p, najviše od pojedinačnih komponenti BDP-a. Rast izvoza je reflektovan snažnim povećanjem izvoza roba od 13,0% u pomenutom periodu, kao i odličnim rezultatima u turizmu, čiji će prihodi već u 2023. dostići i blago preći rezultate ostvarene u 2019;
- Uvoz roba i usluga će zabilježiti oporavak i rast od 5,1% u srednjem roku, prateći snažniju dinamiku ekonomske aktivnosti i rastuću tražnju po osnovu visoke lične potrošnje domaćinstava i rasta investicija. Deficit tekućeg računa će se shodno projektovanoj dinamici kretanja uvoza i izvoza, kao i računa primarnih i sekundarnih dohodaka, spustiti sa procijenjenih 8,4% u 2022. na 6,4% u 2025;

U nastavku su date projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora od 2022-2025:

- U godinama koje predstoje, očekuje se značajan oporavak indikatora na tržištu rada, nakon evidentiranog umjerenog oporavka u 2021. godini. Shodno usvojenom paketu ekonomskih reformi, kao i očekivanim kretanjima ekonomske aktivnosti, u 2022. godini je snažno povećana neto zarada u državi, dok se u periodu 2022-2025 predviđa rast zaposlenosti od 4,0%. Projektovano je i dalje snižavanje stope nezaposlenosti, koja će u narednoj godini biti ispod pretpandemijskog nivoa, dok se predviđa da će na kraju projektovanog horizonta iznositi 13,2%;
- Nakon perioda stabilnih cijena, u 2022. se očekuju snažni inflatorni pritisci, koji su vidljivi već u prvim mjesecima godine. Eksterna kretanja cijena snažno će opredjeljivati domaće tokove u narednom srednjoročnom periodu. Prosječan rast potrošačkih cijena u 2022. godini projektovan je na oko 8,0%, dok se u periodu 2023-2025 očekuje postepena stabilizacija cijena i prosječna inflacija od 2,6%. Pretpostavka predviđanja inflacije uključuje projekcije relevantnih međunarodnih organizacija za inflaciju u Eurozoni, kao i očekivanja kretanja cijena ključnih dobara poput hrane i energenata na svjetskim tržištima.

Navedeni period karakteriše visok stepen neizvjesnosti. Ključni potencijalni rizici koji mogu ugroziti ostvarenje ovih makroekonomskih projekcija u kratkom i srednjem roku odnose se na intenziviranje geopolitičkih napetosti i neizvjesnosti, kao i dalje snaženje eksternih inflatornih pritisaka. Smanjeni fiskalni prostor, naročito nakon pandemije, u kontekstu tekućih neizvjesnosti po pitanju izgleda rasta, može uticati na potencijalno smanjeni obim reagovanja u donošenju novih mjera podrške domaćinstvima i privredi. Od drugih faktora, dinamika realizacije planiranih investicija, nepogodni vremenski uslovi uzrokovani klimatskim promjenama, i dalje izraženi socijalni nemiri i nestabilna politička klima, mogu u kratkom roku uticati na projektovane makroekonomske izgleda i finansijsku stabilnost.

3 JAVNE FINANSIJE

Strukturu javnih finansija Crne Gore čini Budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i budžeti lokalnih samouprava (Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje i 22 opštine).

U ovom poglavlju analizirani su podaci ostvarenih javnih prihoda i rashoda u 2021. godini, date fiskalne projekcije za period 2022-2025, definisani rizici njihovog ostvarenja i predstavljen srednjoročni institucionalni i regulatorni okvir koji će definisati aktivnosti u oblasti javnih finansija.

3.1 JAVNE FINANSIJE U 2021. GODINI

Kako bi se osigurala dugoročna održivost javnih finansija, fiskalna politika u 2021. godini bila je usmjerena na nastavak sprovođenja mjera fiskalne konsolidacije koje za cilj imaju povećanje javnih prihoda i ograničenje rasta tekuće javne potrošnje, odnosno smanjenje budžetskog deficita i stvaranje uslova za postepeno opadanje javnog duga.

Javni prihodi u 2021. godini iznosili su 2.194,0 mil. € ili 44,7% BDP-a (4.911,6 mil. €) i u odnosu na planirane veći su za 37,9 mil. € ili 1,8%, dok su u odnosu na ostvarene u 2020. godini veći za 325,3 mil. € ili 17,4%. Zabilježeni rast prihoda prevashodno je rezultat značajnog oporavka ekonomske aktivnosti, a samim tim i oporavka naplate prihoda. Najbolji indikator oporavka ekonomske aktivnosti, nakon zabilježenog pada od 15,3% u 2020. godini, su prihodi po osnovu **PDV-a** koji su veći za 162,2 mil. € ili 30,6% u odnosu na naplaćene u 2020. godini, a u odnosu na planirane veći za 80,1 mil. € ili 13,1%. Pored navedenog, rast u odnosu na planirane zabilježili su i prihodi od **akciza** u iznosu od 7,7 mil. € ili 3,2%, kao i u odnosu na prethodnu godinu za 43,3 mil. € ili 21,1%, što je pored oporavka ekonomije, rezultat i povećane poreske discipline, odnosno aktivnosti sprovedenih u cilju suzbijanja sive ekonomije na tržištu duvanskih proizvoda. Značajan rast u odnosu na planirane bilježe i prihodi po osnovu **poreza na dobit pravnih lica** u iznosu od 14,7 mil. € ili 24,5%, što je indikator visokog stepena poreske discipline, čak i kada se poslovanje odvijalo u uslovima pandemije.

Javna potrošnja u 2021. godini iznosila je 2.287,5 mil. €. ili 46,6% BDP-a, što predstavlja pad od 2% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu rashodi budžeta države čine 88% ukupnih rashoda, a ostatak od 12% se odnosi na jedinice lokalne samouprave. Niže ostvarenje javne potrošnje rezultat je niže realizacije Transfera za socijalnu zaštitu, prije svega usljed ne donošenja zakona kojim se reguliše pitanje naknada za korisnice po osnovu rođenja troje ili više djece obeštećenj. Takođe, niže osvarenje je zabilježeno i pri realizaciji kapitalnih izdataka, prije svega, usljed sporije realizacije plaćanja u vezi sa prioritetnom dionicom autoputa.

Gotovinski deficit javnih finansija u 2021. godini iznosio je 96,8 mil € ili 2% BDP-a.

3.2 PROJEKCIJE JAVNIH FINANSIJA ZA PERIOD 2022-2025. GODINE

3.2.1 PROJEKCIJE JAVNIH PRIHODA U PERIODU 2022-2025

Javni prihodi u 2022. godini procijenjeni su u iznosu od 2.217,0 mil. € ili 41,8% BDP-a, što je u odnosu na prvobitno planirane više za 39,7 mil. € ili 1,8% prevashodno usljed rasta potrošnje, a shodno uvećanju raspoloživog dohotka, kao i rasta cijena i uvoza. Pored navedenog, na rast prihoda u značajnoj mjeri utiče i povećani stepen poreske discipline.

Najznačajnija odstupanja, u odnosu na prvobitni plan, bilježe se kod sljedećih kategorija javnih prihoda:

- **Poreza na dodatu vrijednost** koji je veći za 66,0 mil. € ili 9,0% usljed efekata uvećane potrošnje i cijena, kao i značajnog porasta uvoza. Pored navedenog, veliki uticaj na rast ove kategorije prihoda ima i uspješna implementacija elektronske fiskalizacije;
- **Poreza i doprinosa na zarade** koji su manji za 24,5 mil. € ili 3,6% kao rezultat nerealizovanih efekata po osnovu oporezivanja neprijavljenih prihoda;
- **Akciza** koje su manje za 10,0 mil. € ili 3,7% prevashodno usljed nerealizovanih efekata po osnovu markiranja goriva za čiju se implementaciju još uvijek nije stekao zakonski osnov, ali i shodno mjeri koja se odnosi na umanjenje akcize na promet bezolovnog benzina i gasnih ulja.

Takođe, kategorija **naknada** je niža za 10,0 mil. € kao posljedica umanjenja efekata za 2022. godinu po osnovu primjene novog zakonskog rješenja u oblasti privređivanja igara na sreću, kojim će se na sveobuhvatan način urediti tržište igara na sreću.

Pored navedenog, kategorija **donacija** je uvećana za 5,0 mil. € usljed transfera preostalih sredstava sa računa NKT-a u državni budžet.

S obzirom na negativne efekte izmjenjenih zakonskih rješenja u prethodnom periodu na prihode jedinica lokalnih samouprava po osnovu poreza na dohodak fizičkih lica, prireza porezu na dohodak fizičkih lica i Egalizacionog fonda, planirano je da se do kraja 2022. godine predlože i donesu izmjene i dopune Zakona o finansiranju lokalne samouprave.

Ovim izmjenama će se izvršiti povećanje procenata ustupanja prihoda po osnovu poreza na dohodak fizičkih lica i povećanje procenta određenih prihoda iz kojih se obezbjeđuju sredstva Egalizacionog fonda kako bi se na sistemski način uredilo finansiranje lokalnih samouprava i nadoknadili prihodi koji se gube usled primjene novih zakonskih rješenja vezanih za porez na dohodak fizičkih lica.

Osim toga, planirane su izmjene i dopune Zakona o porezu na promet nepokretnosti kojim će se predviđati prenos nadležnosti na jedinice lokalne samouprave u dijelu utvrđivanja, obračuna i naplate poreza na promet nepokretnosti.

Izmjene predmetnih zakona planirano je da bude primjenjeno od 1. januara 2023. godine, te su efekti njihove primjene projektovani u periodu 2023-2025. godina.

➤ OBRAZLOŽENJE KRETANJA GLAVNIH KATEGORIJA JAVNIH PRIHODA U PERIODU 2023-2025

Prihodi od poreza i doprinosa na zarade u 2023. godini će iznositi 668,9 mil. € ili 11,7% BDP-a biće veći za 17,3 mil. € ili 2,7% u odnosu na procjenu za 2022. godinu. U projekcije ove kategorije prihoda, sem kretanja zarada i zaposlenosti shodno makroekonomskom scenariju, uključeni su i efekti po osnovu Zakona o reprogramu poreskog potraživanja.

Nakon toga, u periodu 2024-2025. godine, prihodi od poreza na poreze i doprinose na zarade će prosječno godišnje rasti po stopi od 4,3% shodno kretanju makroekonomskih indikatora.

Prihodi od poreza na dobit pravnih lica će u 2023. godini iznositi 119,1 mil. € ili 2,1 % BDP-a, što je za 34,8 mil.€ ili 41,3% više u odnosu na 2022. godinu usljed prelaska sa proporcionalnog na progresivno oporezivanje kod ove kategorije poreza. Procjena ove kategorije prihoda izvršena je na osnovu projektovanog nominalnog rasta BDP-a za 2022. godinu, kao i očekivanim efektima po osnovu novog Zakona o reprogramu poreskih potraživanja.

Nakon toga, u periodu 2024-2025. godine prihodi po osnovu ove kategorije poreza će prosječno godišnje rasti po stopi od 6,3%.

Prihodi od poreza na dodatu vrijednost u 2023. godini će iznositi 848,0 mil. € ili 14,8% BDP-a, što je u odnosu na 2022. godinu više za 48,2 mil. € ili 6,0% prevashodno kao rezultat projektovanog rasta ekonomske aktivnosti, kao i nastavka suzbijanja neformalne ekonomije kroz već implementirani projekat elektronske fiskalizacije, ali i efikasnije kontrole kroz kontinuirano unapređenje rada inspekcijских službi.

Nakon toga, prihodi po osnovu PDV-a će prosječno godišnje rasti po stopi od 6,5%.

Prihodi od akciza će u 2023. godini iznositi 291,6 mil. € ili 5,1% BDP-a, što je u odnosu na 2022. godinu više za 30,7 mil. € ili 11,7% prevashodno kao rezultat projektovanog rasta ekonomske aktivnosti, ali i efekata usljed implementacije markiranja goriva. Takođe, na rast ove kategorije prihoda će uticati i nastavak sprovođenja redefinisane akcizne politike, kao i pojačanog inspekcijškog nadzora.

U periodu 2024-2025. godine, prihodi od akciza će prosječno godišnje rasti po stopi od 4,5%.

Kategorija **naknada** će u 2023. godini iznositi 89,5 mil. € ili 1,6% BDP-a i biće manja za 22,2 mil. € ili 19,9% u odnosu na 2022. godinu prevashodno usljed završetka programa „Ekonomske državljanstva“, ali i činjenice da je u 2022. godini ostvaren jednokratni prihod od tzv. „digitalne dividende“.

3.2.2 PROJEKCIJE JAVNE POTROŠNJE ZA PERIOD 2022-2025:

Javna potrošnja u 2022. godini projektovano je da će iznositi 2.629,22 mil.€ ili 45,85%, što je za cca 150 mil € više u odnosu na prvobitni plan, prvenstveno usljed generisanja dodatne potrošnje u okviru budžeta države. Naime, dodatna potrošnja očekivano je da će biti genrisana dominantno usljed potrebe obezbjeđivanja:

- nedostajućih sredstva Fonda za zdravstveno osiguranje 64,5 mil€, dominantno na osnovu akumuliranih obaveza iz prethodnog perioda;
- nedostajućih sredstva za PIO 25 mil €, po osnovu uvećanja minimalne penzije i usklađivanja penzija shodno tekućim trendovima rasta cijena i prosječne zarade;
- nedostajućih sredstva za zarade za sektore prosvjete i zdravstva 24 mil €, shodno potrebi obezbijedivanja dodatnih sredstava za zarade (shodno posljednjim obračunima zarada u ovim sektorima), kao i na osnovu primjene Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru čija primjena je otpočela 1. jula 2022. godine;
- nedostajućih sredstva za primjenu Zakona o obeštećenju bivših korisnika naknada po osnovu rođenja troje ili više djece cca 7 mil;
- nedostajućih sredstva za primjenu Zakona o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije 6 mil €;
- nedostajuća sredstva za isplatu subvencija poslodavcima koji zaposle lice sa invaliditem 3 mil €, usljed značajnog rasta broja zahtjeva za dobijanje subvencija;
- Nedostajuća sredstva za isplatu novčane naknade nezaposlenim licima u skladu sa važećim propisima koji regulišu ovo pravo 1 mil €;
- dodatnih sredstva u iznosu od 1.2 mil € za izmirenje obaveza prema bivšim zaposlenima Kombinata aluminijuma Podgorica, shodno okvirnom Sporazumu o regulisanju međusobnih odnosa po pitanju staža osiguranja sa uvećanim trajanjem;
- uvećanja tekuće budžetske rezerve u iznosu od cca 6 mil € u cilju absorpcije nepredviđenih i nedovoljno planiranih izdataka.

Shodno projekciji, imajući u vidu potrebe obezbijedivanja dodatnih izdvajanja u 2022. godini očekivano je da će doći do porasta deficita javne potrošnje do nivoa od oko 7,65 % BDP. Međutim, na osnovu projekcija prihoda u periodu 2023-2025. godine, uprkos činjenici da prethodno nevadani izdaci dominantno uvećavaju bazu potrošnje i u narednom višegodišnjem periodu, uspostavlja se silazni trend gotovinskog deficita javnih finansija, do nivoa od 4% BDP-a u 2025. godini.

U cilju pružanja podrške dinamičnom ekonomskom rastu, u cijelom periodu 2022-2025 zastupljen je visok nivo izdvajanja u kapitalnom budžetu na nivou od preko 300 mil € godišnje, dok je u posmatranom 4-godišnjem period planirano opredjeljivanje cca 1.3 milijarde € za sprovođenje javnih investicija.

3.3 STANJE I PROJEKCIJE JAVNOG DUGA I GARANCIJA ZA PERIOD 2021-2025. GODINE

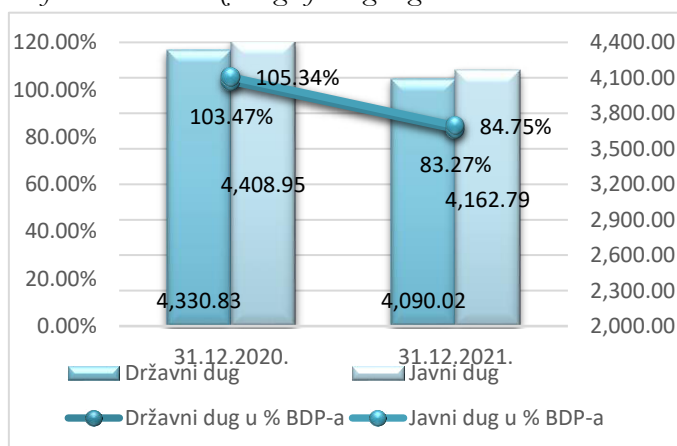
3.3.1 STANJE DRŽAVNOG I JAVNOG DUGA NA KRAJU 2021. GODINE I NA KRAJU I KVARTALA 2022. GODINE

Ukupan javni dug Crne Gore (bez depozita), na dan 31.12.2021. godine, iznosi 4.162,79 miliona eura, odnosno 84,75% BDP-a³. Od navedenog iznosa, na unutrašnji dug se odnosi 401,54 miliona eura, odnosno 8,18% BDP-a, iznos od 3.688,48 miliona eura se odnosi na spoljni dug, odnosno 75,10% BDP-a, dok se na dug lokalne samouprave odnosi 72,77 miliona eura, odnosno 1,48% BDP-a.

Tabela 1: Stanje državnog i javnog duga na dan 31.12.2021. godine

BDP 4.911,6			
Rb.	Kategorija	Stanje duga u mil.eura	Nivo duga kao % BDP
1	Spoljni dug	3.688,48	75,10%
2	Unutrašnji dug	401,54	8,18%
3	Ukupno državni dug (1+2)	4.090,02	83,27%
4	Dug lokalne samouprave	72,77	1,48%
5	Ukupno javni dug (3+4)	4.162,79	84,75%
6	Depoziti	464,83	9,46%
7	Ukupno državni dug sa depozitima (3-6)	3.625,19	73,81%
8	Ukupno javni dug sa depozitima (5-6)	3.697,96	75,29%

Grafik 1: Odnos državnog i javnog duga

U odnosu na kraj 2020. godine, tokom 2021. godine došlo je do smanjenja državnog duga u ukupnom iznosu od 240,81 miliona eura, što je rezultat smanjenja spoljnog duga za 146,79 miliona eura, i smanjenja domaćeg duga za 94,02 miliona eura. Do smanjenja spoljnog duga došlo je prije svega usled otplate duga po osnovu Euroobveznica emitovanih 2016. godine u iznosu od 227,45 miliona eura, kao i drugih kreditnih aranžmana zaključenih sa ino

kreditorima. Domaći dug je smanjen u najvećoj mjeri usled otplate državnih zapisa u iznosu od 41,70 miliona eura i glavnice po osnovu kratkoročnih i dugoročnih kredita u iznosu od oko 43,61 miliona eura.

³ Prema preliminarnim podacima MONSTATA, BDP za 2021. godinu iznosi 4.911,6 miliona eura

Na kraju I kvartala 2022. godine, ukupan državni dug (bez depozita), iznosio je 4.064,60 miliona eura, odnosno 76,59% BDP-a⁴. Ukupan državni dug, uključujući depozite, na kraju I kvartala iznosio je 3.615,24 miliona eura ili 68,13% BDP-a. Spoljni dug iznosio je 3.671,19 miliona eura, odnosno 69,18% BDP-a, dok je unutrašnji dug iznosio 393,21 miliona eura, odnosno 7,41 % BDP-a.

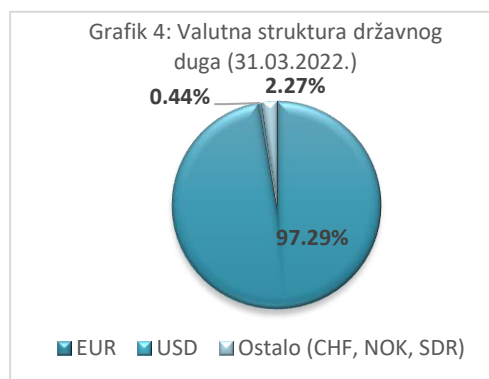
Tabela 2: Pregled državnog duga na kraju prvog kvartala 2022. godine

Rb.	Kategorija	Iznos u mil. €	% BDP ⁵
1	Spoljni dug	3.671,19	69,18%
2	Unutrašnji dug	393,21	7,41%
3	Ukupno državni dug (1+2)	4,064.60	76.59%
4	Depoziti	449,16	8,46%
5	Ukupno državni dug sa depozitima (3-4)	3.615.24	68,13%

Zakonom o budžetu za 2021. godinu, nedostajuća sredstva iznosila su 611,9 miliona eura. Imajući u vidu da je država Crna Gora u decembru 2020. godine emitovala euroobveznice, u iznosu od 750 miliona eura, koja su obuhvaćena depozitima na kraju 2020. godine, dodatna zaduživanja za potrebe finansiranja budžeta nisu bila potrebna.

U cilju upravljanja valutnim rizikom, u julu 2021. godine, zaključen je hedžing aranžman vezano za dolarski dug prema kineskoj Exim banci u iznosu 818 miliona američkih dolara (riječ je o iznosu ukupno povučenih kreditnih sredstava do jula 2021. godine), putem unakrsnog valutnog svopa. Transakcija je zaključena na period od 14 godina po prosječnoj eurskoj kamatnoj stopi od 0,88% i prosječnom ugovorenom deviznom kursu USD/EUR 1,18. Zahvaljujući hedžing aranžmanu, Crna Gora je ostvarila uštedu od oko 18 miliona eura.

Sprovedena transakcija uticala je na poboljšanje valutne strukture koju na dan 31.03.2022. godine karakteriše učešće duga u eurima od 97,29%, učešće duga u američkim dolarima od 0,44% i učešće ostalih valuta od 2,27% u ukupnom državnom dugu, u odnosu na kraj 2020. godine, kada je učešće duga u eurima iznosilo 82,6%, učešće duga u američkim dolarima 15,2% i učešće ostalih valuta 2,2%.

Takođe, hedžing aranžman je jednim dijelom uticao i na smanjenje prosječne ponderisane kamatne stope za 2021. godinu koja je na kraju 2021. godine iznosila 2,4% dok je na kraju 2020. godine iznosila 2,7%.

3.3.2 PROJEKCIJE KRETANJA DUGA U PERIODU 2022-2025. GODINE

Kada je u pitanju očekivano kretanje državnog i javnog duga u narednom, četvorogodišnjem, periodu očekuje se da isti bude uslovljen kretanjem nedostajućih sredstava za finansiranje budžeta

⁴ Prema projekcijama Ministarstva finansija, preliminarni BDP za 2022. godinu iznosi 5.306,40 miliona eura

⁵ Prema projekcijama Ministarstva finansija, BDP za 2020. godinu iznosiće 4.607,3 mil. eura.

i otplatu duga. Izvori finansiranja nedostajućih sredstava definišće se u skladu sa uslovima i kretanjima na domaćem i međunarodnom finansijskom tržištu.

Tabela 3: projekcije kretanja državnog i javnog duga u periodu 2022-2025. godina

	2021	2022	2023	2024	2025
bdp	4,881.30	5,360.00	5,734.50	6,054.50	6,342.10
domaći dug	401.54	511.64	645.12	587.09	744.20
ino dug	3,688.50	3,681.28	3,885.35	4,210.49	4,317.49
ukupno državni dug	4,090.04	4,192.92	4,530.47	4,797.58	5,061.69
%bdp-a državni dug	83.79	78.23	79.00	79.24	79.81
dug lokalnih samouprava	72.80	72.80	72.80	72.80	72.80
ukupno javni dug	4,162.84	4,265.72	4,603.27	4,870.38	5,134.49
%bdp-a javni dug	85.28	79.58	80.27	80.44	80.96
bdp	4,881.30	5,360.00	5,734.50	6,054.50	6,342.10
domaći dug	401.54	511.64	645.12	587.09	744.20

3.3.3 STANJE DRŽAVNIH GARANCIJA

Ugovoreni iznos izdatih državnih garancija na kraju 2021. godine iznosi oko 610,40 miliona eura, što je za oko 5,08 miliona eura više u odnosu na isti period 2020. godine. Od ovog iznosa, angažovana sredstva iznose oko 481,35 miliona eura. Stanje duga na kraju 2021. godine, po garancijama izdatim domaćim i ino kreditorima iznosi 190,07 miliona eura, što predstavlja 3,87% BDP-a. U odnosu na kraj 2020. godine, na kraju 2021. godine stanje duga po osnovu izdatih državnih garancija se smanjilo za 21,99 miliona eura.

Angažovani iznos garancija, na kraju 2021. godine, koje je Vlada Crne Gore izdala za zajmove kod inostranih kreditora iznosi oko 414,92 miliona eura, dok je stanje duga po istim 154,83 miliona eura ili 3,15% BDP-a. Angažovani iznos garancija koje je Vlada Crne Gore izdala za zajmove kod domaćih kreditora iznosi oko 66,43 miliona eura, dok stanje duga po istim na kraju 2021. godine iznosi 35,24 miliona eura ili 0,72% BDP-a.

Stanje duga garancija izdatim inostranim kreditorima na dan 31.03.2022. godine iznosi 151,27 miliona eura, dok stanje duga, na isti datum, po osnovu garancija izdatim domaćim kreditorima, iznosi 34,07 miliona eura.

U toku 2021. godine, kao i tokom prvog kvartala 2022. godine, država Crna Gora nije izdala nove garancije.

U skladu sa Zakonom o budžetu za 2022. godinu, Crna Gora planira da izda državne garancije u ukupnom iznosu do 60 miliona eura.

3.4 FISKALNI RIZICI ZA PERIOD 2022-2025. GODINE

Osnovni rizici ostvarivanja fiskalnih projekcija grupisani su u dvije kategorije, i to: politički i ekonomski.

RIZIK	POZITIVNI	NEGATIVNI
Politički	<ul style="list-style-type: none"> - Napredak na putu pristupanja Evropskoj uniji uticaće na rast povjerenja investitora, unaprjeđenje poslovnog ambijenta i pristup EU fondovima; 	<ul style="list-style-type: none"> - Politička nestabilnost može uticati na kredibilitet politika i kreditni rejting države na međunarodnom i domaćem tržištu kapitalna, te negativno uticati na mogućnost obezbjeđivanja nedostajućih sredstava za finansiranje budžeta; - Usvajanje zakonskih rješenja čija implementacija predstavlja značajno fiskalno opterećenje, može imati negativna uticaj na održivost javnih finansija; - Geopolitički rizici na globalnom nivou mogu negativno uticati na cjelokupnu svjetsku, a posljedično, na crnogorsku ekonomiju;
Ekonomski	<ul style="list-style-type: none"> - Reformom Uprave prihoda i carina utiče se na unaprjeđenje poslovnog ambijenta, efikasniju naplatu a samim tim i na povećanje javnih prihoda; - Pojačanim inspekcijским nadzorom i implementacijom sistema elektronskog nadzora fiskalnih registar kasa, smanjuje se obuhvat "sive ekonomije" što pozitivno utiče na javne prihode; - Reformama u procesu budžetiranja i u oblasti upravljanja javnim finansijama povećava se fiskalna disciplina i transparentnost javnih finansija što se pozitivno odražava na glavne fiskalne pokazatelje; - Implementacijom novog zakonodavnog okvira u oblasti priređivanja igara na sreću stvaraju se uslovi za ubiranje dodatnih prihoda u odnosu na planirane po ovom osnovu; - Potencijalna naplata prihoda po osnovu davanja "Aerodroma Crne Gore" AD na dugoročno korišćenje može uticati na 	<ul style="list-style-type: none"> - Ograničeni fiskalni prostor, slabija dinamika realizacije planiranih investicija kao i odlaganje sprovođenja strukturnih reformi mogu negativno uticati na ekonomski oporavak i rast u srednjem roku - Imajući u vidu i dalje prisustvo pandemije Covid-19, postoje umjereni do visoki rizici po ekonomski oporavak i rast, prijetnje novih mutacija virusa mogu potencijalno dodatno ugroziti regionalne izgleda, što se posljedično može odraziti na dalja zagušenja u lancima snabdijevanja, veće proizvođačke cijene i slabe performanse na tržištima rada, a što može imati i efekat preliivanja na crnogorsku ekonomiju; - Dalje intenziviranje eksternih inflatornih pritisaka, koji se snažno odražavaju na domaće cijene; - Sprovođenje velikih investicionih projekata kojima se utiče na značajno povećanje javnog duga može negativno uticati na održivost javnih finansija; - Implementacijom ESA2010 metodologije može doći do proširenja postojećeg institucionalnog obuhvata budžetskog računovodstva u sektoru Opšte države. Shodno tome, može doći do povećanja deficita i duga pomenutnog sektora u srednjem roku. Sa druge strane, implementacija navedene metodologije, po

	<p>uvećanje ukupnih javnih prihoda u srednjem i drugom roku.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Finalizacija prioritetne dionice autoputa i njeno stavljanje u komercijalnu upotrebu utiće pozitivno na redovno servisiranje duga, bolju povezanost sjeverne sa centralnom i južnom regijom, veću turističku atraktivnost i ekonomsku aktivnost 	<p>istom principu, može ostvariti i pozitivne efekte na fiskalne indikatore.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kašnjenje u implementaciji pojedinih mjera usmjerenih na povećanje javnih prihoda, utiče na izgubljene prihode države i povećava projektovani gotovinski deficit budžeta
--	--	---

3.5 UPRAVLJANJE JAVNIM FINANSIJA

Efikasno i efektivno upravljanje javnim finansijama od velikog je značaja za dugoročnu stabilnost javnih finansija, kao i za ukupan ekonomski razvoj, dostupnost i kvalitet javnih usluga, a samim tim, i cjelokupan životni standard građana.

Strategijski okvir reforme upravljanja javnim finansijama u Crnoj Gori definisan je Programom reforme upravljanja javnim finansijama (PFM). **Programom** se utvrđuju se ključni reformski planovi Crne Gore u ovoj oblasti za naredni period sa ciljem povećanja odgovornosti i obezbjeđenja dobrog finansijskog upravljanja i dobrog upravljanja kroz unaprijeđenje ekonomije, efikasnosti i efektivnosti u upravljanju javnim resursima. Nadalje, Program osigurava bolju koordinaciju i međuinstitucionalnu saradnju u cilju planiranja, implementacije i praćenja politika koje se odnose na makrofiskalnu stabilnost, alokaciju i korištenje javnih resursa. Program takođe treba da obezbijedi bolju transparentnost sistema upravljanja javnim finansijama.

Reforma upravljanja javnim finansijama je potrebna kako bi se osigurala fiskalna održivost i dobro upravljanje javnim finansijama u skladu sa pravnom tekovinom EU i očekuje se da će biti ostvareni značajni rezultati i napredak u funkcionisanju budžetskog sistema, upravljačkoj odgovornosti, izvršenju budžeta i internoj i eksternoj reviziji. Dodatno, usvajanje PFM programa je jedano od ključnih kriterijuma za dalje korišćenje sredstava kroz Instrument pretprijetne podrške (IPA) i preduslov za sektorsku budžetsku podršku.

Program reforme upravljanja javnim finansijama ističe prioritetne ciljeve Vlade Crne Gore, identifikuje indikatore za mjerenje napretka prema ciljevima, postavlja specifične ciljeve za 2023. i 2026. godinu, definiše redosled aktivnosti za svaki cilj i procjenjuje dodatne potrebe administracije u smislu kapaciteta neophodnih za sprovođenje planiranih aktivnosti.

Dodatno, potreba sprovođenja reformi upravljanja javnim finansijama zasniva se i na slabostima identifikovanim kroz više analiza i ocjena stanja javnih finansija u prethodnom periodu, kao i na potrebi ispunjavanja zahtjeva postavljenih završnim mjerilima za pregovaračka poglavlja koja se odnose na upravljanje javnim finansijama (5 – Javne nabavke, 8 – Politika konkurencije, 16 – Porezi, 17 – Ekonomska i monetarna politika, 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, 32 – Finansijska kontrola i 33 – Finansijske i budžetske odredbe).

Shodno navedeom, u okviru novog Programa upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026, čija je izrada u toku, definisane su glavne reformske oblasti u okviru 4 stuba, po sljedećoj strukturi

Stubovi	Podsistemi
Stub 1 - Ojačani fiskalni okvir i planiranje budžeta	1.1 Makroekonomska analiza i fiskalna politika 1.2 Srednjoročno planiranje budžeta 1.3 Dalji razvoj programskog budžetiranja 1.4 Upravljanje javnim investicijama 1.5 Upravljanje javnim dugom 1.6 Razvoj sistema sopstvenih sredstava EU 1.7 Poboljšanje zvanične statistike
Stub 2 – Izvršenje budžeta	2.1 Poboljšanje efikasnosti u prikupljanju prihoda 2.2 Javne nabavke 2.3 Reforma državne pomoći 2.4 Sistem obračuna zarada
Stub 3 - Računovodstvo, praćenje i finansijsko izvještavanje	3.1 Prelazak na obračunsko računovodstvo 3.2 Upravljanje (nefinansijskom) državnom imovinom i katastrom 3.3 Kontrola obaveza, upravljanje gotovinom i praćenje neizmirenih obaveza 3.4 Izvještavanje o izvršenju budžeta 3.5 Upravljanje i izvještavanje o korištenju fondova EU
Stub 4 - Finansijska kontrola	4.1 Unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru (PIFC) 4.2 Eksterna revizija 4.3 Koordinacija borbe protiv prevara (AFCOS) 4.4 Poboljšanje efikasnosti Revizorskog tijela 4.5 Operacionalizacija funkcije budžetske inspekcije

Kroz sprovođenje niza aktivnosti u okviru navedenih oblasti u narednom srednjoročnom periodu u značajnoj mjeri će se unaprijediti efikasnost funkcionisanja sistema javnih finansija u Crnoj Gori

Pored navedenog, kroz izmjenu regulatornog okvira koje je planirano u 2022. godini, biće stvorene pretpostavke za formiranje Fiskalnog savjeta, kako bi se ojačao nadzor nad sprovođenjem fiskalne politike, posebno u dijelu ex ante ocjene.

U cilju obezbijedivanja održivosti poslovanja jedinica lokalnih samouprava, planirano je unapređenje modela finansiranja lokalnih samouprava, kroz izmjene zakonskih rješenja kojim će se obezbijediti održivost finansiranja i dalje jačati kapaciteti jedinca lokalnih samouprava, u cilju efiksanije naplate prihoda.

4 IZDACI BUDŽETA DRŽAVE

U skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, proces utvrđivanja državnog budžeta bazira se na ekonomskoj i fiskalnoj politici, očekivanim makroekonomskim i fiskalnim trendovima i utvrđenim limitom potrošnje.

U narednoj tabeli data je procjena agregatnih fiskalnih pokazatelja centralnog nivoa države u periodu 2022-2025. godina.

PROCJENA UKUPNIH PRIMITAKA, IZDATAKA, DUGA I BUDŽETSKOG BALANSA

	2022 (plan)		2022 (Procjena)		2023 (procjena)		2024 (procjena)		2025 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
Ukupni primici	2495,63	47,0%	2647,26	49,4%	2664,21	46,5%	2842,87	47,0%	3263,95	51,5%
Izvorni prihodi	1934,76	36,5%	1941,23	36,2%	2028,67	35,4%	2143,29	35,4%	2247,35	35,4%
Finansiranje	560,88	10,6%	706,03	13,2%	635,54	11,1%	699,58	11,6%	1016,60	16,0%
Projektovani ukupni izdaci	2495,63	47,0%	2647,26	49,4%	2664,21	46,5%	2842,87	47,0%	3263,95	51,5%
Tekući, Kapitalni i Budžet državnih fondova	2202,77	41,5%	2349,50	43,8%	2351,15	41,0%	2419,37	40,0%	2507,45	39,5%
Otplata duga	292,15	5,5%	292,15	5,5%	312,45	5,4%	422,89	7,0%	755,89	11,9%
Kupovina hartija od vrijednosti	0,71	0,0%	5,61	0,1%	0,61	0,0%	0,61	0,0%	0,61	0,0%
Planirani nivo deficit/suficit	-268,01	-5,1%	-408,27	-7,6%	-322,48	-5,6%	-276,08	-4,6%	-260,10	-4,1%
Planirani nivo javnog duga	3996,00	75,3%	4265,72	79,6%	4603,27	80,3%	4870,38	80,4%	5134,49	81,0%

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu Crne Gore za 2022. godinu, izvorni prihodi planirani su u iznosu od 1.934,76 mil.€, ukupni rashodi u iznosu od 2.202,77 mil.€, dok je planirani budžetski deficit paniran na nivou od 268,01 mil. € odnosno 5,1% BDP-a.

U 2022. godini projektuje se blagi rast izvornih prihoda budžeta do nivoa od 1.941,23 mil.€ odnosno 36,2% BDP-a dok će budžetski izdaci (ne uključujući obaveze po osnovu otplate duga) iznositi 2.349,5 € ili 43.8% BDP-a. Projektovano uvećanje budžetskih rashoda u 2022. godini u odnosu na inicijalni plan u iznosu od cca 150 mil € posljedica je, prije svega, nastale uvećanja izdataka po osnovu primjene zakonskih rješenja koja nisu bila planirana godišnjim zakonom o budžetu ili nisu bila planirana u dovoljnoj mjeri, kao i potrebe nadomješćivanja pristiglih obaveza u sektoru zdravstva.

U narednom srednjoročnom periodu, koji obuhvata budžetski ciklus za period 2023 – 2025. godine, izvorni prihodi će nominalno rasti u odnosu na 2022. godinu. Najznačajniji rast izvornih prihoda očekuje se u okviru kategorije prihoda po osnovu poreza na dodatu vrijednost, akciza i doprinosa prije svega kao rezultat projektovanja rasta ekonomske aktivnosti i daljeg suzbijanja neformalne ekonomije i kretana makroekonomskih indikatora.

Budžetski izdaci nakon 2022. godine će nominalno rasti, ali opadati kao procenat učešća u BDP-u. Planirani budžetski deficit u 2022. godini projektovano je da će iznositi iznosi 408,27 mil.€ odnosno 7,6% BDP-a, nakon čega će u skladu sa projekcijama prihoda i rashoda u periodu 2023-2025. godine opadati do nivoa od 260,1 mil €, odnosno 4.1 %.

4.1 PREGLED BUDŽETSKIH IZDATAKA PO PROGRAMSKOJ KLASIFIKACIJI

Struktura budžetskih izdataka po programskoj klasifikaciji, po glavnim programima, data je u sljedećoj tabeli:

Budžetski izdaci prikazani po programskoj strukturi glavnih programa											
P.K.	Naziv	Plan 2022		Procjena 2022		Procjena 2023		Procjena 2024		Procjena 2025	
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
11	POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE	75,76	3,0	76,28	2,9	82,70	3,1	84,34	3,0	84,19	2,6
12	PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA	57,85	2,3	58,79	2,2	60,65	2,3	60,84	2,1	61,26	1,9
13	JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA	173,07	6,9	177,19	6,7	187,41	7,0	189,55	6,7	191,04	5,9
14	JAVNE FINANSIJE	562,06	22,5	590,03	22,3	584,55	21,9	692,65	24,4	1070,13	32,8
15	EKONOMIJA I TURIZAM	105,35	4,2	114,11	4,3	118,24	4,4	129,78	4,6	123,75	3,8
16	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA	52,87	2,1	54,19	2,0	60,10	2,3	59,92	2,1	63,75	2,0
17	SAOBRAĆAJ	195,76	7,8	203,28	7,7	163,45	6,1	199,83	7,0	205,98	6,3
18	PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	23,88	1,0	21,88	0,8	27,77	1,0	27,59	1,0	25,18	0,8
19	OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT	248,54	10,0	258,08	9,7	268,66	10,1	264,42	9,3	275,13	8,4
20	KULTURA	25,42	1,0	25,28	1,0	30,58	1,1	30,67	1,1	31,37	1,0
21	ZDRAVSTVO	347,05	13,9	408,31	15,4	373,96	14,0	376,02	13,2	383,44	11,7
22	SOCIJALNO STARANJE	628,02	25,2	659,84	24,9	706,14	26,5	727,26	25,6	748,71	22,9
UKUPNI IZDACI		2495,63	100,0	2647,26	100,0	2664,21	100,0	2842,87	100,0	3263,95	100,0

11 – POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
11 009	Organizacija i sprovođenje izbora	0,47	0,47	1,87	1,87	0,49
11 011	Građanska kontrola rada policije	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
11 018	Pridruživanje EU	0,00	0,91	1,31	1,32	1,33
11 023	Evidencija, izbor, obuka i usavršavanje kadrova	1,48	1,48	1,61	1,60	1,56
11 024	Sprovođenje inspekcijskog nadzora	5,45	5,61	5,79	5,84	5,88
11 033	Sprječavanje korupcije	1,81	1,81	2,29	2,27	2,29
11 034	Objavljivanje propisa	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
11 047	Ostvarivanje funkcije Predsjednika Crne Gore	0,81	1,36	1,16	1,22	1,27
11 048	Vršenje zakonodavne vlasti	9,98	9,98	10,04	10,11	10,18
11 049	Podrška radu Vlade	6,89	5,99	5,63	5,67	5,70
11 050	Parlamentarna demokratija	5,60	5,60	6,29	6,20	6,24
11 051	Koordinacija i sprovođenje politike u oblasti vanjskih poslova	17,51	17,51	19,03	19,73	19,82
11 052	Infrastrukturni projekti za potrebe državnih organa	0,40	0,18	0,34	0,23	0,25
11 053	Unapređenje i razvoj javne uprave	25,27	24,12	25,39	26,34	27,23
11 054	Mediji	0,00	1,16	1,84	1,84	1,84
UKUPNI IZDACI		75,76	76,28	82,70	84,34	84,19
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		1,43%	1,44%	1,44%	1,39%	1,33%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		3,04%	2,88%	3,10%	2,97%	2,58%

U okviru Glavnog programa 11- Politički sistem i upravljanje sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Gradjansku kontrolu rada policije;
- Jačanje povjerenja građana u proces zapošljavanja i jednaku dostupnost radnih mjesta svim kandidatima;
- Sprovođenje inspekcijskog nadzora u cilju ostaviravanja poštovanja propisa;
- utvrđivanje i sprječavanje postojanja sukoba interesa u vršenju javne funkcije , zaštitu zviždača; kreiranje i sprovođenje javnih kampanja u cilju efikasnijeg učešća građana u borbi protiv korupcije;

- Nadzor nad sprovođenjem propisa kojim se uređuje lobiranje i sprovođenje mjera kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja.
- prestavljanje zemlje u zemlji i inostranstvu, dodjela odlikovanja, pomilovanja, proglašenje zakona ukazima, postavljanje ambasadora ukazima, raspisivanje parlamentarnih i lokalnih izbora
- Unapređenje bilateralne i multilateralne saradnje, međunarodne ekonomske i kulturne saradnje u odgovarajućim oblastima i zaključivanje međunarodnih ugovora.
- Uspostavljanje funkcionalnog sistema informatičke mreže državnih organa i sistema elektronskih usluga.

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Služba Predsjednika Crne Gore, Skupština Crne Gore, Državna izbora komisija, Savjet za građansku kontrolu rada policije, Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore, Kabinet Predsjednika Vlade, Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, Sekretarijat za zakonodavstvo, Komisija za koncesije, Savjet za NATO, Ministarstvo finansija, Uprava za katastar i državnu imovinu, Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za saradnju sa dijasporom - iseljenicima, Ministarstvo kulture i medija, Uprava javnih radova, Ministarstvo javne uprave, Uprava za kadrove, Uprava za inspeksijske poslova, Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore, Agencija za sprječavanje korupcije, Službeni list Crne Gore.

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - POLITIČKI SISTEM I UPRAVLJANJE

U odnosu na inicijalno oprdjeljenja sredsta u 2022. godini, došlo je do uvećanja sredstva u okviru programa 11 047 – Ostvarivanje funkcije Predsjednika Crne Gore, potprogram 11 047 001– Djelovanje Predsjednika Crne Gore, Aktivnost 11 047 001 001 – Obavljanje stručnih i operativnih poslova u cilju ostvarivanja funkcije Predsjednika Crne Gore, očekuje se veće izvršenje za cca 0.5 mil € uzrokovano izmirenjem nastalih obaveza značajnim dijelom zbog nemogućnosti korišćenja Vladinog avionu u prethodnom periodu koji nije bio u funkciji, te potrebe obezbijedivanja alternativnog prevoza u znatno skupljoj režiji.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 11 009 - Organizacija i sprovođenje izbora, potprograma: Djelovanje Državne izborne komisije (11 009 003), aktivnosti: Izbori i statistika (11 009 003 002) sredstva su uvećana u iznosu od 2.8 mil €, za potrebe održavanja redovnih izbora u 2023. i 2024. godini.

U cilju realizacije novih politika u narednom srednjem roku, unaprijeđena je programska struktura budžeta Ministarstva vanjskih poslova, kroz otvaranje novog potprograma 11 051 013 - Rad diplomatsko - konzularnih predstavništava, u okviru kojeg će se kreirati nove aktivnosti i dati pregled izdataka po pojedinačnim diplomatsko - konzularnim predstavništvima.

U okviru navedenih aktivnosti, za naredni period, počevši od 2023. godine planirana su sredstva za otvaranje dva nova dipomatsko-konzularna predsavništva i to Ambasade u Holandiji i Ambasade u Danskoj, čime se jačaju aktivnosti i vidljivost Crne Gore na međunarodnom planu u

cilju bržeg i efikasnijeg ispunjenja vanjskopolitičkih ciljeva, s posebnim naglaskom na vanjskopolitički prioritet - članstvo u Evropskoj uniji u ukupnom iznosu od cca 1 mil € na godišnjem nivou.

U okviru programa 11 051 - Koordinacija i sprovođenje politike u oblasti vanjskih poslova u periodu 2023-2025, planirana su sredstva za jačanje kapaciteta u dijelu usklađivanja spoljne i bezbjednosne politike Crne Gore sa politikom Evropske unije, odnosno pravnog usaglašavanja restriktivnih mjera sa Odlukama EU. S tim u vezi, predviđeno je formiranje Stalnog koordinacionog tijela, kao i izrade posebne internet aplikacije „sanction map”, te obuka nadležnih državnih službenika i službenika lokalnih uprava u cilju jačanja kapaciteta tj. znanja, vještina i sposobnosti svih državnih službenika koji su angažovani u ovoj oblasti

U okviru istog programa u periodu 2023-2025 planirana su sredstva za potrebe unapređenja zakonodavnog i institucionalnog okvira za oblast vanjskih odnosa i vanjske, bezbjednosne i odbrambene politike, u cilju ispunjavanja obaveza iz pregovaračkog procesa sa EU u okviru poglavlja 30 za oblast razvojna saradnja i humanitarna pomoć, kao i zastupanja crnogorskih nacionalnih interesa i vanjskopolitičkih prioriteta u Vašingtonu radi jačanja aktivnosti i vidljivosti Crne Gore na međunarodnom planu u cilju bržeg i efikasnijeg ispunjenja vanjskopolitičkih ciljeva.

U okviru aktivnosti 11 051 011 003 - Upravljanje i administracija Ministarstva vanjskih poslova opredjeljena su sredstva po osnovu predsjedavanja Crne Gore u Savjetu Evrope 2026. godine. Naime, Crna Gora preuzima predsjedavanje u Savjetu Evrope u novembru 2026. Predsjedavanje će biti prilika da se potvrdi snažna posvećenost Crne Gore Savjetu Evrope, odnosno multilateralizmu, miru i poštovanju ljudskih prava i demokratije, kao i da se pospiješi međunarodni imidž i reputacija zemlje. S tim u vezi, potrebno je kadrovsko osnaživanje Direkcije za OEBS i Savjet Evrope i Stalne misije u Strazburu, jačanje administrativnih kapaciteta - pronalazak novih prostornih kapaciteta za Stalnu misiju sa povećanim brojem osoblja. S tim u vezi, opredjeljena su sredstva u iznosu od 0.2 mil € u 2023. godini, 1,5 mil € u 2024. godini, i 1,5 mil € u 2025. godini.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 11 023 – Evidencija, izbor, obuka i usavršavanje kadrova opredjeljena su sredstva u iznosu od 30.000,00 €, za potrebe nadogradnje KIS-a čime bi se proširio obuhvat ove aplikacije na jedinice lokalne samouprave. Pored navedenog, u okviru istog programa, opredjeljena su sredstva u iznosu od 0.23mil €, za izradu digitalnih programa obuka.

U okviru programa 11 024 - Sprovođenje inspekcijskog nadzora opredjeljena su sredstva za jačanje kadrovskih kapaciteta u oblasti inspekcijskog nadzora.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 11 033 – Sprječavanje korupcije, potprograma Stručni i operativni poslovi i međunarodna saradnja u oblasti sprječavanja korupcije – 11 033 002, aktivnost Upravljanje i administracija i međunarodna saradnja – 11 033 002 001, planirana su sredstva za unapređenje organizacionih i kadrovskih kapaciteta Agencije kao i izradu novog informacionog sistema Agencije za sprječavanje korupcije.

12 – PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
12 001	Zaštita ustavnosti i zakonitosti	1,00	1,00	1,21	1,22	1,23
12 003	Rad sudova	26,06	26,33	26,28	26,49	26,71
12 005	Rad tužilaštva	8,66	9,17	8,95	9,02	9,09
12 012	Izvršenje krivičnih sankcija	10,41	10,59	10,84	10,91	10,98
12 020	Zaštita ljudskih prava i sloboda	0,74	0,74	0,77	0,77	0,79
12 021	Zaštita ličnih podataka i slobodan pristup informacijama	0,63	0,64	0,71	0,71	0,71
12 024	Uređenje i upravljanje u sistemu pravosuđa	7,28	7,16	8,22	8,06	8,08
12 025	Unapređenje i zaštita ljudskih i manjinskih prava i promocija rodne ravnopravnosti	3,07	3,16	3,68	3,66	3,67
UKUPNI IZDACI		57,85	58,79	60,65	60,84	61,26
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		1,09%	1,11%	1,06%	1,00%	0,97%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		2,32%	2,22%	2,28%	2,14%	1,88%

U okviru Glavnog programa 12 – Pravosuđe sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Zaštitu ustavnosti i zakonitosti
- obezbjeđenje efikasnog i racionalnog sprovođenja sudskih postupaka;
- Vršenje poslova gonjenje učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela koja se gone po službenoj dužnosti kao i obavljanje tužilačke funkcije na principima samostalnosti, transparentnosti, odgovornosti, efikasnosti i integriteta
- Vršenje sudske vlasti kao i obavljanje sudske funkcije na principima samostalnosti, transparentnosti, odgovornosti, efikasnosti i integriteta
- Organizaciji i sprovođenju obuka sudija i državnih tužilaca, kao i organizovanje i sprovođenje obuke i advokata, notara, javnih izvršitelja, savjetnika, službenika i pripravnika u sudovima i državnim tužilaštvima
- Izrada i praćenje realizacije strateških dokumenata za oblast pravosuđa, praćenje procesa harmonizacije pravnog sistema u oblasti pravosuđa sa standardima i propisima EU, praćenje, obezbjeđenje i sprovođenje zakona u oblasti pravosuđa.
- Izvršenje krivičnih sankcija, i to: kazne zatvora i maloljetničkog zatvora, mjera bezbjednosti koje se u skladu sa zakonom izvršavaju u UIKS-u; vaspitne mjere upućivanje u ustanovu zatvorskog tipa, kazne zatvora izrečene u prekršajnom postupku i mjera za obezbjeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku - pritvor; uz poštovanje i zaštitu ljudskih prava lica lišenih slobode.

- Obavljanje stručnih i administrativnih poslovi, medijacije u građansko-pravnim sporovima, porodičnim, privrednim, radnim i drugim imovinsko pravnim odnosima fizičkih i pravnih lica

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sledeće potrošačke jedinice: Ustavni sud Crne Gore, Sudski savjet, Tužilački savjet, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, Ministarstvo pravde, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija, Centar za alternativno rješavanje sporova, Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu koji se odnosi na objedinjene javne nabavke), Uprava javnih radova(u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte koji se realizuju a odnose se na oblast Pravosuđa), Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - PRAVOSUĐE I ZAŠTITA PRAVA

U odnosu na inicijalno opredjeljena sredstva, u okviru programa 12 003 – Rad sudova očekivana je veća realizacija od plana za iznos 265.382,56 € koja se odnose na rješenje kolektivnog spora po osnovu neisplaćenih naknada u sudovima i tužilaštvima za period od 01.06.2021. godine do 31.12.2021. godine. Takođe, po istom osnovu očekivana je veća realizacija budžeta od planirane u okviru programa 12 005 – Rad tužilaštava u iznosu od 0.3 mil €. Pored navedeno, u okviru Aktivnosti 12 005 006 001 - Obavljanje tužilačke djelatnosti u Specijalnom državnom tužilaštvu projektuje se veće izvršenje od plana na poziciji bruto zarada za oko 0.2 mil €, u cilju nesmetane isplate bruto zarada do kraja tekuće godine

U okviru programa 12 024– Uređenje i upravljanje u sistemu pravosuđa u 2022. godini očekuje se da će do kraja tekuće godine biti potrebno obezbijediti dodatna sredstva za potrebe sprovođenja djelatnosti Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, odnosno sprovođenje obuka u sudstvu i državnom tužilaštvu. Pored navedenog, izdvajanja za predmetne namjene u narednom periodu 2023 – 2025 biće uvećanja, u skladu sa zakonskim rješenjem o kojim se utvrđuje procentualno sredstava za potrebe Centru i kontinuiranog sprovođenja obuka sudija i državnih tužilaca i obuka pripravnika u sudovima i državnom tužilaštvu

U periodu 2023-2025, u okviru programa 12 024 - Uređenje i upravljanje u sistemu pravosuđa, planirano je izdvajanje sredstava za unapređenje kvaliteta sprovođenja medijacije i drugih alternativnih načina rješavanja sporova kroz osnaživanje stručnih kompetencija medijatora i evaluatora spora, čime se ispunjava evropska direktiva u ovoj oblasti, ali takođe unaprijeđuje i obezbijeduje pravovremenost zaštite građana. Sredstva od 20.000 € odnosila bi se na organizovanje bazičnih i specijalizovanih naprednih obuka, seminara, konferencija, okruglih stolova, troškova organizovanja postupaka za praćenje i ocjenu rada medijatora.

U okviru programa 12 025 Unapređenje i zaštita ljudskih i manjinskih prava i promocija rodne ravnopravnosti planirana su sredstva za sprovođenje nove politike napređenja, razvoja i promocije interkulturalnog dijaloga, saradnje i komunikaciju; afirmacija interkulturalne filozofije; podsticanje prevazilaženja postojećih uzajamnih predrasuda, stereotipa i etničke distance; organizaciju i podršku organizovanja okruglih stolova, seminara i skupova sa interkulturalnom tematikom.

Ovom politikom doprinosi se realizaciji ciljeva iz Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, Strategiji manjinske politike 2019-2023 kao i politici pruživanja EU. Za navedene aktivnosti planirana su sredstva u iznosu od 50.000,00 € godišnje u periodu 2023-2025.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 12 021 – Zaštita ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022 opredjeljena su sredstva za jačanje administrativnih kapaciteta Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama

13 – JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
13 002	Zaštita i spašavanje	3,98	3,93	3,95	3,97	4,00
13 013	Zaštita tajnih podataka	0,49	0,49	0,49	0,49	0,50
13 015	Nacionalna bezbjednost	10,05	10,05	11,31	11,37	11,43
13 016	Obuka ronilaca za podvodno razminiranje, pružanje pomoći, spašavanje i kontrolu na moru	0,43	0,43	0,43	0,44	0,44
13 023	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva unutrašnjih poslova	27,84	29,71	28,95	29,03	29,09
13 024	Javna bezbjednost	76,41	76,55	75,69	75,99	76,21
13 025	Funkcionisanje Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore	53,89	56,04	66,59	68,26	69,39
UKUPNI IZDACI		173,07	177,19	187,41	189,55	191,04
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		<i>3,26%</i>	<i>3,34%</i>	<i>3,27%</i>	<i>3,13%</i>	<i>3,01%</i>
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		<i>6,94%</i>	<i>6,69%</i>	<i>7,03%</i>	<i>6,67%</i>	<i>5,85%</i>

U okviru Glavnog programa 13 - javna bezbjednost i odbrana sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- efikasnijem i blagovremenom preventivnom i operativnom djelovanju u slučaju elementarnih nepogoda i tehničko-tehnoloških nesreća sa ciljem zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i kulturnih dobara i životne sredine;
- Zaštiti tajnih podataka, zaštiti nacionalne bezbjednosti koja se odnosi na zaštitu Ustavom utvrđenog poretka, bezbjednosti i teritorijalnog integriteta Crne Gore
- bezbjednom korišćenju vodenih površina i spašavanju ljudskih života, materijalnih i kulturnih dobara u vodi, traženje i vađenje potonulih stvari, odnosno objekata i utopljenih lica; kao i obavljanje istraživačke aktivnosti u moru u svrhu zaštite valorizacije i uspostavljanja zona zaštite u moru (morskom ekosistemu).
- zaštiti bezbjednosti građana i Ustavom utvrđenih sloboda i prava i zaštiti imovine;
- sprečavanju vršenja i otkrivanju krivičnih djela i prekršaja, pronalaženje i hvatanje učinilaca krivičnih djela i prekršaja i njihovo dovođenje nadležnim organima, održavanje javnog reda i mira; obezbjeđivanje javnih okupljanja, obezbjeđivanje određenih ličnosti, objekata i prostora; nadzor i kontrolu bezbjednosti u saobraćaju;
- obezbjeđenju državne granice i vršenje granične kontrole, kao i kontroli ulaska, kretanja, boravka i izlaska stranaca;
- dbrani suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalnom integritetu Crne Gore.

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo odbrane, Direkcija za zaštitu tajnih podataka, Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu objedinjenih javnih nabavki), Uprava javnih radova (u dijelu kapitalnih projekata u oblasti javne bezbjednosti i odbrane), Agencija za nacionalnu bezbjednost i Regionalni ronlački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca.

➤ **NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - JAVNA BEZBJEDNOST I ODBRANA**

U okviru Programa 13 024 Javna bezbjednost planiran su sredstva za sprovođenje politike utvrđivanja strateškog koncepta unapređenja efikasnosti organizacionih cjelina Sektora policije posebne namjene. Navedena politika odnosi se na unapređenje efikasnosti rada Sektora, radi zaštite bezbjednosti i imovine građana i ustavom utvrđenih prava i sloboda, zaštita ličnosti, objekata i DKP, shodno Odluci Vlade Crne Gore o određivanju ličnosti, objekata i prostora koje obezbjeđuje Uprava policije, uz poštovanje pozitivnih zakonskih propisa. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva u iznosu od po 100.000,00€ godišnje za 2023. - 2025. godinu, za realizaciju obuka.

U okviru istog programa opredjeljuju se sredstva za nabavku plovila za potrebe granične policije, na centralnom i regionalnom nivou, čime se unapređuje reakcija službenika granične policije prema svim bezbjedonosnim izazovima. Za navedenu namjenu opredijeljena su sredstva za 2023. godinu u iznosu od 5.000,00€ za izradu neophodne tenderske dokumentacije, za 2024. godinu iznos od 530.000,00€ za realizaciju kupovine plovila i na njihovo redovno servisiranje i 0.18 mil € za 2025. godinu za servisiranje i održavanje svih plovila u Sektoru granične policije.

U okviru istog programa, planirana su sredstva u cilju jačanja videonadzora gradova. Naime, saobraćajne kamere za video nadzor za osnovnu svrhu imaju smanjenje saobraćanih prekršaja, a ovu funkciju obavljaju po skoro automatizovanim procesima, identifikuju prekršaje i kreiraju skup dokazno-dokumentarnih informacija neophodnih za izdavanje i naplatu novčanih kazni. U prvoj fazi uspostavljanja infrastrukture, u okviru projekta “Sistem video nadzora gradova Crne Gore”, obuhvaćene su lokacije u Podgorici, Baru i Budvi, dok će se u narednim godinama obuhvatiti Nikšić, Herceg-Novi i Kotor. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva za nabavku i instalaciju kamera u iznosu od 0.4 mil € za 2023. godinu, 0.4 mil € za 2024. godinu i 0.35 mil € za 2025. godinu.

U okviru istog programa, takođe je predviđeno je sprovođenje Akcionog plana za sprovođenje Strategije upravljanja ljudskim resursima u Upravi policije za period 2019-2024. godine, za 2023-2024. godinu. Navedene aktivnosti odnose se na povećanje broja službenika koji obavljaju poslove upravljanja ljudskim resursima, s obzirom da trenutno 1 službenik obavlja poslove ljudskih resursa za 350 policijskih službenika.

U okviru programa 13 023 - Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima MUP-a planirano je Unapređenje smještajnih kapaciteta u okviru Direkcije za prihvatanje stranaca koji traže međunarodnu zaštitu – Odsjek Spuž u cilju pružanja adekvatnog prihvata i smještaja strancima koji traže međunarodnu zaštitu, shodno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Prosirenje smještajnih kapaciteta se odnosi na izgradnju sprata tj. širenje kapaciteta i postavljanje

kontejnerskog naselja na placu koji se graniči sa Centrom za prihvata, a završetak se očekuje u IV kvartalu 2023. Za predmetne namjene planira su sredstva u iznosu od 0.75 mil €.

Kada je u pitanju **Proširenje smještajnih kapaciteta za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu – Odsjek Božaj**, proširenje smještajnih kapaciteta se odnosi na rekonstrukciju Karaule Božaj, a završetak radova se očekuje u IV kvartalu 2024 godine. Navedene aktivnosti sprovode se u saradnji sa UN organizacijom IOM kroz Projekat EU u okviru koga su opredjeljena sredstva od 0.4 €, kao i iz Kapitalnog budžeta 0.5€.

U okviru programa 13 002 - Zaštita i spašavanje, u srednjoročnom periodu planirana su sredstva u cilju unapređenja sistema zaštite i spašavanja kroz jačanje ljudskih i materijalno tehničkih kapaciteta. Ova politika je izdvojena kao nova aktivnost u programskoj strukturi budžeta, a odnosi se na nabavku opreme i sredstava za zaštitu i spašavanje, sprovođenje preventivnih i operativnih mjera, radnji i postupanja radi smanjenja rizika od elementarnih nepogoda i drugih nesreća, uspostavljanje Nacionalnog trening centra za zaštitu i spašavanja, sprovođenje osposobljavanja i usavršavanja subjekata zaštite i spašavanja i unapređenje rada Operativno komunikacionog centra 112 – OKC 112.

U okviru aktivnosti 13 024 001 001 - Poslovanje policije i područnih jedinica policije u 2023 godini očekivano je obezbjeđivanje donatorskih sredstava u iznosu od cca 3 mil € za potrebe sprovođenja aktivnosti u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela u vadašnom saobraćaju

U okviru aktivnosti 13 023 001 002 Borba protiv trgovine ljudima planirano je unapređenje sistema za prikupljanje podataka o krivičnom djelu trgovina ljudima i kreiranje elektronske baze podataka u periodu 2023 – 2025. Za navedenu politiku planirana su sredstva iz budžeta u iznosu od 0.13 mil € za period 2023. -2025. godine, a očekuje se i obezbjeđivanje sredstava iz donacija u iznosu od 0.06 mil €

U okviru potprograma 13 023 004 - Integrisano upravljanje granicom planirana su sredstva za sprovođenje politike izgradnje Sistema integrisanog upravljanja granicom (IUG) u oblasti granične kontrole i obezbjeđenje sigurnosti granica u skladu sa evropskim i šengenskim standardima, kroz unapređenje granične infrastrukture i obezbjeđenje efikasnog i bezbjednog prelaska državne granice.

U okviru programa 13 025 - Funkcionisanje Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, potprograma 13 025 002 - Funkcionisanje Vojske Crne Gore, na aktivnost 13 025 002 004 - Rukovođenje i funkcionisanje Vojske Crne Gore, u odnosu na sredstva obezbjeđena za sprovođenje tekućih politika u 2022. godini, očekivana je veća realizacija na poziciji Bruto zarade i doprinose na teret poslodavca, po osnovu izmirenja obaveza koje su nastale usljed neusklađenosti propisa Uredbe o zaradama lica u službi u Vojsci Crne Gore sa Zakonom o zaradama Državnih službenika i namještenika, po izvršenoj procjeni za oko 1900 lica, u iznosu od 1.4 mil €. Takođe, viša realizacija je očekivana i u dijelu troškova za gorivo u iznosu od 0.5 mil €, usljed porasta cijena.

U periodu 2023-2025, u okviru istog programa planirana su sredstva za modernizaciju, premještanje i instalaciju RSRP radara na lokalitetu Zekova Glava za potrebe Vojske Crne Gore. Takođe, planirana je nabavka novih patrolnih brodova (1+1) za potrebe Mornarice Vojske Crne Gore za šta su planirana sredstva u iznosu od od 8.1 mil € za 2023. godinu, 8.95 mil € za 2024.

godinu i 9.9 mil € za 2025. godinu. U okviru istog programa, planirana je i nabavka samohodnog minobacačkog Sistema za potrebe pješadijskih jedinica u cilju povećanja bezbjednosti na kopnu u iznosu od po 5.8 mil € godišnje za period 2023.-2025. godine.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 13 015 Nacionalna bezbjednost, planirana su sredstva u iznosu od 200.000,00 € za potrebe jačanja kadrovskih kapaciteta. Takođe, planirana je modernizacija opreme i adaptacija objekata u iznosu od 1.000.000,00 €, u cilju poštovanja propisanih standarda NATO sistema, zaštite tajnih podataka i ostvarivanje potrebnih uslova za dobijanje obavezujućih certifikata

14 – JAVNE FINANSIJE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
14 005	Upravljanje javnim dugom	408,81	408,81	445,28	585,69	962,89
14 017	Zaštita imovinsko-pravnih interesa Crne Gore	0,71	0,83	0,84	0,84	0,85
14 021	Nacionalna statistika	5,04	6,06	2,91	1,91	1,92
14 022	Zaštita prava u postupcima javnih nabavki	0,40	0,40	0,44	0,42	0,41
14 036	Revizija EU fondova	0,51	0,51	0,52	0,52	0,53
14 040	Upravljanje i nadzor nad fiskalnim i finansijskim sistemom	121,93	133,67	108,05	78,96	79,16
14 042	Državna revizija javnih sredstava i državne imovine	2,06	2,06	2,38	2,12	2,14
14 043	Upravljanje državnom imovinom	16,07	31,14	17,54	15,54	15,54
14 044	Upravljanje katastrom	6,52	6,55	6,60	6,64	6,69
UKUPNI IZDACI		562,06	590,03	584,55	692,65	1070,13
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		10,59%	11,12%	10,19%	11,44%	16,87%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		22,52%	22,29%	21,94%	24,36%	32,79%

U okviru Glavnog programa 14 - Javne finansije sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Saradnja sa domaćim i ino finansijskim insitucijama, kao i sa međunarodnim finansijskim insitucijama. Upravljanje gotovinom i likvidnošću; Servisiranje obaveza po svim aktivnim ino i domaćim kreditima, izdatim državnim hartijama od vrijednosti na domaćem i međunarodnom tržištu i ostalim kreditnim aktivnostima, bilo da su direktne ili garantovane.
- Evidencija i praćenje svih transakcija po aktivnim ino i domaćim kreditima, izdatim državnim hartijama od vrijednosti i ostalim kreditnim aktivnostima na ino i domaćem tržištu, bilo da su direktne ili garantovane; Analiza i predviđanje buduće potrebe zaduživanja i na osnovu toga pripreme izvještaja i preporuka i pripremu neophodnih podataka i obrazloženja u vezi pripremanja godišnjeg budžeta države; Priprema propisa koji regulišu oblast upravljanja i servisiranja devizne štednje deviznim štedišama, prikupljanje podataka od banaka i Centralne depozitarne agencije po osnovu kojih se organizuje isplata devizne štednje i obveznica deviznim štedišama, evidencija isplaćene devizne štednje i realizovanih obveznica, izrada izvještaja o isplaćenoj deviznoj štednji i sl
- zastupanje Crnu Goru i njenih organe javne službe čiji je osnivač Država, a nemaju svojstvo pravnog lica, pred sudovima i drugim državnim organima.
- Prikupljanje i obrada statističkih podataka u cilju obezbjeđenja tačnih i pouzdanih statističkih informacija za razne oblasti istraživanja koja služe kao osnov za donošenje

strateških odluka u različitim oblastima rada, uz primjenu Kodeksa prakse evropske statistike.

- Zaštita prava i pravnih interesa učesnika u postupcima javnih nabavki, kroz punu primjenu osnovnih načela ekonomičnosti i efikasnosti upotrebe javnih sredstava, konkurencije, transparentnosti i ravnopravnosti.
- sprovođenju revizija, davanje preporuka za unapređenje efektivnosti i efikasnosti funkcionisanja sistema upravljanja, kontola i nadzor u subjektima revizije, kako bi se obezbijedilo razumno uvjeravanje da su deklaracije o upravljanju koje izdaje NAO, izvještavanje o troškovima i predmetni finansijski izvještaji predstavljeni nadležnim Direktoratima Evropske Komisije tačni i da su predmetne transakcije zakonite i regularne.
- Unapređenje sistema upravljanja i kontrola u korišćenju EU fondova čime se doprinesi zaštiti finansijskih interesa EU i finansijskih interesa Crne Gore.
- dugoročnoj održivosti javnih finansija, makroekonomskoj stabilnosti kako bi se stvorili uslovi za sprovođenje strateškog razvojnog cilja koji se ogleda u održivom i inkluzivnom ekonomskom rastu koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza u odnosu na prosjek Evropske unije i povećanju kvaliteta života svih građana.
- kontroli- reviziju organa i organizacija koji upravljaju budžetom ili imovinom države i jedinica lokalne samouprave, fondova i drugih pravnih lica kojima je država osnivač ili ima većinsko vlasništvo u akcijama i udjelima, kao i institucija koje izvršavaju dio budžeta, upravljaju državnom imovinom, primaju dotacije ili od države dobijaju bespovratna davanja ili garancije, odnosno posluju sa subjektima revizije ili primaju sredstva EU i drugih međunarodnih organizacija ili institucija za finansiranje javnih potreba.
- jačanju fiskalne discipline, zakonitom i transparentnom trošenju javnih sredstava.
- Upravljanje i zaštita državne imovine koji se odnose na poslove pripreme, prikupljanja i staranja o državnoj imovini.
- Utvrđivanje stvarnog stanja vlasništva, izrada katastra nepokretnosti u cilju pravilnog planiranja prostora, realizacija poreske politike.

U okviru Glavnog programa javne finansije obuhvaćene su potrošačke jedinice Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, Uprava za statistiku, Uprava prihoda i carina, Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore, Uprava za katastar i državnu imovinu, Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, Državna revizorska institucija, Revizorsko tijelo i Fond za obeštećenje koje, kroz implementaciju aktivnosti i nadležnosti, doprinose postizanju zajedničkih ciljeva koji se ogledaju u postizanju dugoročne održivosti javnih finansija, makroekonomske stabilnosti i pozitivnom trend ekonomskog razvoja i stvaranju pretpostavki za održivi i inkluzivni ekonomski rast koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza u odnosu na prosjek Evropske unije i povećanju kvaliteta života građana.

➤ **NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - JAVNE FINANSIJE**

U narednom srednjoročnom peirodu 2023-2025, u okviru potprogram 14 040 011 Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma planirana su sredstva za Sprovođenje Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i realizacija Akcionog plana za smanjenje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva za jačanje kadrovskih kapaciteta u iznosu od po 50.000,00€ za 2023., 2024. i 2025. godinu godinu. Dok su za obuke službenika sredstva obezbijedena iz donacija u to: u 2023.godini iznos od 0.1 mil €, u 2024. godini iznos od 0.13 mil € i u 2025. godini iznos od 0.18 mil €.

U okviru aktivnost 14 040 004 001 Upravljanje sredstvima rezerve, opredijeljena su sredstva za za potrebe reorganizacije šumarskog sektora. Naime, u pitanju je novi model gazdovanja šumama kojim se postižu programski ciljeva Vlade za unaprijeđenje sektora šumarstva i stvaranje preduslova za održivo gazdovanje šumama. Ovi ciljevi su usaglašeni sa ciljevima Strategije održivog razvoja do 2030. godine u pogledu efikasnijeg upravljanja obnovljivim prirodnim resursima. Takođe, predlog politike je u funkciji ostvarivanja ciljeva Revidovane Strategije razvoja šumarstva (2014-2023) koji se odnose na ravnomjernu i održivu valorizaciju šumskih resursa u Crnoj Gori i rastu investicija u šumarstvu i drvoprerađi, povećanju konkurentnosti i zaposlenosti, posebno na sjeveru države, uz porast korišćenja proizvodnih kapaciteta u drvenoj industriji. Takođe, predlog politike je u funkciji ostvarivanja ciljeva iz Industrijske politike Crne Gore (2019-2023) koja za cilj ima razvoj drvoprerađivačke industrije na bazi prirodnih potencijala. Predlog za reorganizaciju koncesionog sistema korišćenja šuma je značajna za ispunjavanje mjerila iz pregovaračkog poglavlja 27, odnosno primjene EUTR regulative, kojom se reguliše promet drveta. Ova politika predviđa izdvajanje iz budžeta države u iznosu od cca 8 mil € u 2023. godini.

U okviru programa 14 005 – Upravljanje javnim dugom, usljed projektovanog kretanja prihoda i rashoda budžeta i planiranog deficita, odnosno nedostajućih sredstava za redovno servisiranje obaveza države, imajući potrebe novog zaduživanja države, u periodu 2023-2025 očekuje se povećanje izdvajanja za kamate i to dodatnih: 16 mil € u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu, 30 mil € u 2024. u odnosu na 2023. i 44 mil € u 2025. u odnosu na 2024. godini.

U okviru programa 14 021 – Nacionalna statistika, potprogram 14 021 003 – Statistička istraživanja, analize i informisanje, Aktivnost 14 021 003 002 – Popis stanovništva, domaćinstva i stanova, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, očekuje se potreba opredjeljivanja dodatnih sredstava u iznosu od cca 1 mil € kako bi se obezbijedila nedostajuća sredstva za aktivnost Popis stanovništva, usljed povećanja procijenjenih rashoda uslovljeno je rastom minimalne cijene rada, prosječne zarade u Crnoj Gori i stope inflacije.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 14 021 Nacionalna statistika planirana su sredstva za potrebe sprovođenja politike Promjena metoda prikupljanja podataka u istraživanju Anketa o radnoj snazi – ARS (Labour Force Survey – LFS). Shodno Zakonu o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike predviđeno je sprovođenje ARS (LFS) istraživanja, kao glavnog izvora za proizvodnju indikatora o zaposlenosti i nezaposlenosti na nivou EU. U cilju potpune usklađenosti ovog istraživanja sa Regulativom EU, i poštovanja zadatih rokova, neophodno je promijeniti način prikupljanja podataka na terenu, kako bi se skratio period unosa i obrade podataka a samim tim omogućila raspoloživost indikatora u što kraćem vremenskom periodu. Za navedenu politiku

planirana su sredstva u iznosu od 0.06 mil € za 2023. godinu, 10.000,00 € za 2024. godinu i 4.500,00 € za 2025. godinu.

U okviru istog programa planiran je razvoj diseminacije i komunikacije podataka u skladu sa potrebama digitalnog društva. Imajući u vidu mogućnosti koje pruža savremena tehnologija kada je u pitanju diseminacija podataka i komunikacija sa korisnicima, u narednom periodu planiraju se osavremeniti načini diseminacije na način da rezultati zvanične statistike budu dostupni različitim grupama korisnika. Prilagođavanje rezultata zvanične statistike različitim grupama korisnika, zahtijevaće razvoj različitog nivoa dostupnosti podataka. Takođe, biće razvijeni novi vidovi publikovanja podataka koji će uključivati vizualizacije, animacije i na taj način prezentovati rezultate zvanične statistike na razumljiv i jednostavan način. U cilju tačne interpretacije podataka, biće organizovane tematske radionice, seminari i forumi kako bi se edukovala najšira grupa korisnika o metodologiji i standardu kvaliteta. Za navedenu politiku planirana su sredstva u iznosu od 50.000,00 € u 2023. godini, 40.000,00 € u 2024. Godini i 40.000,00 € u 2025. godini.

Nadalje, u okviru aktivnosti 14 021 003 005 Popis poljoprivrede, u 2023. godini planirano je sprovođenje Popisa poljoprivrede, a shodno Zakonu o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike i Regulativi o Integrisanoj statistici poljoprivrednih gazdinstava (EU) 2018/1091. Popis poljoprivrede je jedno od najvećih statističkih istraživanja koje pruža informacije o broju poljoprivrednih gazdinstava, njihovoj strukturi, poljoprivrednoj mehanizaciji i opremi, kao i drugim informacijam za potrebe zvanične statistike. Podaci koji će se dobiti Popisom poljoprivrede korišće se za sagledavanje stanja i praćenje različitih trendova u oblasti poljoprivrede. Za predmetnu namjenu planirana su sredstva u iznosu od 0.8 mil € u 2023. godini, 50.000,00 € u 2024. godini i 50.000,00 € u 2025. godini.

Pored navednenog, u okviru istog programa, planirane su i politike održavanja promijenjenog metoda prikupljanja podataka (CAPI) u EU-SILC istraživanju, kao i sprovođenje probnog istraživanja o stvorenom otpadu od hrane

U periodu 2023-2025, u okviru programa 14 042 - Državna revizija javnih sredstava i državne imovine planirana je nova aktivnost 14 042 003 002 - Razvoj informacionog sistema kojim će se u značajnoj mjeri unaprijediti proces vršenja revizije. Najznačajni dio sredstava planiran je u 2023. godini u iznosu od 0.26 mil € dok su za naredne dvije godine planirana potrebna sredstva u iznosu od po 20.000€ za potrebe održavanja infomracionog sistema.

15 – EKONOMIJA I TURIZAM

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
15 004	Trgovina, zaštita konkurencije, potrošača i intelektualne svojine i unaprijeđenje poslovnog ambijenta	1,91	1,89	2,56	2,09	2,16
15 019	Turistička djelatnost	20,62	22,40	28,20	38,77	30,28
15 021	Politika tržišta rada	50,16	56,20	55,84	56,92	57,95
15 022	Vansudsko mirenje i arbitraža u radnim sporovima	0,35	0,39	0,47	0,42	0,42
15 030	Industrijski i regionalni razvoj	13,36	14,13	13,94	14,42	15,74
15 031	Digitalna ekonomija	3,22	3,55	3,32	3,22	3,22
15 032	Državni etaloni, ovjeravanje mjerila i kontrola predmeta od dragocjenih metala	0,95	0,95	1,68	1,69	1,69
15 033	Upravljanje mineralnim resursima, energetika i energetska efikasnost	4,99	4,64	4,64	4,65	4,65
15 034	Podsticanje investicija i unapređenje konkurentnost	5,74	5,74	5,74	5,74	5,75
15 035	Upravljanje kapitalnim investicijama	4,06	4,23	1,86	1,86	1,87
UKUPNI IZDACI		105,35	114,11	118,24	129,78	123,75
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		1,99%	2,15%	2,06%	2,14%	1,95%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		4,22%	4,31%	4,44%	4,57%	3,79%

U okviru Glavnog programa 15 - Ekonomija sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Stvaranju savremenog poslovnog ambijenta prema evropskim standardima
- Donošenju zakonske regulative u oblasti trgovine i usluga koje su u funkciji razvoja tržišta roba i usluga, jačanja pravne sigurnosti građana i privrednih subjekata i veće konkurentnosti privrede, kao i smanjenje sive ekonomije u oblasti trgovine i usluga.
- Jačanju konkurencije, unapređenju oblasti zaštite konkurencije i razvoju e-trgovine u funkciji razvoja tržišta i modernog preduzetništva.
- Podizanju nivoa konkurentnosti turističkog proizvoda i intenziviranju investicionih ulaganja u sektor turizma u cilju realizacije strateškog razvojnog cilja – Primjenom principa i ciljeva održivog razvoja Crna Gora će stvoriti jaku poziciju globalne visokokvalitetne turističke destinacije; turizam će za stanovništvo obezbijediti nova radna mjesta i rast životnog standarda a za državu stabilan i pouzdan izvor prihoda
- ispunjavanju zakonskih obaveza u smislu davanja i oduzimanje dozvola za rad Agencijama za privremeno ustupanje zaposlenih i agencijama za zapošljavanje; utvrđivanja

reprezentativnosti sindikata; izbora arbitara i miritelja i izdavanja i oduzimanja licenci za rad miriteljima odnosno arbitrima; davanja ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova iz zaštite na radu; polaganja stručnog ispita za lica koja se bave poslovima zaštite na radu; polaganja stručnog ispita za koordinateure za zaštitu i zdravlje na radu u fazi izrade projekata;

- Donošenju novog Zakona o mirnom rješavanju radnih sporova, radi usaglašavanja istog sa nacionalnim zakonodavstvom, međunarodnim propisima EU, kao i sa propisima MOR-a u cilju brzog i efikasnog rješavanja radnih sporova, rasterećenju sudova, besplatnom, pravičnom i dostupnom načinu rešavanja radnih sporova, ostvarivanju prava u radno-pravnim sporovima u razumnom roku, pojednostavljenju i ubrzavanju sudskog postupka, smanjenju broja štrajkova, harmonizacija odnosa socijalnih partnera, uticaju na reforme radnog zakonodavstva, kao preduslov socijalne pravde".
- unaprjeđenju i implementaciji strateškog i zakonodavnog okvira za efikasniji industrijski i regionalni razvoj.
- Pripremi regulative u oblasti elektronskih komunikacija, radio-spektra i poštanske djelatnosti, kao i inovacione djelatnosti, a u vezi sa njenim unapređenjem, uključujući harmonizaciju nacionalne regulative sa pravnim propisima Evropske unije.
- Rrealizaciji politike inovacione djelatnosti, unapređenje inovacione infrastrukture, finansijska podrška za inovacije, transfer i integraciju tehnologija, izradu podzakonskih akata, sprovođenje i praćenje strateških dokumenata u oblasti inovacione djelatnosti
- Uspostavljanju, održavanju i unapređenju državnih etalona; uspostavljanju metrološke sljedivosti u Crnoj Gori; kalibracija mjerila/etalona; sprovođenje postupka ispitivanja i odobrenja mjerila; uspostavljanje i održavanje mjerinih jedinica; ovjeravanje mjerila koja se koriste u funkciji trgovine (zaštite potrošača), zaštita zdravlja, zaštita životne sredine i opšte bezbjednosti, nadzora saobraćaja i u postupcima upravnih i sudskih organa; ispitivanje i žigosanje predmeta od dragocjenih metala (zaštita potrošača); priprema nacrt propisa i pružanje stručnog mišljenja i pomoći iz oblasti metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala.
- Upravljenje mineralnim sirovinama; Implementacija i unapređenje zakonodavnog i strateškog okvira u oblasti rudarstva i geoloških istraživanja, energetike i energetske efikasnosti
- Razvoju MMSP u Crnoj Gori, što doprinosi rastu društvenog proizvoda, otvaranju novih radnih mjesta i smanjenju nezaposlenosti, značajan su izvor inovacija i povećanja konkurentnosti na domaćem tržištu uz snažan uticaj i ulogu u ravnomjernijem regionalnom razvoju. Posebno značajna uloga sektora malih i srednjih preduzeća ogleda se u razvoju konkurentnosti na nivou nacionalne ekonomije u funkciji unapređenja međunarodnog poslovanja domaće privrede i uspješno tržišno pozicioniranje na globalnom tržištu. Dalji napredak u razvoju MMSP sektora zavisi od unapređenja okvirnih uslova-eksternih faktora koji utiču na poslovanje MMSP, ali i unapređenja unutrašnjih kapaciteta MMSP. To se prije svega odnosi na prevazilaženje sledećih izazova: složenost poslovnog ambijenta, dostupnost finansija, obrazovanje i kapaciteti ljudskih resursa, nedovoljna konkurentnost

preduzeća. Strategija razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća za period 2018-2022. godina, definise 5 strateških ciljeva: unapređenje poslovnog ambijenta, unapređenje izvorima finansiranja MSP, razvoj preduzetničkih znanja, vještina i kompetencija, jačanje konkurentnosti MSP, promocija preduzetništva mladih, žena i socijalnog preduzetništva. Struktura strateških ciljeva je postavljena tako da se fokus politike usmjeri ka efikasnijom sprovođenju podsticajnih programa i mjera podrške MMSP, uz uključivanje novih ciljnih grupa.

U okviru ovog Glavnog programa obuhvaćene su potrošačke jedinice Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Agencija za investicije, Zavod za metrologiju, Agencija za zaštitu konkurencije, Ministarstvo kapitalnih investicija, Uprava za ugljovodonike, Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, Agencija za mirno rješavanje radnih sporova, Zavod za zapošljavanje, Fond rada, kao i Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu objedinjenih javnih nabavki) i Uprava javnih radova (u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti).

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - EKONOMIJA I TURIZAM

U okviru programa 15 030 – Unaprijeđenje i implementacija zakonodavnog okvira za efikasniji industrijski i regionalni razvoj, potprogram 15 030 008 – Unaprijeđenje i implementacija zakonodavnog okvira za efikasniji industrijski i regionalni razvoj, Aktivnost 15 030 008 001 – Normativni poslovi u oblasti industrijskog i regionalnog razvoja, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, očekivano je veće izvršenje u cilju izmirivanja obaveza postupaka arbitraže kao i parničnih postupaka u iznosu od 0.7 mil €.

U periodu 2023-2025, planirana je nova aktivnost 15 030 001 010 Unapređenje strateškog i programskog okvira za implementaciju industrijske politike i razvoja i politike regionalnog razvoja, sa izdvajanjima od 70.000,00 € za 2023. godinu za potrebe pripreme Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zanatstvu i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privrednim društvima, Zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata u cilju unapređivanja konkurentnosti sektora industrije i privrede – zanatske djelatnosti i ambijenta.

U okviru programa 15 031 Digitalna ekonomija, na potprogramu 15 031 001 Elektronske komunikacije, poštanska djelatnost i radio spektar, na aktivnosti 15 031 001 002 Normativni poslovi i upravni postupak, opredijeljena su dodatna sredstva na izdatku 4181 – Subvencije za proizvodnju i pružanje usluga u iznosu od 0.1 mil € za 2023. godinu u skladu sa članom 102 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poštanskim uslugama.

U okviru programa 15 004 Trgovina, zaštita konkurencije, potrošača i intelektualne svojine i unaprijeđenje poslovnog ambijenta, na potprogramu 15 004 001 Spoljna trgovina i ekonomski odnosi sa inostranstvom, na aktivnosti 15 004 001 004 Praćenje sprovođenja aktivnosti u dijelu slobode prekograničnog pružanja usluga, za 2023. godinu planirana je izrada softvera koji će se finansirati iz IPA 2020 sredstava u iznosu od 0.5 mil €.

U okviru programa 15 004 Trgovina, zaštita konkurencije, potrošača i intelektualne svojine i unaprijeđenje poslovnog ambijenta, na potprogramu 15 004 001 Spoljna trgovina i ekonomski

odnosi sa inostranstvom, na aktivnosti 15 004 001 001 Pregovaranje, zaključivanje i implementacija međunarodnih sporazuma, planirana su dodatna sredstva za realizaciju aktivnosti Predsjedavanje Crne Gore CEFTA Sporazumom tokom 2023. godine. Takođe, u okviru istog programa, na potprogramu 15 004 003 Unutrašnja trgovina i zaštita intelektualne svojine, na aktivnosti 15 004 003 002 Upravni postupci u oblasti intelektualne svojine, zaštite potrošača i infrastrukture kvaliteta, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, opredjeljena su sredstva u iznosu od 32.000,00 € u cilju jačanja kadrovskih kapaciteta uslijed povećanja broja registrovanih prava intelektualne svojine i ubrzanja upravnih procedura.

U okviru programa 15 004 – Trgovina, zaštita konkurencije, potrošača i intelektualne svojine i unaprijeđenje poslovnog ambijenta, potprogram 15 004 004– Spriječavanje narušavanja slobodne konkurencije i kontrola državne pomoći, Aktivnost 15 004 004 001 – Spriječavanje narušavanja slobodne konkurencije, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, očekivana je veća realizacija usljed pojačanih aktivnosti Agencije za zaštitu konkurencije u narednom periodu u iznosu od cca 45.000€. U periodu 2023-2025, u okviru iste aktivnosti, planirana su dodatna sredstva za jačanje kadrovskih kapaciteta Agencije

U okviru programa 15 019 – Turistička djelatnost, potprogram 15 019 007– Djelovanje Nacionalne turističke organizacije Crne Gore, Aktivnost 15 019 007 001 – Promocija i uticaj na turistički proizvod, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, očekivana je dodatna potrošnja sredstva u iznosu od cca 0.6 mil € za potrebe medijskih usluga i promotivnih aktivnosti. U periodu 2023-2025, u okviru navedenih programa, opredjeljena su sredstva u iznosu od kumulativno 2.4 mil € (cca 0.8 mil€ godišnje) za angažovanje agencija za osmišljavanje kreativnog sadržaja, produkciju i druge troškove vezane za digitalnu promociju kao i za kupovinu oglasnog prostora.

U okviru programa 15 021 – Politika tržišta rada, potprogram 15 021 003– Profesionalna rehabilitacija, Aktivnost 15 021 003 001– Subvencije poslodavcima koji zaposle lice sa invaliditetom, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, očekivano je da će biti potrebna dodatna sredstva u iznosu od 3 mil € za isplatu subvencija poslodavcima koji zaposle lice sa invaliditetom, a usljed konstantnog rasta zahtjeva za dobijanje subvencija.

U okviru programa 15 021 – Politika tržišta rada, potprogram 15 021 004– Mjere aktivne politike zapošljavanja , Aktivnost 15 021 004 005– Podrška programu za samozapošljavanje –IPA budžetska podrška, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, potrebna su dodatna sredstva u iznosu od 300.000,00€ za realizaciju Programa grantova za samozapošljavanje.

U okviru programa 15 021 – Politika tržišta rada, potprogram 15 021 009–Pasivne mjere tržišta rada , Aktivnost 15 021 009 001– Novčana naknada za nezaposlena lica, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, potrebna su dodatna sredstva u iznosu od 1 mil € za isplatu novčane naknade nezaposlenim licima u skladu sa važećim propisima koji regulišu ovo pravo.

U okviru programa 15 021 – Politika tržišta rada, potprogram 15 021 006– Isplata neisplaćenih potraživanja zaposlenih, Aktivnost 15 021 006 002– Isplata sredstava za poreze i doprinose, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, potrebna su dodatna sredstva u iznosu od 1.2 mil € za izmirenje obaveza prema bivšim zaposlnima Kombinata

aluminijuma Podgorica, shodno okvirnom Sporazumu o regulisanju međusobnih odnosa po pitanju staža osiguranja sa uvećanim trajanjem.

16 – POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
16 002	Poljoprivreda	44,30	45,62	51,13	50,91	54,71
16 004	Ribarstvo	1,15	1,15	1,25	1,25	1,26
16 005	Šumarstvo i lov	5,56	5,56	5,59	5,62	5,66
16 006	Vodoprivreda	1,86	1,86	2,13	2,13	2,13
UKUPNI IZDACI		52,87	54,19	60,10	59,92	63,75
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		1,00%	1,02%	1,05%	0,99%	1,01%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		2,12%	2,05%	2,26%	2,11%	1,95%

U okviru Glavnog programa 16 - Poljoprivreda, ruralni razvoj i šumarstvo sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- realizuju mjere u sektoru Poljoprivrede koje su regulisane tržišno cjenovnom politikom (direktna plaćanja, mjere stabilizacije tržišta, jednokratne pomoci, i dr.), u Sektoru Ruralnog razvoja kroz tri osovine koje za cilj imaju unaprijeđenje proizvodnje na gazdinstvima, održivo korišćenje prirodnih resursa i izgradnju infrastrukture, i sektor kojim upravlja Agencija za plaćanja koji ima implementacionu ulogu (sprovođenje mjera Agrobudžeta, IPARD programa i vođenje registara).
- Program Ribarstvo uključuje aktivnosti koje se odnose na poboljšanje uslova rada u morskom i slatkovodnom ribarstvu, akvakulturi i marikulturi, kao i aktivnosti koje imaju za cilj održivost upravljanja raspoloživim resursima ribe i drugih vodenih organizama i uspostavljanje i uvođenje savremenih tehnologija u upravljanju ribarstvom.
- Program Šumarstvo i lovstvo uključuje aktivnosti na šest prioriternih područja i to: unapređenje šuma kroz održivo gazdovanje, razvoj drvne industrije; uloga šumarstva u ruralnom razvoju; zaštita biodiverziteta i druge ekosistemske usluge šuma; zaštita šuma od požara; zaštita i uzgoj divljači i unapređenje lovstva.
- Podrška izgradnji vodovoda uz učešće Opština i mještana u MZ u kojima je planirana izgradnja vodovoda, vodosnabdijevanje bezvodnih terena i podrška za međunarodne odnose u oblasti vodoprivrede namjenjena za implementaciju preuzetih obaveza koje proizilaze iz potpisanih Sporazuma, Konvencija i tekućih međunarodnih projekata.

U okviru ovog Glavnog programa obuhvaćene su potrošačke jedinice, a koje kroz implementaciju aktivnosti i nadležnosti, doprinose usklađenom funkcionisanju i razvoju poljoprivrednog sektora. To su: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i poljoprivrede, Uprava za šume, Uprava za vode, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, kao i Uprava za katastar i državnu imovinu u dijelu koji se odnosi na objedinjene javne nabavke.

➤ **NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDA**

U okviru programa 16 002– Poljoprivreda, potprogram 16 002 001 – Podrška poljoprivredi, aktivnost 16 002 001 004 – Socijalni transferi seoskom stanovništvu, u odnosu na sredstva za sprovođenje tekućih politika u 2022, potrebna su dodatna sredstva za obezbjeđenje isplate staračkih naknada, uvećanih usljed primjene Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju od 01. septembra i retroaktivnog usklađivanja sa najnižom penzijom za cijelu 2022. godinu.

U periodu 2023-2025, planira se umjeren rast opredjeljivanja sredstava za kontinuirano jačanje postojećih politika i sprovođenje mjera davanja subvencija kroz aktivnosti u okviru programa 16 002 Poljoprivreda, 16 006 Vodoprivreda, 16 004 Ribarstvo, 16 005 Šumarstvi i lov i 16 006 Vodoprivreda.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 16 006 Vodoprivreda, potprogram 16 006 004 Djelovanje Uprave za vode, na aktivnosti 16 006 004 002 - Upravljanje vodnim resursima planirana su sredstva za sprovođenje mjera na izradi i reviziji projektne dokumentacije za uređenje vodotoka od značaja za Crnu Goru i izvođenje regulacionih radova na dionicama rijeka Sutorine, Tare i Lima u iznosima od po 0.36 mil €. Takođe, u narednom trogodišnjem periodu planirana su sredstva na novoj aktivnosti 16 006 004 003 - Upravljanje vodnim informacionim sistemom u iznosima od po 0.2 mil €. Cilj je jačanje infrastrukturnih resursa Uprave za vode u skladu sa Strategijom upravljanja vodama, i praćenje napretka izrade katastarsa zagađivača, vodnih objekata i vodnog zemljišta.

17 – SAOBRAĆAJ

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
17 019	Uređenje i nadzor u oblasti saobraćaja	34,65	36,48	36,28	36,50	38,14
17 020	Realizacija putne infrastrukture i niskogradnje	161,11	166,80	127,17	163,32	167,84
UKUPNI IZDACI		195,76	203,28	163,45	199,83	205,98
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		3,69%	3,83%	2,85%	3,30%	3,25%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		7,84%	7,68%	6,13%	7,03%	6,31%

U okviru Glavnog programa 17 - Saobraćaj sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- rekonstrukcija magistralnih i regionalnih puteva, radi boljeg povezivanja nerazvijenih područja sa glavnim magistralnim putevima i turističkim centrima, kao i graničnim prelazima sa susjednim državama.
- Unapređenje funkcionalnih i konstruktivnih karakteristika puta u cjelini ili pojedinih njegovh segmenata ili objekata, sa posebnim akcentom na povećanje bezbjednosti svih učesnika u saobraćaju,
- unapređenje sistema sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja,
- uskladjivanje nacionalne legislative sa ICAO-M I EU - Kreiranje normativnih akata, vršenje nadzora željezničkih kompanija i vršenje inspeksijskog nadzora u oblasti željezničkog saobraćaja.
- Kreiranje normativnih akata iz oblasti državnih puteva i javnog prevoza putnika i tereta, oblasti socijalnog zakonodavstvo i tahografa, oblasti homologacije vozila, te vršenje nadzora nad primjenom propisa od strane privrednika iz oblasti drumskog saobraćaja i uvoznika vozila, dijelova i opreme iz oblasti homologacije vozila i vršenje inspeksijskog nadzora u oblasti javnog prevoza putnika i tereta, socijalnog zakonodavstvo i tahografa i homologacije vozila.
- Uspostavljanje i unapređenje međunarodne saradnje Crne Gore i drugih zemalja kao i imeđunarodnih i regionalnih institucija u oblasti pomorskog saobraćaja.

U okviru poglavlja Saobraćaj obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica i to: Ministarstvo kapitalnih investicija, Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama, Uprava za saobraćaj, Uprava za željeznice, Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća, Uprava javnih radova (u dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti) i Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu koji se odnosi na objedinjene javne nabavke) koje kroz implementaciju svojih aktivnosti i nadležnosti doprinose postizanju zajedničkih ciljeva.

➤ **NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - SAOBRAĆAJ**

U okviru programa 17 019 – Uređenje i nadzor u oblasti saobraćaja, potprogram 17 019 003– Pomorski saobraćaj, Aktivnost 17 019 003 005 – Normativno uređenje i inspekcijski nadzor u pomorskom saobraćaju, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, potreba su dodatna sredstva u iznosu od 0.11 mil € za isplatu naknada članovima Komisije za polaganje ispita za sticanje zvanja i ovlašćenja o posebnoj osposobljenosti članova posade broda i jahti, usljed većeg ostvarenja namjeniskih prihoda od plana po ovom osnovu.

U okviru programa 17 019 Uređenje i nadzor u oblasti saobraćaja, potprogram 17 019 008 Djelovanje Uprave za željeznice, Aktivnost 17 019 008 001 Upravljanje i administracija Uprave za željeznice, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, potrebna su dodatna sredstva u iznosu od 0.9 mil € za izmirenje ugovorenih kreditnih obaveza zaključenih između Željezničkog prevoza i Željezničke infrastrukture i međunarodnih kreditora.

U periodu od 2023 - 2025, u okviru istog programa planirana su dodatna sredstva za projektovane potrebe sprovođenja Ugovora o obavezi pružanja usluge prevoza putnika od javnog interesa (OJP ugovor). Za navedene svrhe planirana su sredstva u iznosu od 0.3 mil € u 2023. godini, 0.5 mil € u 2024. godini i 0.7mil € u 2025. godini.

18 – PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
18 003	Ekologija i priroda	17,15	15,01	20,60	19,18	17,23
18 004	Uređenje prostora, građevinarstvo i stambeni razvoj	5,04	5,17	5,16	5,19	5,21
18 008	Hidrometeorologija i seizmologija	1,70	1,70	2,01	3,22	2,74
UKUPNI IZDACI		23,88	21,88	27,77	27,59	25,18
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		0,45%	0,41%	0,48%	0,46%	0,40%
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		0,96%	0,83%	1,04%	0,97%	0,77%

U okviru Glavnog programa 18 – Prostorno planiranje sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Predlaganje, praćenje i usmjeravanje politike u oblasti zaštite prirode kroz izradu strategija, zakonskih i drugih razvojnih dokumenata, programa i projekata u skladu sa međunarodnim i EU zahtijevima.
- Koordinacija i podrška upravljanju zaštićenim područjima i uspostavljanje mreža zaštićenih područja, naročito NATURA 2000 ekološke mreže. Nadzor rada Agencije za zaštitu životne sredine, praćenje i predlaganje mjera za unapređenje njihovog rada i učestvovanje u pripremi i realizaciji projekata iz djelokruga rada Direktorata, koji se dijelom ili u potpunosti finansiraju kroz EU, GEF i druge fondove; učestvovanje u međunarodnoj i regionalnoj saradnji i učestvovanje u pripremi i sprovođenju međunarodnih bilateralnih ugovora i sporazuma i usklađivanje i implementacija pravnog i strateškog okvira u oblasti životne sredine i klimatskih promjena u procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji.
- Izrada prostorno planske dokumentacije u cilju što kvalitetnijeg planiranja i uređenja prostora i stvaranja preduslova za kvalitetniji poslovni ambijent. - Unapređenje oblasti građevinarstva, kroz pripremu strateškog dokumenta kao i stvaranje uslova za sprovođenje člana 4 zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata. - Unapređenja stanja u oblasti socijalnog stanovanja, odnosno stambene podrške države i lokalnih samouprava svim kategorijama stanovništva.
- Osmatranje i mjerenje meteoroloških, hidroloških, ekoloških i agrometeoroloških parametara; analiziranje, obradu i arhiviranje izmjerenih i osmotrenih parametara i izrada elaborata ,analiza i studija;proučavanjem potresa i njihovih popratnih pojava.

U okviru ovog poglavlja obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica koje, kroz implementaciju aktivnosti i nadležnosti, doprinose postizanju zajedničkih ciljeva. Obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, Uprava javnih radova (u

dijelu koji se odnosi na kapitalne projekte iz ove oblasti) i Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu objedinjenih javnih nabavki).

➤ **NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - PROSTORNO PLANIRANJE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE**

U periodu 2023-2025, u okviru Programa 18 003 Ekologija i priroda planirana su sredstva za sprovođenje aktivnosti na izradi dugoročnih mjera spriječavanja erozije na Adi Bojani. Naime, Erozijski proces na Adi Bojani je proces koji integralno ugrožava taj prostor, ugrožavajući njegove prirodne, kulturne i turističke vrijednosti. Neophodno je prije svega obezbijediti sveobuhvatni monitoring procesa na Adi Bojani, kako bi se definisale dugoročne mjere za održivo upravljanje ovim područjem. Za navedenu politiku planirana su sredstva u iznosu od 0.1 mil € za 2023. godinu, 0.12 mil € za 2024. godinu i 0.15 mil € za 2025. godinu.

U okviru programa 18 003 Ekologija i priroda, potprogram 18 003 004 Monitoring i unapređenje životne sredine, aktivnost 18 003 004 003 Implementacija NATURA 2000 planirana su sredstva za sprovođenje aktivnosti na unapređenju životne sredine i monitoring. Naime, planirano je prikupljanje podataka za prijedlog potencijalnih Natura 2000 područja, sa posebnim fokusom na stanje ekosistema priobalnog mora u kontekstu uspostavljanja ekološke mreže natura 2000, koji je značajan za proces pristupanja Crne Gore EU zbog ispunjavanja dijela zahtjeva u okviru Poglavlja 27 – Životna sredina. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva u iznosu od 0.31 mil € za 2023. godinu, 0.33 mil € za 2024. godinu i 0.43 mil € za 2025. godinu.

19 – OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po programima u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
19 032	Uređenje, nadzor i razvoj svih nivoa obrazovnog sistema	46,40	47,98	48,95	42,79	51,90
19 033	Osnovno i predškolsko obrazovanje	112,24	114,83	115,97	117,13	118,29
19 034	Srednje obrazovanje	35,81	36,62	36,98	37,35	37,72
19 035	Visoko obrazovanje	35,18	38,73	44,88	44,90	44,91
19 036	Podrška u obrazovanju učenika i studenata	8,63	9,19	9,99	10,01	10,03
19 037	Naučno i umjetničko stvaralaštvo	1,20	1,20	2,31	2,66	2,69
19 038	Sport	6,42	6,49	6,42	6,42	6,42
19 039	Mladi	0,48	0,41	0,48	0,48	0,48
19 040	Razvoj nauke i tehnologije	2,17	2,63	2,68	2,68	2,68
UKUPNI IZDACI		248,54	258,08	268,66	264,42	275,13
<i>Ukupni izdaci kao % BDP-a</i>		<i>4,68%</i>	<i>4,86%</i>	<i>4,68%</i>	<i>4,37%</i>	<i>4,34%</i>
<i>Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta</i>		<i>9,96%</i>	<i>9,75%</i>	<i>10,08%</i>	<i>9,30%</i>	<i>8,43%</i>

U okviru Glavnog programa 19 – Obrazovanje, nauka, sport i mladi sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- analiziranje, praćenje i planiranje stanja u oblasti predškolskog, osnovnog srednjeg visokog obrazovanja, obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja,
- planiranje, praćenje, pružanje podrške i predlaganje mjera za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- podrška međunarodnim programima mobilnosti studenata istraživača kroz multilateralne programe CEEPUS, IFMSA, bilateralne stipendije Republike Slovenije, Republike Hrvatske, kao i dobitnicima stipendija koje nude strane vlade (Republike Italije, Grčke, Slovačke, Češke, Mađarske, Japana, Kine).
- Podrška radu Savjeta za visoko obrazovanje, rad Etičkog komiteta, kao i sufinansiranje školarine na magistrskim i doktorskim studijama u zemlji i inostranstvu i putnih troškova za studijske boravke u inostranstvu kandidata shodno utvrđenim kriterijumima konkursa za ove namjene.
- učešće u EURYDICE mreži, u okviru projekat a EUROGUIDANCE,.
- Opšta podrška učenicima osnovnih i srednjih škola i studentima u procesu obrazovanja, u cilju približno jednake dostupnosti obrazovanju.
- podrška je naučno istraživačkoj djelatnost koja se obavlja u CANU.

- praćenju i utvrđivanju stanja u oblasti sporta; podsticanju i promociji razvoja sporta kod djece, studenata i osoba sa invaliditetom; podsticanju i razvitku naučno, umjetničkog i kulturno stvaralaštvo,
- Razvoj i sprovođenje politike mladih.
- Podsticanje i jačanje naučnoistraživačke zajednice u Crnoj Gori, podizanje kapaciteta istraživačkih timova u Crnoj Gori, kako bi se ojačala kvalitetna i održiva partnerstva i podsticala izvrsnost, čime se doprinosi razvoju društva zasnovanog na znanju i konkurentnosti na međunarodnom nivou.

U okviru ovog poglavlja obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica koje, kroz implementaciju aktivnosti i nadležnosti, doprinose postizanju zajedničkih ciljeva. Obuhvaćene su sljedeće potrošačke jedinice: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Ispitni centar, Centar za stručno obrazovanje, Agencija za kontrolu i obezbijedenje kvaliteta visokog obrazovanja, ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, ministarstvo sporta i mladih, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Uprava javnih radova (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja) i Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu objedinjenih javnih nabavki).

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - OBRAZOVANJE, NAUKA I SPORT

U okviru programa 19 032 – Uređenje, nadzor i razvoj svih nivoa obrazovnog sistema, na aktivnost 19 032 001 002 - Održavanje i opremanje vaspitno- obrazovnih ustanova, u odnosu na sredstva opredjeljena budžetom za 2022. godinu, potrebna su dodatna sredstva za električnu energiju u iznosu za 750.000,00 € , za struju u ustanovama obrazovanja predškolskog, osnovnog i srednjeg nivoa obrazovanja, i gorivo 420.000,00€ za nabavku peleta za škole i vrtiće usljed inflatornog kretanja cijena energenata. Dodatno, takođe usljen promjena tržišnih cijena, na aktivnost 19 032 002 002 Priprema i izdavanje udžbenika i drugih publikacija potreba su dodatna sredstva u iznosu od 615.000.00 € za nabavku besplatnih udžbenika za osnovnu školu.

U odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, procjenjuje se da su potreba dodatna, nedostajuća sredstva za zarade zaposlenih u:

- predškolskim ustanovama, u iznosu od 1.4 mil €u okviru programa 19 033 - Osnovno i predškolsko obrazovanje, na aktivnosti 19 033 001 011- Podrška realizaciji predškolskog programa sredstva,
- 0.8 mil € u okviru aktivnosti 19 033 002 001- Realizacija djelatnosti osnovnog obrazovanja za zarade u ustanovama osnovnog obrazovanja,
- 0.3 mil € na aktivnosti 19 033 002 002- Realizacija djelatnosti osnovnog obrazovanja u muzičkim školama,
- 0.3 mil€ u okviru programa 19 034 - Srednje obrazovanje, na Aktivnost 19 034 001 001 Srednje opšte obrazovanje – gimnazija,
- 0.3 mil € na aktivnost 19 034 001 002 Srednje stručno obrazovanje - stručne škole,
- 0.1 mil € na aktivnost 19 034 001 003 Srednje opšte i stručno obrazovanje- mješovite škole
- 3.6 mil € u okviru programa 19 035 - Visoko obrazovanje , na aktivnost 19 035 002 001 Podrška Univerzitetu Crne Gore i 0.03 mil € na aktivnost 19 035 002 002- Podrška

Faklutetu za crnogorski jezik i književnost, zbog primjene izmjena Zakona o zarada zaposleni u javnom sektoru od 01. jula 2022. godine,

- 0.1 mil € na Aktivnost 19 036 002 001 - Sistem ustanova studentskog standard za zarade zaposlenih u domovima učenika i studenata.

U okviru programa 19 036 - Podrška u obrazovanju učenika i studenata na na aktivnost 19 036 001 001 – Sistem ustanova učeničkog standarda, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, nedostaju sredstva u iznosu od 250.000,00 €, za prevoz učenika Osnovne škole „ Vladimir Nazor“, kao i za struju u domovima učenika i studenata u iznosu od 200.000,00 €

U periodu 2023-2025, u okviru navedenih programa, opredjeljena su sredstva koja su uvećana u odnosu na 2022. godinu za cca 3.4 mil.€ u 2023.godini. Naime, U okviru programa 19 035 - Visoko obrazovanje, na aktivnost 19 035 002 001 Podrška Univerzitetu Crne Gore sredstva su uvećana u iznosu od dodatnih 3.6 mil € u 2023. godinu kao i na aktivnost 19 035 002 002- Podrška Fakultetu za crnogorski jezik i književnost u iznosu od 0.03mil € zbog primjene izmjena Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru.

U okviru Aktivnosti 19 035 001 002 - Stručno osposobljavanje lica sa stečenim visokim obrazovanjem planirano je uvećanje za 2.6 mil € € zbog povećanja prosječne zarade, jer korisnici programa Stručnog osposobljavanja imaju pravo na mjesečnu naknadu u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u Crnoj Gori u godini koja prethodi zaključivanju ugovora o stručnom osposobljavanju. Imajući u vidu rast neto zarade u 2022. godini, projektovano je da će naknada u okviru programa stručnog osposobljavanja iznositi cca 350€ umjesto dosadašnjih 266,00 €

U okviru programa 19 036 - Podrška u obrazovanju učenika i studenata na aktivnost 19 036 001 001 -Sistem ustanova učeničkog standarda sredstva su povećana za 465.000,00 € , za potrebe većeg učešća finansiranja Ministarstva u učeničkim i studentskim domovima, a usljed promjene cijena prije svega energenata na svetskom tržištu, projektovano je povećanje izdvajanja sa dosadašnjih 88,40 € na 100,00 €. Takođe, posljedično, projektovano je uvećanje na Aktivnosti 19 036 002 002 Studenske stipendije i krediti za cca 0.3 mil €, kao posledica povećanja pomenutog učešća, a shodno Pravilniku o kriterijumima, načinu, uslovima i visini naknade za ostvarivanje prava na smještaj i ishranu u domu, studentski kredit, stipendiju i participaciju prevoza.

U periodu 2023-2025, u okviru Aktivnost 19 032 003 002 –Utvrdjivanje i obezbjeđivanje kvaliteta školstva i Aktivnosti 19 032 003 003- Unapređivanje obrazovanja, u 2023. godini sredstva su planirana u iznosu 0.09 mil € u cilju unapređenja nastavničke kompetencije putem stručnog usavršavanja i uvođenja medijske pimenosti u osnovnim školama, kao i izrade plarforme za digitalno učenje i opremanje punktova u labaratorijama škole.

U okviru Programa 19 040 Razvoj nauke i tehnologije, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022. godini, opredjeljena su sredstva u iznosu od 0.12 mil € za participaciju Crne Gore u inicijativi SEEIIST i finansiranje doktorskih istraživanja, zatim 0.05 mil € za potrebe organizovana manifestacija „Otvoreni dani nauke“

U okviru programa 19 037 Naučno i umjetničko stvaralaštvo, u periodu 2023-2025 planirana su sredstva za fiksne troškove stavljanja u funkciju novog objekta CANU-a, kao i za realizaciju novih aktivnosti Akademije koje se odnose na izradi i završetku sedam leksikona, Rječnika, digitalizacija izdanja, formiranje i rad Arhiva i Galerija, kao i izradu Enciklopedije. Dodatno, krajem 2022.

godine očekivano je povećanje broja članova Akademije sa 38 na 47 članova, te se shodno navedenom uvećavaju i očekivani troškovi Akademije u narednom periodu.

20 – KULTURA

U narednoj tabeli dat je pregled ukupnih izdvajanja po potrošačkim jedinicama u okviru ovog glavnog programa

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
20 020	Produkcija i umjetničko stvaralaštvo	9,91	11,56	15,44	14,70	14,86
20 021	Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine	15,44	13,66	15,08	15,91	16,45
20 022	Prijestonca Cetinje, istorijski i kulturni centar Crne Gore	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06
UKUPNI IZDACI		25,42	25,28	30,58	30,67	31,37
Ukupni izdaci kao % BDP-a		0,48%	0,48%	0,53%	0,51%	0,49%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		1,02%	0,95%	1,15%	1,08%	0,96%

U okviru Glavnog programa 20 - Kultura sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Podrška razvoju kulturno-umjetničkog stvaralaštva stvaranjem materijalne osnove, uslova i podsticajnih mjera za ostvarivanje utvrđenog javnog interesa u ovoj oblasti i obezbjeđivanje ravnomjernog razvoja kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore; implementacija mjera i aktivnosti utvrđenih strateškim dokumentima; finansiranje i sufinansiranje programa i projekata iz oblasti književnosti i izdavaštva, prevodilaštva, likovnih umjetnosti, muzičke i izvedbenih djelatnosti, kreativnih industrija, amaterizma, manifestacija i festivala, statusnih pitanja umjetnika i stručnjaka u kulturi, unapređivanje međunarodne saradnje, učešće i kontribucija u međunarodnim programima saradnje, normativno uređivanje djelatnosti kulture.
- Realizacija programa iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva od posebnog značaja za razvoj i kulturnu ponudu u 13 opština na sjeveru Crne Gore i obezbjeđivanje ravnomjernog razvoja kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore.
- izgradnja novih objekata, rekonstrukcija i adaptacija postojećih objekata, unapređenje postojećih tehničko-tehnoloških i prostornih uslova ustanova kulture na nacionalnom i opštinskom nivou, ravnomjerna zastupljenost kulturne infrastrukture u kontekstu demografskih potreba, adaptacija objekata kulture radi povećanja dostupnosti osobama smanjene pokretljivosti i osobama sa invaliditetom.
- Kulturne i kreativne industrije identifikovane su kao oblast koja treba da doprinese valorizaciji kreativnog i kulturnog potencijala kojim raspolaže Crna Gora.
- Podrška kroz transfere sredstava lokalnim samoupravama i javnim ustanovama kulture.
- Realizacija umjetničkih i kulturnih programa i sadržaja koji reprezentuju nacionalnu savremenu umjetničku produkciju i međunarodnu kulturnu saradnju Crne Gore u oblasti pozorišne djelatnosti, muzičke djelatnosti, kinematoografskog sadržaja,

- prikupljanje i zaštita igranih, dokumentarnih i kratkometražnih filmova crnogorske produkcije, filmova crnogorskih autora, te filmova proizvedenih u Crnoj Gori i o Crnoj Gori
- Dostizanje višeg nivoa rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori - orodnjavanje politika u Crnoj Gori
- istraživanje, zaštita, prezentacija i valorizacija kulturne baštine, konzervatorske, muzejske, arhivske, kinotečke, i bibliotečke djelatnost, državnih simbola i spomen-obilježja, njegovanje revolucionarnih tradicija i podsticanje antifašizma i dr.
- stvaranju uslova za prezentovanje investicionih potencijala u oblasti kulturne baštine u inostranstvu; obezbjeđivanju i realizaciji stranih donacija za kapitalne projekte, pristupanju i korišćenje međunarodnih fondova za valorizaciju kulturne baštine;

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sledeće potrošačke jedinice: Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Državni arhiv, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Matica crnogorska, Senat Prijestonice, Uprava javnih radova (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja), i Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu objedinjenih javnih nabavki).

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - KULTURA

U periodu 2023-2025, u okviru aktivnosti 20 021 005 001 - Prikupljanje, zaštita i korišćenje arhivske građe planirana su sredstva za nabavku skenera za potrebe digitalizacije arhivske građe u okviru Državnog arhiva.

U okviru Programa 20 021 Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine, Potprogram 20 021 002 Muzejska djelatnost, Aktivnost 20 021 002 003 Djelatnost Centra savremene umjetnosti planirana su sredstva za transformaciju Centra u Muzej savremene umjetnosti. Kroz navedenu aktivnosti želi se postići kvalitetna prezentaciju savremene umjetnosti i bolje pozicioniranje i vidljivosti savremenih umjetnika kako bi se ukupna kulturna ponuda Crne Gore unaprijedila i kvalitetno promovisala. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva u iznosu od 0.98 mil € za 2023. 1.15 mil € za 2024. i 1.17 mil € za 2025. godinu.

U okviru Programa 20 020 Produkcija i umjetničko stvaralaštvo, Potprogram 20 020 002 Pozorišna, filmska i muzička djelatnost, Aktivnost: 20 020 002 007 Djelatnost Crnogorske kinoteke planirana su sredstva za realizaciju Projekta „**Crnogorska Kinoteka u svakom gradu**“ omogućava opštinama u Crnoj Gori, ne samo da budu korisnici umjetničkog blaga kojim raspolaže JU Crnogorska kinoteka, već dobijaju i svojevrzni video – arhiv, koji trajno svjedoči o okupnom životu garda o kojem je riječ. Projekat – Kinoteka u svakoj školi afirmiše film kao pomoćno nastavno – obrazovno sredstvo i otvara mogućnost uvođenja filma kao izbornog predmeta u osnovnim i srednjim školama, što bi bio revolucionaran doprinos modernizovanju i unapređenju prosvjetno – obrazovnog sistema u Crnoj Gori. Za navedenu politiku projektovana su sredstva u iznosu od 0.5 mil € za 2023, 0.55 mil € za 2024. i 0.6 mil € za 2025. godinu.

U okviru programa 20 020 Produkcija i umjetničko stvaralaštvo, Potprogram 20 020 002 Pozorišna, filmska i muzička djelatnost, Aktivnost 20 020 002 009 Djelatnost Filmskog centra projektovana su sredstva za aktivnosti unaprijeđenja i razvoja kinematografije. JU Filmski Centar

– Budući da je Crna Gora članica svih relevantnih organizacija i mreža posvećenih kinematografiji i audio vizuelnim djelatnostima, JU Filmski Centar redovno učestvuje u istraživanjima na evropskom nivou. Broj podržanih projekata i broj nastupa podržanih projekata na inostranim fondovima i festivalima se iz godine u godinu povećava u skladu sa zahtjevima tržišta i industrije ,evropskim i regionalnim trendovima, kao i u skladu sa budžetom JU Filmski centar Crne Gore. Projekat digitalizacije bioskopa koji je započet u 2020.godini nastaviće se i u narednom periodu. Za navedenu aktivnost planirana su sredstva u iznosu od 1.7 mil za 2023, 1.8 mil € za 2024, i 1.8 mil € za 2025. godinu.

U okviru Programa 20 021 Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine, Potprograma 20 021 003 Bibliotekarska djelatnost, Aktivnosti 20 021 003 003 Djelatnost Biblioteke za slijepe planirana su sredstva za izmjenu statusa i naziva JU Biblioteka za slijepe CG. Naime, Biblioteka za slijepe Crne Gore treba da postane Nacionalna biblioteka za pristupačne formate, a njeni korisnici da budu sve osobe koje su na te formate upućene iz bilo kog razloga. To podrazumijeva izvjesne promjene u Zakonu o bibliotekoj djelatnosti kao i izmjene i dopune Statuta i drugih normativa ustanove, što će stvoriti preduslove da se formalizuje i ozvaniči mogućnost značajnog proširivanja kruga njenih korisnika, jer bi time pored sadašnje grupacije (osobe oštećenog vida), bilo omogućeno da njene usluge koristi još nekoliko kategorija građana. Time bi se taj krug sa nekoliko hiljada proširio na desetine hiljada potencijalnih korisnika, kao što bi se istovremeno na kvalitetniji i sveobuhvatniji način uredila neka pitanja od značaja za biblioteksku djelatnost i kulturni razvoj društva u cjelini. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva u iznosu od 0.3 mil € godišnje za period 2023-2025

U okviru Programa 20 020 Produkcija i umjetničko stvaralaštvo, Potprogram 20 020 001 Kulturno umjetničko stvaralaštvo, Aktivnost 20 020 001 005 Podrška za razvoj kulture djece i mladih planirana su sredstva za sprovođenje podrške za razvoj kulture djece i mladih i navedena aktivnost je novoformirana u programskoj strukturi. Predmetna politika podrazumijeva realizaciju projekata u oblasti kulture namijenjenih djeci i mladima za koje će Ministarstvo kulture i medija obezbjeđivati finansijsku podršku u periodu od 2023-2025. godine. Predlog politike proizilazi iz očigledne potrebe za obezbjeđivanjem kvalitetnih kulturnih sadržaja, čiji bi glavni korisnici bili djeca i mladi, a krajnji cilj razvijanje kulturnih navika stanovništva počev od ranog djetinjstva. Strategija za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023. ukazuje na problem nedostatka kvalitetne ponude kulturnih i medijskih sadržaja za djecu, ali na nedovoljna finansijska izdvajanja za obrazovanje i kulturu za djecu (ispod prosjeka OECD zemalja). Za navedenu politiku planirana su sredstva u iznosu od 0.1 mil € godišnje u periodu 2023-2025.

U periodu 2023-2025, u okviru Programa 12 025 Unapređenje i zaštita ljudskih i manjinskih prava i promocija rodne ravnopravnosti., Potprogram 12 025 001 Zaštita ljudskih i manjinskih prava planirana su sredstva za sprovođenje aktivnosti na Očuvanju, promociji i razvoju interkulturalizma u Crnoj Gori. Politika se odnosi na unapređenje, razvoj i promociju interkulturalnog dijaloga, saradnje i komunikaciju; afirmacija interkulturalne filozofije; podsticanje prevazilaženja postojećih uzajamnih predrasuda, stereotipa i etničke distance; organizaciju i podršku organizovanja okruglih stolova, seminara i skupova sa interkulturalnom tematikom. Ovom politikom doprinosi se realizaciji ciljeva iz Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, Strategiji manjinske politike 2019-2023 kao i politici pridruživanja EU. Za navedenu politiku opredijeljena su sredstva u iznosu od po 50.000,00 € u 2023,2024. i 2025. godini.

21 – ZDRAVSTVO

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po potrošačkim jedinicama u okviru ovog glavnog programa

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
21 007	Obavljanje poslova od javnog interesa u humanitarnoj oblasti	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28
21 011	Zaštita, očuvanje i unapređenje zdravlja	346,78	408,04	373,68	375,75	383,17
UKUPNI IZDACI		347,05	408,31	373,96	376,02	383,44
Ukupni izdaci kao % BDP-a		6,54%	7,69%	6,52%	6,21%	6,05%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		13,91%	15,42%	14,04%	13,23%	11,75%

U okviru Glavnog programa 21 – Zdravstvo sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- Planiranju i uspostavljanju mjera za očuvanje i unapređenje zdravlja građana
- Promocijom zdravlja stanovništva
- Ostvarivanju prava iz oblasti zdravstvene zaštite
- Razvoju, ekonomskoj održivosti i poboljšanju kvaliteta zdravstvene zaštite
- Snadbijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima
- Realizaciji tretmana medicinskog otpada
- Realizaciji nacionalnih preventivnih programa za rano otkrivanje i liječenje kancera
- Izradom programa za prevenciju, otkrivanje i kontrolu zaraznih bolesti
- Sprovođenje transplacionog programa u Crnoj Gori
- Kontinuiranoj medicinskoj edukacija i razvoju
- Sprovođenju posebnih programa zdravstvene zaštite
- Evaluaciji zdravstvenog stanja stanovništva
- Identifikovanjem raznih faktora rizika po zdravlje

U okviru navedenog programa obuhvaćene su sledeće potrošačke jedinice: Ministarstvo zdravlja, Fond za zdravstveno osiguranje, Crveni krst, Uprava javnih radova (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja) i Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu objedinjenih javnih nabavki).

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP - ZDRAVSTVO

U okviru programa 21 011– Zaštita, očuvanje i unapređenje zdravlja u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, projektuje se da će u tekućoj godini nedostajati u okviru sljedećih potprograma i aktivnosti:

Na potprogramu 21 011 002 – Zdravstvena zaštita

- Na aktivnosti 21 011 002 002– Pružanje usluga zdravstvene zaštite, u odnosu na sredstva za sprovođenje tekućih politika u 2022, na grupi izdataka 411 - Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca nedostaje cca 17,14 mil.€ usljed većeg obračuna od plana kao i primjene izmjena Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru 01.07.2022. godine. Takođe, u okviru aktivnosti 21 011 002 002– Pružanje usluga zdravstvene zaštite na grupi izdataka 441 - Kapitalni izdaci, Zaključkom Vlade planirana su sredstva u iznosu od 5,16 mil.€, i to sa računa Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti, a za potrebe unapređenja i poboljšanja potreba zdravstvenih ustanova.
- Na aktivnosti 21 011 002 001– Snabdijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima u okviru javnog zdravstvenog sistema na izdatku 4311 - Transferi za zdravstvenu zaštitu, projektuju se nedostajuća sredstva za izmirenje obaveza za lijekove prema ZU Montefarm u iznosu od 30.6 mil.€.
- Na aktivnosti 21 011 002 003– Transfuzija krvi, a koja se odnosi na obezbjeđivanje prikupljanja i testiranja krvi i komponenti krvi, bez obzira na njihovu namjenu, kao i preradu, skladištenje i distribucija krvi i komponenti krvi, projektuju se nedostajuća sredstva u iznosu od 0,2mil.€ na izdatku 4311 - Transferi za zdravstvenu zaštitu, i nedostajuća u iznosu od 0,03mil.€ na izdatku 4415 – Izdaci za opremu.
- Na aktivnosti 21 011 002 005- Tretman medicinskog otpada koja obuhvata upravljanje medicinskim otpadom i uvođenje zdravstveno bezbjednog i ekološki prihvatljivog načina postupanja sa medicinskim otpadom, na izdatku 4311 - Transferi za zdravstvenu zaštitu, projektuju se nedostajuća sredstva u iznosu od 0.2mil.€.

Na potprogramu 21 011 005 – Djelatnost Instituta za javno zdravlje

- Na aktivnosti 21 011 005 001– Očuvanje i unapređenje zdravlja građana, koja se odnosi na obezbjeđivanje i pružanje zdravstvenih usluga osiguranim licima Fonda, za djelatnost epidemiologije, higijene i mikrobiologije, kao i sprovođenje programskih aktivnosti usmjerenih na očuvanje i unapređenje zdravlja građana, projektuju se nedostajuća sredstva na izdatku 4132– Materijal za zdravstvenu zaštitu, u iznosu od 0.6 mil € i na izdatku 4319 – Ostali transferi institucijama, u iznosu od 0.09 mil €.

Na potprogramu 21 011 003 – Ostala zdravstvena zaštita

- Na aktivnosti 21 011 003 003 – Snabdijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima na recept - privatne apoteke, projektuju se nedostajuća sredstva na izdatku 4311 - Transferi za zdravstvenu zaštitu u iznosu od 7.61 mil.€.

Shodno navedenim uvećanjima, odnosno uvećanja baze u 2022. godini projektovani su izdaci u narednom srednjoročnom periodu

22 – SOCIJALNO STARANJE

U narednoj tabeli je dat je pregled ukupnih izdvajanja po potrošačkim jedinicama u okviru ovog glavnog programa.

Pregled izdataka po programima (mil €)						
P.K.	Naziv progama	2022 Plan	Procjena 2022	Procjena 2023	Procjena 2024	Procjena 2025
22 010	Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i socijalne potrebe korisnika prava	466,20	491,20	506,87	521,89	536,92
22 012	Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i socijalne potrebe korisnika prava	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12
22 025	Socijalna zaštita	161,70	168,52	199,15	205,24	211,68
UKUPNI IZDACI		628,02	659,84	706,14	727,26	748,71
Ukupni izdaci kao % BDP-a		11,84%	12,43%	12,31%	12,01%	11,81%
Ukupni izdaci kao % ukupnih izdataka budžeta		25,16%	24,93%	26,50%	25,58%	22,94%

U okviru Glavnog programa 22 – Socijalno staranje sredstva se opredjeljuju za sljedeće namjene:

- socijalne i dječije zaštite,
- penzijskog invalidskog osiguranja,
- boračke i invalidske zaštite;
- vojnih invalida, porodica palih boraca, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica;
- zaštitu lica sa invaliditetom, zaštitu starijih lica, nasilje u porodici, zaštita od nasilja nad djecom;
- novčanu pomoć strancu koji traži međunarodnu zaštitu i azilantu i strancu pod supsidijarnom zaštitom;
- porodičnu zaštitu;
- međunarodnu saradnju i međunarodne ugovore iz nadležnosti ministarstva; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

U okviru poglavlja obuhvaćeno je više potrošačkih jedinica i to: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Socijalni savjet, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu, Uprava javnih radova (u dijelu realizacije projekata u oblasti obrazovanja), Uprava za katastar i državnu imovinu (u dijelu koji se odnosi na objedinjene javne nabavke) i Fond penzijskog i invalidskog osiguranja.

➤ NEDOSTAJUĆA SREDSTVA ZA REALIZACIJU TEKUĆIH POLITIKA I REALIZACIJA NOVIH POLITIKA U PERIODU 2022 - 2025 U OKVIRU GP – SOCIJALNO STARANJE

U okviru programa 22 025– Socijalna zaštita, potprogram 22 025 002– Prava iz oblasti boračke, invalidske i dječije zaštite, Aktivnost 22 025 002 001 – Regulisanje prava iz oblasti socijalne, boračke i invalidske zaštite, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u

2022, očekivano je da će biti potrebno obezbijediti dodatna sredstva u iznosu od 7 mil € za isplatu prava iz oblasti socijalne zaštite. U skladu sa važećim zakonskim propisima koji regulišu ova prava i na osnovu broja korisnika utvrđeno je da će do kraja tekuće godine nedostajati sredstva za isplatu naknada bivših korisnika naknada po osnovu rođenja troje ili više djece, kao i za isplatu prava koja se odnose na tuđu njegu i pomoć.

U periodu 2023-2025, u okviru programa 22 025– Socijalna zaštita, potprogram 22 025 002– Prava iz oblasti boračke, invalidske i dječije zaštite, Aktivnost 22 025 002 001 – Regulisanje prava iz oblasti socijalne, boračke i invalidske zaštite, predjeljenja su sredstva u skladu sa važećim zakonskim propisima i projekcijama makroekonomskih i fiskalnih pokazatelja. U srednjem roku predviđen je rast prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i to: u 2023. godini za iznos od 76,65 mil.€, u 2024. godini za iznos of 5,59 mil.€ i u 2025. godini za iznos od 4.44 mil. €. Povećanja sredstva u 2023. godini razlog je obarčuna prava za cijelu godinu, imajući u vidu da su u 2022. godini dječiji dodatak za djecu do 18 godina obračunavao samo za dva mjeseca, a obeštećenje korisnika naknada za majke sa troje ili više djece za 9 mjeseci.

U okviru programa 22 010 – Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i socijalne potrebe korisnika prava, u odnosu na sredstva obezbijedena za sprovođenje tekućih politika u 2022, projektuje se da će sredstva biti izvršena u većem iznosu Naime, usled povećanja najniže penzije u iznosu od 36%, kao i redovnog usklađivanja penzija koje se, posljednjim izmjenama Zakana o penzijskom i invalidskom osiguranju, realizuje tri puta godišnje, a imajući u vidu znatno izraženije povećanje zarada i inflacije u 2022. godini na osnovu kojih se izvršava usklađivanje penzija, projektuje se dodatnih 25 mil € u 2022. godini. U skladu sa očekivanjima u tekućoj godini, kao i očekivanom broju novih korisnika u narednom periodu, projektovani su izdaci za period 2023-2025

4.2 PREGLED BUDŽETSKIH IZDATAKA PO EKONOMSKOJ KLASIFIKACIJI

Struktura budžetskih izdataka po ekonomskoj klasifikaciji data je u sljedećoj tabeli:

UKUPNI IZDACI BUDŽETA DRŽAVE - Ekonomska klasifikacija

	2022 (<i>plan</i>)		2022 (<i>Procjena</i>)		2023 (<i>procjena</i>)		2024 (<i>procjena</i>)		2025 (<i>procjena</i>)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	2495,63	47,03%	2647,26	49,39%	2664,21	46,46%	2842,87	46,95%	3263,95	51,46%
41 Tekući izdaci	919,38	17,33%	957,23	17,86%	1010,44	17,62%	1053,08	17,39%	1120,11	17,66%
42 Transferi za socijalnu zaštitu	651,75	12,28%	689,74	12,87%	735,46	12,83%	756,05	12,49%	775,49	12,23%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	266,09	5,01%	317,22	5,92%	295,21	5,15%	285,62	4,72%	285,84	4,51%
44 Kapitalni izdaci	260,99	4,92%	280,10	5,23%	239,60	4,18%	273,37	4,52%	274,77	4,33%
45 Krediti i pozajmice	1,47	0,03%	1,47	0,03%	1,69	0,03%	1,69	0,03%	1,69	0,03%
46 Otplata dugova	328,51	6,19%	328,36	6,13%	332,17	5,79%	442,61	7,31%	775,61	12,23%
47 Rezerve	67,44	1,27%	73,14	1,36%	49,64	0,87%	30,44	0,50%	30,44	0,48%

4.2.1 TEKUĆI BUDŽET I BUDŽET DRŽAVNIH FONDOVA

Izdaci tekućeg budžeta i državnih fondova, u periodu 2022 – 2025. godine, kretaće se u rasponu od 1924,16 mil.€ ili 36,26% BDP-a do 2217,17 mil.€ ili 34,96% BDP-a. Dakle, potrošnja u dijelu tekućeg i budžeta državnih fondova imaće rasti dominantno usljed potrebe usklađivanja pojedinih kategorija rashoda uzrokovanih zakonodavnim okvirom, dok će njeno učešće u BDP-u postepeno opadati.

U odnosu na sredstva opredijeljena Zakonom o budžetu za 2022. godinu prema projekcijama do kraja tekuće godine nedostajće sredstva u ukupnom iznosu od 152,04€. Najveći iznos nedostajućih sredstva do kraja 2022. godine je u okviru sljedećih izdataka: bruto zarada i doprinosi na teret poslodavca u iznosu od 24,81 mil.€, rashodi za materijal u iznosu od 7,18 mil.€, subvencije u iznosu od 3,28 mil.€, prava iz oblasti socijalne zaštite u iznosu od 7,00 mil. €, sredstva za tehnološke viškove u iznosu od 2,2 mil.€, prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja u iznosu od 25,00 mil. €, ostala prava iz zdravstvenog osiguranja u iznosu od 3,2 mil. €, transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru u iznosu od 50,7 mil. €, kapitalni izdaci u iznosu od 19, 21 mil.€ i rezerve u iznosu od 5,7 mil.€.

U narednoj tabeli prikazana je projekcija izdataka tekućeg i budžeta državnih fondova u periodu 2022-2025. godine, po ekonomskoj klasifikaciji:

IZDACI TEKUĆEG I BUDŽETA DRŽAVNIH FONDOVA- Ekonomska klasifikacija

	2022 (plan)		2022 (Procjena)		2023 (procjena)		2024 (procjena)		2025 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	1924,16	36,26%	2076,20	38,74%	2112,98	36,85%	2141,39	35,37%	2217,17	34,96%
41 Tekući izdaci	890,00	16,77%	928,18	17,32%	975,73	17,02%	1013,49	16,74%	1069,76	16,87%
42 Transferi za socijalnu zaštitu	651,75	12,28%	689,74	12,87%	735,46	12,83%	756,05	12,49%	775,49	12,23%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	266,07	5,01%	317,19	5,92%	295,16	5,15%	285,57	4,72%	285,79	4,51%
44 Kapitalni izdaci	47,44	0,89%	66,47	1,24%	55,30	0,96%	54,15	0,89%	53,99	0,85%
45 Krediti i pozajmice	1,47	0,03%	1,47	0,03%	1,69	0,03%	1,69	0,03%	1,69	0,03%
47 Rezerve	67,44	1,27%	73,14	1,36%	49,64	0,87%	30,44	0,50%	30,44	0,48%

U nominalnim iznosima, izdvajanja za Tekući i budžet Državnih fondova će rasti dominantno usljed rasta izdataka za prava iz oblasti socijalne zaštite, prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja dok će u cijelom predmetnom srednjoročnom periodu ovi izdaci imati tendenciju pada, kao procenat BDP-a.

4.2.1.1 Tekući izdaci

Tekući izdaci u 2022. godini planirani su u iznosu od 889,96 mil. € odnosno 16,832%BDP-a, dok je projekcija da do kraja 2022. godine dostignu nivo od 928,18 mil. € odnosno 17,32% BDP-a. U srednjem roku, očekuje se da će tekući izdaci rasti u nominalnom iznosu, dok će se njihovo učešće u BDP-u smanjivati.

Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca predstavljaju najznačajniji izdatak u okviru tekućih izdataka, i za 2022. godinu, ukupan fond bruto zarada projektovan je u iznosu od 562,50 mil. € odnosno 10,5 % BDP-a, dok je plan iznosio 537,69 mil.€ odnosno 10,1% BDP-a.

U skladu sa utvrđenim srednjoročnim budžetskim okvirom, izdaci za bruto zarade očekivano je da će tokom projektovanog perioda biti sa tendencijom rasta, budući da projekcija polazi od povećanja zarada i to: u sektoru zdravstva u 2022. godini za 18,1 mil. € u skladu sa Zakonom zaradama zaposlenih u javnom sektoru počev od 01.07.2022. godine, u oblasti obrazovanja za 3,5 mil. € kao i dijela usklađivanja zarada po osnovu minulog staža. U 2023. godini očekuje se, da će se fond bruto zarada povećati na nivo od 583,56 mil. €, usljed prethodno pomenutih razloga. U periodu od 2023-2025. godine, nominalni iznos izdataka za bruto zarade i doprinosa na teret poslodavca, projektovano je da će se uvećati do nivoa od oko 595,59 mil.€ dok će njihovo učešće u bruto domaćem proizvodu imati tendenciju pada, odnosno kretaće se u rasponu od 10,2% do 9,4% BDP-a.

Rashodi za materijal i usluge projektovani su u ukupnom iznosu od 99,63 mil. € u 2022. godini, što predstavlja oko 1,8% procijenjenog BDP-a, dok je plan za 2022. godinu iznosi 90,91 mil.€. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija izdataka ima blagi rast.

Rashodi za materijal do kraja tekuće godine projektovani su za 7,18 mil.€ više u odnosu na planirana sredstva. Rashodi za materijal čine sredstva za nabavku administrativnog materijala neophodnog za nesmetano funkcionisanje potrošačkih jedinica, materijal za zdravstvenu zaštitu, materijala za posebne namjene vezanih za materijal za izvođenje nastave, odbranu, javni red i bezbjednost i dr. Takođe, u okviru ove grupe rashoda planirani su i izdaci za energiju i gorivo. Najveće povećanje sredstva u odnosu na plan je za rashode za gorivo i to: kod Uprave za katastar i državnu imovinu, za potrebe svih državnih organa u iznosu od 3,18 mil.€ zbog povećanja cijena goriva, kod ministarstva prosvjete u iznosu od 1,98 mil.€ za rashode za energiju i gorivo. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija fluktuirajući rast.

Rashodi za usluge podrazumijevaju sve obaveze koje se odnose na troškove službenih putovanja, reprezentaciju, komunikacione usluge, usluge prevoza, bankarske usluge i druge troškove koji su vezani za obavljanje redovnih aktivnosti potrošačkih jedinica. Pored navedenog, rashodi za usluge obuhvataju i Konsultantske usluge, projekte i studije i Ostale usluge, od čega je najznačajniji dio sredstava planiran za realizaciju projekata utvrđenih nacionalnim programima kulture, donošenje prostornih planova i studija lokacije, finansiranje naučno-istraživačkih projekata, promotivne aktivnosti u oblasti turizma, monitoring životne sredine i ostale programske aktivnosti potrošačkih jedinica, kao i konsultantske usluge u domenu projekata sufinansiranih iz EU fondova. U narednom srednjoročnom periodu, očekuje se da ova kategorija izdataka ima blagi rast.

Rashodi za tekuće održavanje projektovani su u iznosu od 27,90 mil. € sa očekivanim blagim povećanjem u srednjem roku do iznosa od 31,06 mil. €. Najveći dio sredstava u okviru ove grupe izdataka planiran je za održavanje putne i željezničke infrastrukture. Pored navedenog, sredstva će se koristiti za održavanje opreme i građevinskih objekata državnih organa. U srednjem roku najveće povećanje je kod Ministarstva odbrane za tekuće održavanje plovnih objekata i helikoptera.

Sredstva za kamate u 2022. godini projektovana su u iznosu od 92,54 mil. € i namijenjena su isplati kamata po osnovu zaključenih kreditnih aranžmana. U periodu 2023-2025. godine izdaci za kamate biće uvećani za oko 17,47% imajući u vidu potrebu za povećanim zaduživanjem u odnosu na projekcije za 2022. godinu.

Subvencije, u 2022. godini, projektovane su u iznosu od 64,94 mil. € odnosno 1,2 % BDP-a to u okviru: Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva kapitalnih investicija, Uprave za željeznice (za pružanje usluga u putničkom željezničkom prevozu), Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstva rada i socijalnog staranja (za subvencioniranje električne energije domaćinstvima koja pripadaju socijalno ugroženoj kategoriji stanovništva), Zavoda za zapošljavanje, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja planirano je subvencionisanje troškova u okviru aktivnosti odmora i oporavka penzionera pod povoljnijim uslovima.

U odnosu na planirana sredstva sredstva do kraja 2022. godine projektovano je povećanje sredstava za iznos od 3,28 mil.€. Najveće odstupanje u odnosu na planirana sredstva je kod Zavoda za zapošljavanje u iznosu od 3,00 mil.€ za isplatu subvencija poslodavcima koji zaposle lice sa invaliditetom zbog rasta broja korisnika. U periodu od 2023-2025. godine, nominalni iznos izdataka za subvencije, projektovano je da će se uvećati do nivoa od oko 76,62 mil.€ u 2025. godini. Rast subvencija u srednjoročnom periodu očekuje se kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za kontinuirano sprovođenje postojećih i mjera uslovljenih pregovaračkim poglavljem 11, kao i sredstva za obezbjeđenje isplate staračkih naknada, uvećana za 1.4 mil.€ usljed primjene Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju od 01. septembra 2022. godine.

Preostali izdaci u okviru tekućih izdataka opredijeljeni su za rentu, isplate po osnovu ugovora o djelu, troškove sudskih postupaka, izradu i održavanje softvera, osiguranje, kontribucije za članstvo u domaćim i međunarodnim organizacijama, komunalne naknade i ostale izdatke. Najveći dio izdataka za rentu planiran je u okviru Ministarstva vanjskih poslova za potrebe angažmana lokalnog osoblja i zakupa objekata za diplomatsko konzularna predstavništva Crne Gore u inostranstvu, kao i zakup objekata u kojima su smješteni državni organi, a koji se planiraju u okviru budžeta Uprave za katastar i državnu imovinu.

Najveći dio sredstava na izdacima za izradu i održavanje softvera planiran je kod Ministarstva javne uprave i dijelom se odnosi i na sprovođenje Akcionog plana Strategije reforme javne uprave.

4.2.1.2 *Transferi za socijalnu zaštitu*

Transferi za socijalnu zaštitu do kraja 2022. godini projektovani su iznosu od 689,74 mil. €, što čini 12,9% BDP-a, a sto je u odnosu na planirana sredstva više za 37,99 mil.€.

U srednjem roku za period 2023-2025 planira se njihovo nominalno povećanje do nivoa od 735,46 mil. € u 2023. godini, 756,05 mil.€ u 2024. godini i 775,49 mil. € u 2025. godini.

Prava iz oblasti socijalne zaštite namijenjena su za finansiranje dječijeg dodatka, boračko invalidske zaštite, materijalnog obezbjeđenja porodice, porodijska odsustva, tuđe njege i pomoći, ishranu djece u predškolskim ustanovama i izdržavanje šticećenika u domovima. Takođe, u okviru ove grupe izdataka namijenjena su sredstva i za isplatu naknada korisnicama po osnovu rođenja troje ili više djece u skladu sa Zakonom o izvršenju Odluke Ustavnog suda kao i Zakonom o obeštećenju bivših korisnica naknada po osnovu rođenja troje ili više djece. U srednjem roku predviđen je rast prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i to: u 2023. godini za iznos od 76,65 mil.€, u 2024. godini za iznos od 5,59 mil.€ i u 2025. godini za iznos od 4,44 mil. €. Povećanja sredstva u 2023. godini razlog je obarčuna prava za cijelu godinu, imajući u vidu da su u 2022. godini djeciji dodatak za djecu do 18 godina obračunavao samo za dva mjeseca, a obeštećenje korisnica naknada za majke sa troje ili više djece za 9 mjeseci.

Sredstva za tehnološke viškove u 2022. godini planirana su u iznosu od 28,84 mil.€ i čine 0,5 % BDP-a. Prema projekcijama do kraja tekuće godine potrebno je obezbijediti dodatna sredstva u iznosu od 2,2 mil € i iznosiće 31,04 mil € i čini 0,6% BDP-a. Nedostajuća sredstva prema projekcijama do kraja tekuće godine su kod Zavoda za zapošljavanje iznos od 1 mil € za potrebe isplate naknada nezaposlenim licima u skladu sa važećim zakonskim propisima i kod Fonda rada iznos od 1,2 mil.€ za izmirenje obaveza prema bivšim zaposlnima Kombinata aluminijuma Podgorica, shodno okvirnom Sporazumu o regulisanju međusobnih odnosa po pitanju staža osiguranja sa uvećanim trajanjem. U srednjem roku planira se postepeno smanjenje ovih izdataka, tako da je projekcija za period 2023-2025 u iznosu od 29,84 mil€ odnosno 0,5 % BDP-a.

Najznačajniji izdaci u okviru Transfera za socijalnu zaštitu odnose se na prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja koja su za 2022. godinu projektovana su u iznosu od 484,05 mil. € odnosno 9,00% BDP- a što predstavlja povećanje sredstva u odnosu na plan 2022. godine za 25, 00 mil.€ usled povećanja najniže penzije u iznosu od 36%, kao i redovnog usklađivanja penzija. Prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja namjenjena su za finansiranje starosnih, invalidskih i porodičnih penzija, naknada, dodataka, penzija u stranim zemljama. U srednjem roku, izdaci za penzije planirani su u skladu sa postojećom regulativom, uvećani po osnovu predviđenog povećanja broja nosilaca penzijskog osiguranja i po osnovu usklađivanja izdataka sa rastom potrošačkih cijena i prosječne zarade. U skladu sa navedenim, u 2023. godini izdaci za penzije planirani su u iznosu od 499,70 mil. €, odnosno 8.70% BDP-a, a za naredni period projektuje se njihovo nominalno povećanje za oko 15 mil. € godišnje.

Sredstva po osnovu ostalih prava iz oblasti zdravstvene zaštite i iz oblasti zdravstvenog osiguranja, u 2022. godini projektovana su u iznosu 29,79mil. € i u srednjem roku, zadržaće se na stabilnom nivou, u skladu sa realnim potrebama, ali i mogućnostima budžeta.

4.2.1.3 Transferi pojedincima, institucijama, nevladinom i javnom sektoru

Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru do kraja 2022. godini projektovani su iznosu od 317,19 mil. €, što čini 5,9% BDP- a, a sto je u odnosu na planirana sredstva vise za 50,7 mil.€.

U srednjem roku za period 2023-2025 planira se njihovo nominalno smanjenje do nivoa od 295,93 mil. € u 2023. godini, 286,34 mil.€ u 2024. godini i 286,56 mil. € u 2025. godini.

U okviru ove grupe izdataka sredstva se, najvećim dijelom, opredjeljuju za transfere za zdravstvenu zaštitu i finansiranje javnih zdravstvenih ustanova u okviru Fonda za zdravstveno osiguranje. Značajno uvećanje izdvajanja prema Fonu zdravstva posljedica je značajnog uvećanja izdvajanja za izmirenje obaveza za lijekove prema ZU Montefarm u iznosu od 30,6 mil.€

Dio sredstava namijenjen je za transfere obrazovanju, odnosno transfere domovima učenika i studenata i transfere pojedincima koji se odnose na jednokratne socijalne pomoći u vidu besplatnih udžbenika, stipendija i povlastica za prevoz, kao i za stručno osposobljavanje visokoškolaca u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem. U okviru ove grupe izdataka prema projekcijama nedostajace sredstva u iznosu od 3,6 mil.€ do kraja 2022. godine namjenjena za Univerzite zbog primjene Zakona o zarada u javnom sektoru od 01. jula 2022. godine, a odnosi se na povećane koeficijente profesorima i saradnicima.

Sredstva na izdatku Transferi institucijama kulture i sporta opredjeljuju se Ministarstvu kulture i medija za realizaciju programa i projekata, kao dio podrške ustanova Kulture, sufinansiranje manifestacija i festivala od posebnog značaja za kulturu, međunarodnih manifestacija, podrška projektima na osnovu javnog konkursa, podrška sektora Kreativnih industrije, podrška projektima privatnog i privrednog sektora i dr. i Ministarstva sporta i mladih za finansiranje sportskih klubova i saveza u skladu sa Zakonom o sportu.

Sredstva na izdatku Transferi političkim partijama, strankama i udruženjima opredjeljuju se najvećem iznosu kod Ministarstva finansija za finansiranje redovnog rada parlamentarnih subjekata i za finansiranje rada ženskih organizacija u političkim subjektima u skladu sa Zakonom o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja.

Sredstva na izdatku Transferi za lična primanja pripravnika opredjeljuju se Ministarstvu prosvjete u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem. Navedeni transferi u srednjem roku imaju tendenciju rasta zbog povećanja prosječne zarade, jer korisnici programa Stručnog osposobljavanja imaju pravo na mjesčnu naknadu u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u Crnoj Gori u godini koja prethodi zaključivanju ugovora o stručnom osposobljavanju. U 2023. godini se predviđa da će prosječna neto zarada u 2022. godini biti oko 700,00 €, te u skladu sa tim korisnicima Programa pripada naknada u iznosu od 350,00€, umjesto dosadašnjih 266,00 €.

U okviru Ostalih transfera pojedincima u 2022. godini, projektovane su u iznosu od 31,72 mil. € i to u okviru: Ministarstva finansija, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Zavoda za zapošljavanje, Fonda za obeštećenje. U odnosu na planirana sredstva sredstva do kraja 2022. godine projektovano je povećanje sredstava za iznos od 7,84 mil.€. Najveće odstupanje u odnosu na planirana sredstva je kod Ministarstva finansija u iznosu od 6,00 mil.€ za implementacija Zakona o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije i kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za iznos od 1,32 mil.€ za obezbjeđenje isplate staračkih naknada, usljed primjene Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju od 01. septembra 2022. godine. U periodu od 2023-2025. godine, nominalni iznos izdataka za ostale transfere pojedincima, projektovano je da će imati tendenciju pada imajući u vidu da je sredstva za implementacija Zakona o ostvarivanju prava na

finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije potrebno obezbijediti samo u 2022 i 2023. godini.

Na izdatku Ostali transferi institucijama sredstva se opredjeljuju za finansiranje JP Radio i Televizija Crne Gore, finansiranje Instituta za standardizaciju i Akreditacionog tijela kao za realizaciju projekata koji se sufinansiraju iz IPA fondova i dr.

4.2.1.4 Kapitalni izdaci u tekućem budžetu

Kapitalni izdaci za 2022. godinu planirani su u iznosu od 47,18 mil. € odnosno oko 0,9% BDP-a, dok su prema projekcija do kraja 2022. godine očekivano da će biti ostvareni u nešto većem iznosu, odnosno na nivou od cca povećati do nivoa od 66,5 mil.€. Do potrebe za povećanjem sredstva do kraja 2022. godine došlo je kod Uprave za katastar i državnu imovinu u iznosu od 15,00 mil.€ za potrebe naplate poreskog duga imovinom, kao i uvećanja vlasničkog udijela države u vlasničkoj strukturi kompanija za većinskim vlasničkim udijelom.

U 2023. godini ova grupa izdataka projektovano je da će se povećati do nivoa od 55,3 mil.€, dok se u srednjem roku očekuje postepeno smanjenje kapitalnih izdataka u 2024. i 2025. godini.

Kapitalni izdaci u tekućem budžetu i budžetu državnih fondova primarno se odnose na izdatke za opremu, građevinske objekte i investiciono održavanje. Takođe, kroz Izdatke za infrastrukturu opšteg značaja i Izdatke za lokalnu infrastrukturu finansiraju se programi unaprjeđenja ruralnog razvoja, finansiranje izgradnje vodovoda u seoskim područjima, kao i finansiranja poslova uređenja šuma, pošumljavanje i izgradnju šumskih puteva.

Rast ove kategorije rashoda u periodu 2023-2025, godinu projektovan je u skladu sa investicionim planom ulaganja u odbranu za period 2019-2024. godine i dugoročnim planom razvoja odbrane za period 2019-2028. godine kojim je definisan cilj dostizanja izdvajanja za ove namjene 2% BDP-a do 2024. godine.

4.2.1.5 Pozajmice i krediti

Pozajmice i krediti planirani i projektovani su u iznosu od oko 1,47 mil. € u 2022. godini, i očekivano je da će zadržati približno isti nivo izdvajanja u narednom srednjoročnom periodu.

Značajan dio sredstava, shodno Zakonu o visokom obrazovanju i Pravilniku o kriterijumima, načinu uslovima i visini naknade za smještaj i ishranu u domu, studentski kredit, stipendiju i participaciju prevoza, planiran je za isplatu deset mjesečnih rata studentskog kredita za studente koji se finansiraju iz budžeta, kao i za studente koji se školuju na privatnim univerzitetima u Crnoj Gori.

4.2.2 REZERVE

Sredstva tekuće i stalne budžetske rezerve se planiraju za finansiranje hitnih i nepredviđenih izdataka tokom fiskalne godine, u skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, a uslovi za dodjelu ovih sredstava su definisani Pravilnikom o bližim kriterijumima za korišćenje sredstava tekuće i stalne budžetske rezerve.

Budžetska sredstva rezerve u 2022. godini projektovana je na iznos od 73,14 mil. € ili 1,4% BDP-a. Visok udio Rezerve u ukupnim izdacima u 2022. godini rezultat je planiranih sredstava za potrebe niza jednokratnih mjera podrške, osnivačkih kapitala i drugih namjena, koje imaju karakter jednokratnog davanja. S tim u vezi, sredstva Rezervi se u srednjem roku smanjuju i iznose 49,6 mil. € u 2023. godini, 30,44 mil. € u 2024. godini i 30,44 mil.€ u 2025. godini.

4.2.3 KAPITALNI BUDŽET

IZDACI KAPITALNOG BUDŽETA - Ekonomska klasifikacija

	2022 (plan)		2022 (Procjena)		2023 (procjena)		2024 (procjena)		2025 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
4 IZDACI	242,43	4,57%	242,17	4,56%	218,10	3,80%	257,90	4,27%	270,21	4,27%
41 Tekući izdaci	29,38	0,55%	29,05	0,55%	34,71	0,61%	39,60	0,65%	50,35	0,79%
43 Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	0,03	0,00%	0,03	0,00%	0,05	0,00%	0,05	0,00%	0,05	0,00%
44 Kapitalni izdaci	213,02	4,01%	213,10	4,02%	183,34	3,20%	218,25	3,60%	219,81	3,47%

Kapitalnim budžetom za 2022. godinu planirana su sredstva u iznosu od 242,43 mil. €, što čini oko 4,56% procijenjenog BDP-a dok će Kapitalni budžet države u srednjem roku projektuje da će biti na nivou od 218,10 mil.€ u 2023. godini, 257,90 mil.€ u 2024. godini i 270,21 mil.€ u 2025. godini.

Sredstva kapitalnog budžeta planirana su u okviru budžeta planiraju se u okviru Uprave javnih radova i Uprave za saobraćaja. U 2022. godini u okviru budžeta Uprave javnih radova planirana su sredstva u iznosu od 104,74mil. €, a u okviru budžeta Uprave za saobraćaj u iznosu od 137,69 mil. € od čega se iznos od 67,89 mil. € odnosi na sredstva za realizaciju projekat autoputa Bar –Boljari, dok se iznos od 69,80 mil. € odnosi na sredstva opredijeljena za realizaciju projekata koji se odnose na rekonstrukciju i izgradnju magistralnih i regionalnih puteva. Opredjeljena sredstva dominantno su opredjeljena za realizaciju projekata i izvođenje radova koji se odnose na nastavak i završetak započetih kapitalnih projekata u prethodnim godinama.

Imajući u vidu da je u 2022. godini završena izgradnja i finansiranje prioritetne dionice autoputa Bar-Boljare, od Smokovca do Mateševa, u okviru Kapitalnog budžeta za 2023. godinu i naredni period, stvoren je dodatni fiskalni prostor za početak realizacije novih kapitalnih projekata, kao i za bržu dinamiku izvođenja radova već započetih projekata.

Sredstva opredijeljena za Kapitalni budžet za 2023. godinu, u okviru potrošačkih jedinica Uprave javnih radova i Uprave za saobraćaj, projektovana su na iznos od 218,10 mil.€ odnosno 3,80% procijenjenog BDP-a, a odnosi se na izgradnju i rekonstrukciju magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva, kao i na projekte iz oblasti: obrazovanja, zdravstva, socijalnog staranja, zaštite životne sredine, administrativnih objekata, objekata turističke infstrukture i sportskih objekata. Za potrebe aktivnosti Uprave za saobraćaj u 2023. godini planirana su sredstva u iznosu od oko 100,00 mil.€, gotovo sve iz opštih prihoda dok će se finansiranje iz kreditnih sredstva izvršavati u visini njihovog ostvarenja. Za potrebe aktivnosti Uprave javnih radova, u 2023. godini planirana su sredstva u

iznosu od 118,10 mil.€, od čega je izdvajanje iz opštih prihoda budžeta 117,58 mil.€, dok je ostatak projektovanih sredstva predviđen iz kredita, EU fondova i donacija koji će se izvršavati u visini njihovog ostvarenja.

Sredstva koja će biti opredijeljena Kapitalnim budžetom za 2024. godinu, za finansiranje kapitalnih projekata iz nadležnosti implementacionih potrošačkih jedinica, projektovana su na iznos od 257,90 mil.€, odnosno 4,26% procijenjenog BDP-a. Kod Uprave za saobraćaj planiran je iznos od 138,00 mil.€, od čega je iznos od 22 mil.€ predviđen za isplatu garantnog depozita po osnovu ugovora o projektovanju i izgradnji autoputa Bar–Boljari, dionica Smokovac- Mateševo. Kod Uprave javnih radova planirana su sredstva u iznosu od 119,90 mil.€, od čega je izdvajanje iz opštih prihoda budžeta 119,40 mil.€, dok je ostatak projektovanih sredstva predviđen iz kredita, EU fondova i donacija.

Sredstva koja će biti opredijeljena Kapitalnim budžetom za 2025. godinu projektovana su na iznos od 270,21 mil. €, odnosno 4,27% procijenjenog BDP-a, od čega je iznos od cca 140 mil.€ planiran za aktivnosti u nadležnosti Uprave za saobraćaj, a cca 130 mil.€ kod Uprave javnih radova.

LIMIT POTROŠNJE

Limit potrošnje predstavlja polaznu osnovu za pripremanje Zakona o budžetu za 2023. godinu i ukazuje na budžetski okvir, odnosno gornju granicu budžetske potrošnje centralnog budžeta Države za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet, budžetsku rezervu, kao i gornju granicu budžetske potrošnje potrošačkih jedinica prvog nivoa..

Limit se odnosi na period od tri godine, od 2023. do 2025. godine, i u fazi pripremanja Zakona o budžetu za 2023. godinu limit potrošnje je obavezujući za 2023. godinu i indikativan za 2024. i 2025. godinu, a u skladu sa članom 22 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti.

5 UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE

Limit potrošnje utvrđuje se kao ukupan iznos budžetske potrošnje, izuzimajući izdatke za otplatu duga i kamata, izdatke koji se finansiraju iz donacija i izdatke za kofinansiranje, kao i izdatke za finansiranje materijalne štete, nastale usljed elementarnih nepogoda i drugih vanrednih i nepredvidivih okolnosti nastalih usljed više sile.

Shodno navedenom, u narednoj tabeli prikazani su limiti potrošnje, koji proizilaze iz ukupno projektovanih budžetskih izdataka uzimajući u obzir prethodno navedene izuzetke.

UTVRĐIVANJE LIMITA POTROŠNJE

	2022 (plan)		2022 (Procjena)		2023 (procjena)		2024 (procjena)		2025 (procjena)	
	mil €	% BDP			mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
UKUPNI PROJEKTOVANI TROŠKOVI	2495,63	47,0%	2647,26	49,4%	2664,21	46,5%	2842,87	47,0%	3263,95	51,5%
Projektovani troškovi izvan Limita potrošnje	396,47	7,5%	401,36	7,5%	435,50	7,6%	574,41	9,5%	953,69	15,0%
Izdaci za otplatu duga	292,15	5,5%	292,15	5,5%	312,45	5,4%	422,89	7,0%	755,89	11,9%
Izdaci za kamate	92,54	1,7%	92,54	1,7%	108,71	1,9%	138,68	2,3%	182,88	2,9%
IPA i ostale donacije	11,06	0,2%	11,06	0,2%	13,73	0,2%	12,23	0,2%	14,30	0,2%
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0,71	0,0%	5,61	0,1%	0,61	0,0%	0,61	0,0%	0,61	0,0%
LIMIT POTROŠNJE	2099,16	39,6%	2245,90	41,9%	2228,71	38,9%	2268,46	37,5%	2310,26	36,4%

Izdaci za otplatu duga i kamata planirani su na bazi stanja duga, projekcija njegovog kretanja i troškova njegovog servisiranja u srednjem roku, što je detaljno obrazloženo u prethodnim poglavljima.

Na osnovu utvrđenog ukupnog budžetskog limita potrošnje, koji ne uključuje prethodno navedene izuzetke od limita potrošnje (utvrđene članom 23 Zakona o budžetu i fiskalnoj dogovornosti), u narednoj tabeli prikazana je raspodjela limita potrošnje na tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu.

RASPODJELA LIMITA POTROŠNJE

	2022 (plan)		2022 (Procjena)		2023 (procjena)		2024 (procjena)		2025 (procjena)	
	mil €	% BDP			mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
LIMIT POTROŠNJE	2099,16	39,6%	2245,90	41,9%	2228,71	38,9%	2268,46	37,5%	2310,26	36,4%
Tekući budžet	938,07	17,7%	984,39	18,4%	1038,75	18,1%	1040,19	17,2%	1052,06	16,6%
Bruto zarade i Ostala lična primanja	401,72	7,6%	403,68	7,5%	412,92	7,2%	416,89	6,9%	421,54	6,6%
Ostalo	536,34	10,1%	580,71	10,8%	625,82	10,9%	623,30	10,3%	630,52	9,9%
Budžet državnih fondova	851,53	16,0%	946,49	17,7%	922,10	16,1%	939,81	15,5%	957,51	15,1%
Bruto zarade i Ostala lična primanja	144,18	2,7%	158,82	3,0%	170,50	3,0%	172,21	2,8%	173,92	2,7%
Ostalo	707,35	13,3%	787,68	14,7%	751,60	13,1%	767,60	12,7%	783,60	12,4%
Kapitalni budžet	242,12	4,6%	241,87	4,5%	218,22	3,8%	258,02	4,3%	270,24	4,3%
Budžetska rezerva	67,44	1,3%	73,14	1,4%	49,64	0,9%	30,44	0,5%	30,44	0,5%

5.1 LIMITI POTROŠNJE POTROŠAČKIH JEDINICA PRVOG NIVOA

Imajući u vidu da je utvrđivanje limita potrošnje primarno bazirano na realizaciji fiskalne politike i ispunjavanju srednjoročnih fiskalnih ciljeva, kao i na realno očekivanim potrebama finansiranja budžetskih korisnika, vrši se raspodjela limita potrošnje na potrošačke jedinice prvog nivoa.

Potrošačke jedinice prvog nivoa, u postupku planiranja budžeta, planiraju i koordiniraju planiranje budžeta potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor i dužne su da, u skladu sa članom 24 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, svoj budžet i budžete potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor planiraju u skladu sa utvrđenim limitima potrošnje.

Potrošačke jedinice prvog reda su Služba Predsjednika Crne Gore, Skupština Crne Gore, Pravosudni organi, Generalni sekretarijat Vlade i ministarstva, samostalne potrošačke jedinice i državni fondovi.

Potrošačke jedinice prvog nivoa koje vrše nadzor nad potrošačkim jedinicama i koordiniraju njihovo planiranje budžeta obuhvataju sledeće potrošačke jedinice:

101 – Služba Predsjednika Crne Gore;

201 – Skupština Crne Gore obuhvata: Skupštinu, Državnu izbornu komisiju i Savjet za građansku kontrolu rada policije;

301 – Ustavni sud Crne Gore;

302 – Sudski savjet;

303 – Tužilački savjet;

304 – Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu;

401 – Generalni sekretarijat Vlade obuhvata: Generalni sekretarijat Vlade, Kabinet predsjednika Vlade, Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, Sekretarijat za zakonodavstvo, Komisiju za koncesije, Savjet za NATO;

402 – Ministarstvo pravde obuhvata: Ministarstvo, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija i Centar za alternativno rješavanje sporova;

403 – Ministarstvo unutrašnjih poslova;

404 – Ministarstvo odbrane obuhvata: Ministarstvo i Direkciju za zaštitu tajnih podataka;

405 – Ministarstvo finansija obuhvata: Ministarstvo, Upravu za statistiku, Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa Crne Gore, Agenciju za investicije, Upravu za katastar i državnu imovinu i Upravu prihoda i carina;

406 – Ministarstvo vanjskih poslova obuhvata: Ministarstvo i Upravu za saradnju sa dijasporom - iseljenicima;

407 – Ministarstvo prosvjete obuhvata: Ministarstvo, Zavod za školstvo, Ispitni centar, Centar za stručno obrazovanje, Agenciju za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja;

408 – Ministarstvo kulture i medija obuhvata: Ministarstvo, Državni arhiv, Uprava za zaštitu kulturnih dobara;

409 – Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma obuhvata: Ministarstvo, Zavod za metrologiju, Agenciju za zaštitu konkurencije, Nacionalnu turističku organizaciju Crne Gore;

410 – Ministarstvo kapitalnih investicija obuhvata: Ministarstvo, Upravu pomorske sigurnosti i upravljanja lukama, Upravu za saobraćaj, Upravu za željeznice i Nacionalnu komisiju za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća i Upravu za ugljovodonike;

411 – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede obuhvata: Ministarstvo, Upravu za šume, Upravu za vode, Upravu za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;

413 – Ministarstvo zdravlja;

414 – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava;

415 – Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma obuhvata: Ministarstvo, Agenciju za zaštitu životne sredine, Upravu javnih radova, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju;

416 – Ministarstvo rada i socijalnog staranja obuhvata: Ministarstvo, Socijalni savjet, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu;

418 - Ministarstvo evropskih poslova;

419 – Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja;

420 – Ministarstvo javne uprave obuhvata: Ministarstvo, Upravu za kadrove, Upravu za inspeksijske poslove;

421 – Ministarstvo sporta i mladih;

5 – Posebni organi obuhvataju sljedeće potrošačke jedinice: Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, Državna revizorska institucija, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Matica crnogorska, Agencija za nacionalnu bezbjednost, Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Crveni krst Crne Gore, Agencija za mirno rješavanje radnih sporova, Senat Prijestonice, Revizorsko tijelo, Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore, Regionalni ronilački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca, Agencija za sprječavanje korupcije, Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki, Službeni list Crne Gore, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava;

6 – Državni fondovi obuhvataju: Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond za zdravstveno osiguranje, Zavod za zapošljavanje, Fond za obeštećenje i Fond rada.

6 LIMITI POTROŠNJE U TEKUĆEM I BUDŽETU DRŽAVNIH FONDOVA

Imajući u vidu ciljeve fiskalne politike, kriterijume fiskalne odgovornosti, kao i očekivani trend kretanja budžetskih primitaka i izdataka, za period od 2023. do 2025. godine, utvrđeni su limiti potrošnje za potrošačke jedinice prvog nivoa u okviru tekućeg budžeta i budžeta državnih fondova.

TEKUĆI BUDŽET - Limiti potrošnje za budžetske korisnike prvog nivoa

	2022 Plan (mil €)	2022 Procjena (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)
UKUPNI IZDACI	938,07	984,39	1038,75	1040,19	1052,06
101 Služba Predsjednika Crne Gore	0,81	1,36	1,16	1,22	1,27
201 Skupština Crne Gore	10,49	10,49	11,96	12,03	10,72
301 Ustavni sud Crne Gore	1,00	1,00	1,21	1,22	1,23
302 Sudski savjet	28,16	28,42	28,38	28,60	28,82
303 Tužilački savjet	9,21	9,72	9,50	9,58	9,65
304 Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	0,44	0,67	1,10	1,02	1,02
401 Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore	6,88	5,98	5,62	5,65	5,69
402 Ministarstvo pravde	15,79	15,06	15,01	15,09	15,18
403 Ministarstvo unutrašnjih poslova	101,69	101,19	102,56	103,81	104,12
404 Ministarstvo odbrane	50,47	52,58	62,77	65,97	68,19
405 Ministarstvo finansija	274,19	186,97	120,89	107,96	108,28
406 Ministarstvo vanjskih poslova	17,46	17,46	18,97	19,68	19,77
407 Ministarstvo prosvjete	245,64	233,34	236,14	237,67	239,33
408 Ministarstvo kulture i medija	0,00	15,37	25,70	25,00	25,26
409 Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma	19,52	17,68	15,31	15,19	15,28
410 Ministarstvo kapitalnih investicija	41,67	42,65	40,77	41,01	41,25
411 Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	48,58	49,85	53,81	54,63	56,47
413 Ministarstvo zdravlja	2,90	2,90	2,91	2,92	2,93
414 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	0,00	0,93	1,45	1,45	1,45
415 Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma	11,41	12,16	13,48	13,62	13,66
416 Ministarstvo rada i socijalnog staranja	0,00	117,37	200,48	206,24	210,80
418 Ministarstvo evropskih poslova	0,00	0,90	1,30	1,31	1,32
419 Ministarstvo nauke	0,00	3,73	5,26	5,26	5,27
420 Ministarstvo javne uprave	15,71	14,56	15,01	15,04	15,07
421 Ministarstvo sporta i mladih	0,00	5,94	6,86	6,87	6,87
502 Zaštitnik ljudskih prava i sloboda	0,74	0,74	0,77	0,77	0,79
503 Državna revizorska institucija	2,06	2,06	2,38	2,12	2,14
504 Crnogorska akademija nauka i umjetnosti	1,20	1,20	2,31	2,66	2,69

508	Matica crnogorska	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24
509	Agencija za nacionalnu bezbjednost	10,05	10,05	11,31	11,37	11,43
510	Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama	0,63	0,64	0,71	0,71	0,71
511	Crveni krst Crne Gore	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28
513	Agencija za mirno rješavanje radnih sporova	0,35	0,39	0,47	0,42	0,42
514	Senat Prijestonice	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06
516	Revizorsko tijelo	0,51	0,51	0,52	0,52	0,53
518	Javno preduzeće Radio i Televizija Crne Gore	15,92	15,92	17,20	18,16	19,03
519	Regionalni ronilački centar za podvodno deminiranje i obuku ronilaca	0,39	0,39	0,40	0,40	0,40
520	Agencija za sprječavanje korupcije	1,81	1,81	2,29	2,27	2,29
523	Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki	0,40	0,40	0,43	0,42	0,41
524	Službeni list Crne Gore	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
526	Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava	1,37	1,37	1,72	1,69	1,71

BUDŽET DRŽAVNIH FONDOVA - Limiti potrošnje

	2022 Plan (mil €)	2022 Procjena (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	
UKUPNI IZDACI	851,53	946,49	922,10	939,81	957,51	
601	Fond prenzijonog i invalidskog osiguranja	466,20	491,20	506,87	521,89	536,92
602	Fond za zdravstveno osiguranje	334,61	399,07	359,47	361,12	362,76
603	Zavod za zapošljavanje	46,46	50,76	51,49	52,53	53,56
605	Fond za obeštećenje	2,77	2,77	2,78	2,78	2,78
606	Fond rada	1,49	2,69	1,49	1,49	1,50

KAPITALNI BUDŽET - Limiti potrošnje

	2022 Plan (mil €)	2022 Procjena (mil €)	2023 Procjena (mil €)	2024 Procjena (mil €)	2025 Procjena (mil €)	
UKUPNI IZDACI	242,12	241,87	217,78	257,58	269,81	
41003	Uprava za saobraćaj	137,69	140,70	99,99	137,99	139,99
41506	Uprava javnih radova	104,43	101,17	117,79	119,59	129,82

Shodno članu 24 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, potrošačke jedinice prvog nivoa dužne su da svoj budžet i budžete potrošačkih jedinica nad kojima vrše nadzor planiraju i koordiniraju u skladu sa prethodno utvrđenim limitima potrošnje.

Bitno je ponovo napomenuti da u okviru utvrđenih limita za potrošačke jedinice prvog nivoa u tekućem i budžetu državnih fondova nijesu uključeni izdaci za kamate, otplatu duga, budžetsku rezervu i donacije.

7 KRITERIJUMI FISKALNE ODGOVORNOSTI

7.1 USLOVI UTVRĐENI NUMERIČKIM FISKALNIM PRAVILIMA

Shodno Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, članom 19 definisani su kriterijumi na kojima se bazira fiskalna politika, dok su članom 20 definisani kriterijumi na osnovu kojih se utvrđuju nivoi planiranja i izvršenja budžeta.

Shodno članu 19 navedenog zakona, fiskalna politika planira se i realizuje u skladu sa sljedećim kriterijuma:

- treba da bude ostvaren primarni budžetski gotovinski suficit;
- nivo tekućih izdataka i transfera trebalo bi da bude niži od tekućih prihoda i donacija;
- politika zaduživanja treba da bude odgovorna i sa povećanom pažnjom prema pravilima struke u cilju obezbjeđenja fiskalne održivosti.

Planiranje i izvršenje budžeta vrši se u skladu sa sljedećim kriterijumima:

- budžetski gotovinski deficit opšteg nivoa države neće biti veći od 3% BDP-a po tržišnim cijenama;
- javni dug neće biti veći od 60% BDP-a po tržišnim cijenama.

U narednoj tabeli prikazani su agregatni podaci državnog budžeta u odnosu na propisane kriterijume fiskalne odgovornosti.

	2022 (plan)		2022 (Procjena)		Predlog 2023		2024 (procjena)		2025 (procjena)	
	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP	mil €	% BDP
Ostvarenje primarnog gotovinskog budžetskog suficita	-156,54	-2,9%	-315,73	-5,9%	-213,77	-3,7%	-137,40	-2,3%	-77,22	-1,2%
Gotovinski budžetski deficit	-249,08	-4,7%	-408,27	-7,6%	-322,48	-5,6%	-276,08	-4,6%	-260,10	-4,1%
Izdaci za kamate	92,54	1,7%	92,54	1,7%	108,71	1,9%	138,68	2,3%	182,88	2,9%
Tekući izdaci i transferi niži od tekućih prihoda i donacija	-25,58	-0,5%	-166,10	-3,1%	-103,95	-1,8%	-17,74	-0,3%	10,54	0,2%
Tekući prihodi i donacije	1934,76	36,5%	1941,23	36,2%	2028,67	35,4%	2143,29	35,4%	2247,35	35,4%
Tekući izdaci i transferi	1960,34	36,9%	2107,32	39,3%	2132,62	37,2%	2161,03	35,7%	2236,81	35,3%
Budžetski deficit opšteg nivo Vlade manji od 3% BDP-a	-202,04	-3,8%	-409,91	-7,6%	-321,94	-5,6%	-273,64	-4,5%	-256,76	-4,0%
Javni dug nebi trebalo da pređe granicu od 60% BDP-a	3996,00	75,3%	4265,72	79,6%	4603,27	80,3%	4870,38	80,4%	5134,49	81,0%

Analizirajući podatke u prethodnoj tabeli, može se zaključiti da se većina budžetskih agregata nalazi van okvira predviđenim kriterijuma fiskalne odgovornosti.

U dijelu prvog kriterijuma, procjenjuje se da primarni gotovinski suficit neće biti dostignut u posmatranom srednjoročnom periodu.

Fiskalno pravilo ujednačenosti tekućih izdataka i transfera i tekućih prihoda i donacija ukazuje na mogućnost finansiranja svih operativnih poslova državnih resora iz izvornih prihoda. Na osnovu očekivanih projekcija, tekući prihodi i donacije u periodu 2023-2024 niži su od tekućih rashoda i transfera, dok se u 2025. godini očekuje veće ostvarenje prihoda i ispunjavanje ovog kriterijuma fiskalne odgovornosti.

Kriterijum kojim se propisuje da budžetski deficit opšteg nivoa države neće biti veći od 3% BDP-a nije ispunjen u svim godinama projekcije.

Kada je u pitanju očekivano kretanje javnog duga, u srednjem roku, uspostavlja se stabilan nivo javnog duga na nivou od cca 80% BDP-a na goidšnjem nivou u posmatranom periodu, te nije ispunjen kriterijum ostvarivanja nivoa javnog duga ispod 60% BDP-a.

7.2 USLOVI UTVRĐENI LIMITIMA BUDŽETSKE POTROŠNJE

Članom 22 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti definisan je limit potrošnje kao maksimalan nivo budžetske potrošnje koji je obavezujući za 2021. godinu i indikativan za 2022. i 2023. godinu. Limit potrošnje se utvrđuje kao prosti zbir limita potrošnje za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu.

Stopa rasta limita potrošnje za tekući budžet i budžet državnih fondova mora biti manja od planirane stope realnog rasta BDP-a, dok stopa rasta limita potrošnje za kapitalni budžet i budžetsku rezervu ne može biti veća od stope nominalnog rasta BDP-a.

U skladu sa planiranim limitima potrošnje u srednjem roku, u narednoj tabeli prikazani su indikatori usklađenosti opredjeljenih izdataka za tekući budžet, budžet državnih fondova, kapitalni budžet i budžetsku rezervu sa limitima potrošnje.

INDIKATORI USKLAĐENOSTI SA LIMITIMA POTROŠNJE

	2022	2023	2024	2025
BDP	5360,00	5734,50	6054,50	6342,10
Nominalna stopa rasta (%)		7,00%	5,60%	4,70%
Realna stopa rasta (%)		4,50%	3,80%	3,10%
Tekuć budžet (mil €)	984,39	1038,75	1040,19	1052,06
Stopa rasta (%)		5,52%	0,14%	1,14%
Budžet državnih fondova (mil €)	946,49	922,10	939,81	957,51
Stopa rasta (%)		-2,58%	1,92%	1,88%
Kapitalni budžet (mil €)	241,87	218,22	258,02	270,24
Stopa rasta (%)		-9,78%	18,24%	4,74%
Budžetska rezerva (mil €)	73,14	49,64	30,44	30,44
Stopa rasta (%)		-32,13%	-38,68%	0,00%

Kao što je prikazano u tabeli, uzimajući u obzir procijenjenu stopu realnog rasta BDP-a koja iznosi 4,% BDP-a u 2023. godini odnosno 3.8% u 2024. i 3,1% u 202. godini, tekući budžet i budžet državnih fondova u 2023. godini u odnosu na procjenu za 2022. godinu i tokom ostalih godina nominalno raste u predviđenim okvirima i postavljenim kriterijumom, izuzev u 2022. godini kada se bilježi nominalni rast tekuće potrošnje koji je prekoračio u određenoj mjeri propisani limit. Međutim, posmatrajući kumulativno izdvajanja za tekući i budžet državnih fondova, ukupna izdvajanja su u posmatranom periodu u okvirima predviđenih limita.

Rashodi u okviru kapitalnog budžeta se značajno rastu u 2024. godini, shodno dinamici izvođenja i završetka radova, što je uzrokovalo probijanje utvrđenih limita. U ostalim godinama u posmatranom periodu, ukupan izdvajanja kapitalnog budžet u okvirima su predviđenih limita

Prema projekciji za 2023. godinu, troškovi u okviru budžetske rezerve biće manji u odnosu na baznu 2022. nakon čega će ostati na projektovanom istom nivou.

8 PRILOG – MAKROEKONOMSKI I FISKALNI INDIKATORI

TABELA - MAKROEKONOMSKE PROJEKCIJE 2022-2025 – OSNOVNI SCENARIO

CG: Makroekonomske projekcije, 2022-2025 - Osnovni scenario					
	2021	2022	2023	2024	2025
Nominalni BDP u mil.€	4911.6	5360.7	5734.5	6054.5	6342.1
Nominalni rast	17.3	9.1	7.0	5.6	4.7
Realni rast	12.4	4.7	4.5	3.8	3.1
Inflacija (prosjeak)	2.4	8.0	3.5	2.2	2.0
Glavne karakteristike:	(u % BDP-a)				
Deficit tekućeg računa	-9.3	-8.4	-7.4	-7.1	-6.4
Izvoz	43.2	49.2	51.1	52.8	54.5
Uvoz	62.7	67.4	68.2	69.5	70.6
Ostalo	10.3	9.9	9.7	9.6	9.7
Potrošnja domaćinstava	73.9	73.1	72.4	72.0	71.2
Bruto investicije	25.6	25.6	25.9	26.6	27.2
Bruto investicije u osnovna sredstva	22.7	22.9	23.4	24.2	25.0
Promjena zaliha	2.9	2.6	2.5	2.3	2.2
Potrošnja države	20.2	19.6	18.8	18.1	17.7
BDP deflator	4.4	4.2	2.4	1.7	1.6
	(realne stope rasta u %)				
Realni rast BDP-a	12.4	4.7	4.5	3.8	3.1
Domaća tražnja	-0.2	2.3	3.4	3.5	2.4
Potrošnja domaćinstava	4.3	1.9	3.4	2.9	1.7
Potrošnja države	1.5	2.2	1.2	2.0	2.5
Bruto investicije	-13.3	3.3	5.2	6.0	5.4
Bruto investicije u osnovna sredstva	-10.3	3.8	5.8	6.7	5.9
Promjena zaliha	-38.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Izvoz roba i usluga	81.1	13.4	7.8	6.5	6.1
Uvoz roba i usluga	13.7	6.0	5.0	5.3	4.2
	(učesće u realnom rastu u % BDP-a)				
Realni rast BDP-a	12.4	4.7	4.5	3.8	3.1
Domaća tražnja	-0.3	2.7	4.1	4.1	2.8
Potrošnja domaćinstava	3.5	1.4	2.5	2.1	1.2
Potrošnja države	0.3	0.4	0.2	0.4	0.2
Bruto investicije	-4.1	0.9	1.3	1.6	1.4
Bruto investicije u osnovna sredstva	-2.9	0.9	1.3	1.6	1.4
Promjena zaliha	-1.3	0.0	0.0	0.0	0.0
Neto izvoz	12.7	2.0	0.5	-0.3	0.3
Izvoz roba i usluga	21.1	5.8	3.9	3.3	3.2
Uvoz roba i usluga	-8.3	-3.8	-3.4	-3.6	-2.9
Makroekonomski indikatori:	rast u procentima ako nije naznačeno drugačije				
Rast zaposlenosti	-3.1	4.9	4.7	4.3	2.3
Rast zarada (bruto)	1.3	11.0	6.0	5.0	5.0
Stopa nezaposlenosti	16.6	15.5	14.6	13.8	13.2
Neto SDI % BDP	11.8	11.2	10.5	9.9	9.5
Novoodobreni krediti	20.8	21.0	9.1	7.3	6.2

Izvor: Projekcije Ministarstva finansija

TABELA - FISKALNE PROJEKCIJE 2022-2025 – CENTRALNI NIVO DRŽAVE

BDP (u mil. €)	5360,0		5734,5		6054,5		6342,1	
Budžet Crne Gore	2022 Projekcija		2023		2024		2025	
	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP
Izvorni prihodi	1941,23	36,22	2028,67	35,38	2143,29	35,40	2247,35	35,44
Porezi	1307,80	24,4	1412,99	24,6	1499,06	24,8	1580,14	24,9
Porez na dohodak fizičkih lica	119,79	2,2	109,99	1,9	114,46	1,9	117,94	1,9
Porez na dobit pravnih lica	84,28	1,6	119,10	2,1	127,44	2,1	134,57	2,1
Porez na promet nepokretnosti	1,68	0,0	0,52	0,0	0,34	0,0	0,34	0,0
Porez na dodatu vrijednost	799,82	14,9	848,02	14,8	903,47	14,9	961,29	15,2
Akcize	260,95	4,9	291,61	5,1	307,49	5,1	318,25	5,0
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	29,67	0,6	31,74	0,6	33,52	0,6	35,10	0,6
Ostali državni prihodi	11,61	0,2	12,01	0,2	12,35	0,2	12,64	0,2
Doprinosi	478,07	8,9	492,04	8,6	518,48	8,6	539,63	8,5
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	418,82	7,8	446,97	7,8	469,50	7,8	489,31	7,7
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	22,48	0,4	4,00	0,1	4,00	0,1	2,00	0,0
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	20,65	0,4	23,00	0,4	25,19	0,4	27,06	0,4
Ostali doprinosi	16,11	0,3	18,07	0,3	19,79	0,3	21,26	0,3
Takse	13,38	0,2	14,14	0,2	14,66	0,2	15,11	0,2
Naknade	54,72	1,0	31,48	0,5	32,36	0,5	33,12	0,5
Ostali prihodi	30,65	0,6	31,51	0,5	32,23	0,5	32,85	0,5
Primici od otplate kredita	9,75	0,2	9,75	0,2	9,75	0,2	9,75	0,2
Donacije	46,87	0,9	36,75	0,6	36,75	0,6	36,75	0,6
Izdaci	2349,5	43,8	2351,2	41,0	2419,4	40,0	2507,5	39,5
Tekuća budžetska potrošnja	2107,3	39,3	2132,6	37,2	2161,0	35,7	2236,8	35,3
Tekući izdaci	928,2	17,3	975,7	17,0	1013,5	16,7	1069,8	16,9
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	562,5	0,1	583,4	0,1	589,1	0,1	595,5	0,1
Ostala lična primanja	18,7	0,0	20,0	0,0	19,8	0,0	19,8	0,0
Rashodi za materijal i usluge	99,6	1,9	101,0	1,8	103,2	1,7	103,6	1,6
Tekuće održavanje	27,9	0,0	30,2	0,0	30,9	0,0	31,1	0,0
Kamate	92,5	0,0	108,7	0,0	138,7	0,0	182,9	0,0
Renta	11,7	0,0	12,0	0,0	12,0	0,0	12,0	0,0
Subvencije	64,9	0,0	70,8	0,0	71,7	0,0	76,6	0,0
Ostali izdaci	50,2	0,0	49,6	0,0	48,2	0,0	48,3	0,0
Kapitalni izdaci u tekućem budžetu	61,4	0,0	55,2	0,0	54,1	0,0	53,9	0,0
Transferi za socijalnu zaštitu	689,7	12,9	735,5	12,8	756,0	12,5	775,5	12,2
Transferi institucijama pojedincima nevladinom i javnom sektoru	317,2	0,1	295,2	0,1	285,6	0,0	285,8	0,0
Kapitalni budžet	242,2	0,0	218,5	0,0	258,3	0,0	270,6	0,0
Pozajmice i krediti	1,5	0,0	1,7	0,0	1,7	0,0	1,7	0,0
Rezerve	73,1	0,0	49,6	0,0	30,4	0,0	30,4	0,0
Otplata garancija	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	36,2	0,0	19,7	0,0	19,7	0,0	19,7	0,0
Neto povećanje obaveza	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Suficit/ Deficit	-408,3	-7,6	-322,5	-5,6	-276,1	-4,6	-260,1	-4,1
Korigovani suficit/deficit	-408,3	-7,6	-322,5	-5,6	-276,1	-4,6	-260,1	-4,1
Primarni deficit	-315,7	-5,9	-213,8	-3,7	-137,4	-2,3	-77,2	-1,2
Otplata duga	292,2	5,5	312,4	5,4	422,9	7,0	755,9	11,9
Otplata duga rezidentima	39,9	0,0	66,5	0,0	158,0	0,0	42,9	0,0
Otplata duga nerezidentima	252,2	0,0	245,9	0,0	264,9	0,0	713,0	0,1
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	5,6	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0	0,6	0,0
Nedostajuća sredstva	-706,0	-13,2	-635,5	-11,1	-699,6	-11,6	-1016,6	-16,0
Finansiranje	706,0	13,2	635,5	11,1	699,6	11,6	1016,6	16,0
Pozajmice i krediti	315,2	5,9	629,5	11,0	693,6	11,5	1010,6	15,9
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	150,0	0,0	200,0	0,0	100,0	0,0	200,0	0,0
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	165,2	0,0	429,5	0,1	593,6	0,1	810,6	0,1
Prihodi od privatizacije	6,0	0,0	6,0	0,0	6,0	0,0	6,0	0,0
Korišćenje depozita države	384,9	7,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

TABELA - FISKALNE PROJEKCIJE 2022-2025 – LOKALNI NIVO DRŽAVE

BDP (u mil. €)	5360,0		5734,5		6054,5		6342,1	
Lokalna samouprava	2022 Projekcija		2023		2024		2025	
	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP
Izvorni prihodi	275,74	5,14	278,62	4,86	283,64	4,95	287,72	5,02
Porezi	175,9	3,28	194,4	3,39	197,8	3,45	201,2	3,51
Porez na dohodak fizičkih lica	53,81	1,00	66,88	1,17	68,22	1,19	69,58	1,21
Porez na promet nepokretnosti	21,11	0,39	21,53	0,38	21,96	0,38	22,40	0,39
Lokalni porezi	101,00	1,88	106,02	1,85	107,61	1,88	109,22	1,90
Akcize	4,39	0,08	4,48	0,08	4,55	0,08	4,61	0,08
Naknade	57,00	1,06	58,00	1,01	58,58	1,02	59,17	1,03
Ostali prihodi	28,43	0,53	13,70	0,24	13,72	0,24	13,73	0,24
Primici od otplate kredita	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Donacije	10,00	0,19	8,00	0,14	9,00	0,16	9,00	0,16
Izdaci	277,38	5,18	278,07	4,85	281,19	4,90	284,38	4,96
Tekuća potrošnja lokalne samouprave	202,4	3,78	203,1	3,54	206,2	3,60	209,4	3,65
Tekući izdaci	93,70	1,75	92,49	1,61	94,34	1,65	96,23	1,68
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	52,68	0,98	53,74	0,94	54,81	0,96	55,91	0,97
Ostala lična primanja	4,32	0,08	4,41	0,08	4,50	0,08	4,59	0,08
Rashodi za materijal i usluge	16,32	0,30	16,65	0,29	16,98	0,30	17,32	0,30
Tekuće održavanje	7,12	0,13	7,26	0,13	7,40	0,13	7,55	0,13
Kamate	2,59	0,05	3,85	0,07	3,93	0,07	4,01	0,07
Renta	0,66	0,01	0,65	0,01	0,66	0,01	0,68	0,01
Subvencije	3,30	0,06	1,35	0,02	1,38	0,02	1,41	0,02
Ostali izdaci	6,71	0,13	4,59	0,08	4,68	0,08	4,78	0,08
Transferi za socijalnu zaštitu	0,45	0,01	0,91	0,02	0,92	0,02	0,94	0,02
Transferi inst. pojedincima NVO i javnom sektoru	61,59	1,15	62,82	1,10	64,07	1,12	65,35	1,14
Kapitalni budžet	75,00	1,40	75,00	1,31	75,00	1,31	75,00	1,31
Pozajmice i krediti	3,09	0,06	3,18	0,06	3,18	0,06	3,18	0,06
Otplata neizmirenih obaveza iz prethodnog perioda	40,00	0,75	40,00	0,70	40,00	0,70	40,00	0,70
Rezerve	3,6	0,07	3,7	0,06	3,7	0,06	3,7	0,06
Suficit/deficit	-1,64	-0,03	0,55	0,01	2,44	0,04	3,34	0,06
Primarni deficit	0,95	0,02	4,40	0,08	6,37	0,11	7,35	0,13
Otplata duga	15,00	0,28	15,00	0,26	14,00	0,24	14,00	0,24
Otplata glavnice rezidentima	10,0	0,19	10,0	0,17	9,0	0,16	9,0	0,16
Otplata glavnice nerezidentima	5,0	0,09	5,0	0,09	5,0	0,09	5,0	0,09
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Nedostajuća sredstva	-16,64	-0,31	-14,45	-0,25	-11,56	-0,20	-10,66	-0,19
Finansiranje	16,64	0,31	14,45	0,25	11,56	0,20	10,66	0,19
Pozajmice i krediti	9,0	0,17	9,0	0,16	8,0	0,14	8,0	0,14
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	6,0	0,11	6,0	0,10	5,0	0,09	5,0	0,09
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	3,0	0,06	3,0	0,05	3,0	0,05	3,0	0,05
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	5,00	0,09	5,00	0,09	4,00	0,07	4,00	0,07
Korišćenje depozita lokalne samouprave	-6,36	-0,12	-8,55	-0,15	-9,44	-0,16	-10,34	-0,18
Transferi iz budžeta CG	9,0	0,17	9,0	0,16	9,0	0,16	9,0	0,16

TABELA - FISKALNE PROJEKCIJE 2022-2025 – OPŠTI NIVO DRŽAVE

BDP (u mil. €)	5360,0		5734,5		6054,5		6342,1	
	2022 Projekcija		2023		2024		2025	
	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP	mil. €	% BDP
Javna potrošnja								
Izvorni prihodi	2216,97	41,36	2307,28	40,24	2426,93	40,08	2535,07	39,97
Porezi	1483,72	27,68	1607,43	28,03	1696,86	28,03	1781,35	28,09
Porez na dohodak fizičkih lica	173,60	3,24	176,87	3,08	182,68	3,02	187,53	2,96
Porez na dobit pravnih lica	84,28	1,57	119,10	2,08	127,44	2,10	134,57	2,12
Porez na promet nepokretnosti	22,79	0,43	22,05	0,38	22,30	0,37	22,75	0,36
Porez na dodatu vrijednost	799,82	14,92	848,02	14,79	903,47	14,92	961,29	15,16
Akcize	260,95	4,87	291,61	5,09	307,49	5,08	318,25	5,02
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	29,67	0,55	31,74	0,55	33,52	0,55	35,10	0,55
Lokalni porezi	101,00	1,88	106,02	1,85	107,61	1,78	109,22	1,72
Ostali državni porezi	11,61	0,22	12,01	0,21	12,35	0,20	12,64	0,20
Doprinosi	478,07	8,92	492,04	8,58	518,48	8,56	539,63	8,51
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	418,82	7,81	446,97	7,79	469,50	7,75	489,31	7,72
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	22,48	0,42	4,00	0,07	4,00	0,07	2,00	0,03
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	20,65	0,39	23,00	0,40	25,19	0,42	27,06	0,43
Ostali doprinosi	16,11	0,30	18,07	0,32	19,79	0,33	21,26	0,34
Takse	17,77	0,33	18,62	0,32	19,20	0,32	19,72	0,31
Naknade	111,72	2,08	89,48	1,56	90,94	1,50	92,29	1,46
Ostali prihodi	59,08	1,10	45,22	0,79	45,95	0,76	46,58	0,73
Primici od otplate kredita	9,75	0,18	9,75	0,17	9,75	0,16	9,75	0,15
Donacije	56,87	1,06	44,75	0,78	45,75	0,76	45,75	0,72
Javna potrošnja	2626,88	49,01	2629,22	45,85	2700,56	44,60	2791,83	44,02
Tekuća javna potrošnja	2309,70	43,09	2335,69	40,73	2367,23	39,10	2446,19	38,57
Tekući izdaci	1083,27	20,21	1123,45	19,59	1161,90	19,19	1219,91	19,24
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	615,18	11,48	637,16	11,11	643,91	10,64	651,36	10,27
Ostala lična primanja	23,03	0,43	24,37	0,43	24,33	0,40	24,41	0,38
Rashodi za materijal i usluge	115,95	2,16	117,65	2,05	120,16	1,98	120,93	1,91
Tekuće održavanje	35,02	0,65	37,46	0,65	38,28	0,63	38,61	0,61
Kamate	95,12	1,77	112,56	1,96	142,61	2,36	186,89	2,95
Renta	12,38	0,23	12,69	0,22	12,66	0,21	12,67	0,20
Subvencije	68,25	1,27	72,17	1,26	73,05	1,21	78,03	1,23
Ostali izdaci	56,94	1,06	54,15	0,94	52,84	0,87	53,09	0,84
Kapitalni izdaci tekućeg budžeta	61,39	1,15	55,22	0,96	54,07	0,89	53,91	0,85
Transferi za socijalnu zaštitu	690,18	12,88	736,36	12,84	756,97	12,50	776,43	12,24
Transferi instit. pojed. NVO i javnom sektoru	378,78	7,07	357,97	6,24	349,65	5,77	351,15	5,54
Kapitalni budžet	317,17	5,92	293,53	5,12	333,34	5,51	345,64	5,45
Kapitalni budžet CG	242,17	4,52	218,53	3,81	258,34	4,27	270,64	4,27
Kapitalni budžet lokalne samouprave	75,00	1,40	75,00	1,31	75,00	1,24	75,00	1,18
Pozajmice i krediti	4,56	0,09	4,87	0,08	4,87	0,08	4,87	0,08
Rezerve	76,70	1,43	53,31	0,93	34,11	0,56	34,11	0,54
Otplata garancija	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Neto povećanje obaveza	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	76,20	1,42	59,72	1,04	59,72	0,99	59,72	0,94
Suficit/deficit	-409,91	-7,65	-321,94	-5,61	-273,64	-4,52	-256,76	-4,05
Primarni deficit	-314,78	-5,87	-209,37	-3,65	-131,03	-2,16	-69,87	-1,10
Otplata duga	307,15	5,73	327,45	5,71	436,89	7,22	769,89	12,14
Otplata glavnice rezidentima	49,93	0,93	76,52	1,33	167,03	2,76	51,89	0,82
Otplata glavnice nerezidentima	257,22	4,80	250,93	4,38	269,86	4,46	718,00	11,32
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti	5,61	0,10	0,61	0,01	0,61	0,01	0,61	0,01
Nedostajuća sredstva	-722,67	-13,48	-649,99	-11,33	-711,13	-11,75	-1027,26	-16,20
Finansiranje	722,67	13,48	649,99	11,33	711,13	11,75	1027,26	16,20
Pozajmice i krediti	324,16	6,05	638,54	11,14	701,58	11,59	1018,60	16,06
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	156,00	2,91	206,00	3,59	105,00	1,73	205,00	3,23
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	168,16	3,14	432,54	7,54	596,58	9,85	813,60	12,83
Prihodi od privatizacije i prodaje imovine	11,00	0,21	11,00	0,19	10,00	0,17	10,00	0,16
Transferi iz budžeta CG	9,00	0,17	9,00	0,16	9,00	0,15	9,00	0,14
Korišćenje depozita države	378,52	7,06	-8,55	-0,15	-9,44	-0,16	-10,34	-0,16